

DE ONDERWIJSVISITATIE

Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs

- parallele commissie 4

Een evaluatie van de kwaliteit van de professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs aan Groep T – Internationale Hogeschool Leuven, Hogeschool Gent, Katholieke Hogeschool Leuven en Katholieke Hogeschool Limburg.

www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Brussel - maart 2015

vluhr

**DE ONDERWIJSVISITATIE BACHELOR IN HET ONDERWIJS:
SECUNDAIR ONDERWIJS - PARALLELE COMMISSIE 4**

Een gedrukte versie van dit rapport kan tegen betaling bekomen worden bij de Cel Kwaliteitszorg.

Ravensteingalerij 27
1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00
F +32(0)2 211 41 99

Het rapport is elektronisch beschikbaar op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Wettelijk depot: D/2015/12.784/4

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN HET BESTUURSCOMITÉ KWALITEITSZORG

Voor u ligt het rapport van de visitatiecommissie Secundair onderwijs (parallele commissie 4). Deze visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar evaluatie van de professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs aan Groep T – Internationale Hogeschool Leuven, Hogeschool Gent, Katholieke Hogeschool Leuven en Katholieke Hogeschool Limburg. Daarbij geeft zij toelichting bij de oordelen en aanbevelingen die resulteren uit het kwaliteitsonderzoek dat zij heeft verricht bij de bezochte opleidingen. Dit initiatief kadert in de opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) betreffende de externe kwaliteitszorg in het Vlaamse hoger onderwijs.

Het visitatierapport is in de eerste plaats bedoeld voor de betrokken opleidingen. Daarnaast willen de rapporten aan de maatschappij objectieve informatie verschaffen over de kwaliteit van de geëvalueerde opleidingen. Daarom zijn de visitatierapporten ook op de webstek van de VLUHR publiek gemaakt.

De visitatierapporten geven een momentopname weer van de betrokken opleidingen en vertegenwoordigen daarmee slechts één fase in het proces van blijvende zorg voor onderwijskwaliteit. Immers, al na korte tijd kan de opleiding gewijzigd zijn, al dan niet als reactie op de oordelen en aanbevelingen van de visitatiecommissie.

Graag dank ik namens het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de bestede tijd alsook voor de deskundigheid waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd. De visitaties waren ook enkel mogelijk dankzij de inzet van velen die binnen de opleidingen betrokken waren. Ook hen willen wij daarvoor onze erkentelijkheid betuigen.

Hopelijk ervaren de opleidingen dit rapport als een kritische weerspiegeling van de inspanningen en als een bijkomende stimulans om de kwaliteit van het onderwijs in hun opleiding te verbeteren.

Nik Heerens

Voorzitter Bestuurscomité Kwaliteitszorg

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN DE VISITATIECOMMISSIE (PARALLELE COMMISSIE 4)

Er bestaat op zich weinig discussie over het feit dat het voor elke organisatie gezond is om zich op gezette tijden een spiegel te laten voorhouden door externe deskundigen. De meerwaarde van zo'n externe visitatie is echter niet gegarandeerd. Ze kan enkel gegenereerd worden vanuit een intens samenspel tussen in ons geval de vier door ons gevisiteerde professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs en onze visitatiecommissie.

Wij willen dan ook in de eerste plaats de opleidingen en hun verantwoordelijken bedanken voor de degelijk uitgewerkte zelfevaluatie-rapporten (ZER's) die we ter voorbereiding van onze bezoeken mochten ontvangen, maar vooral waardeerden we de open en constructieve houding van al onze gesprekspartners tijdens de visitaties. Enkel zo was het immers mogelijk voor de commissie om in dialoog met alle betrokkenen haar indrukken en bevindingen af te toetsen en tot een onderbouwd oordeel te komen.

Een dergelijke dialoog vraagt ook dat elk van de commissieleden zich voluit vanuit zijn eigen deskundigheid engageert in dit evaluatieproces, maar zich tegelijkertijd bescheiden en nieuwsgierig toont ten aanzien van de complexiteit van de specifieke opleiding. Ik heb deze instelling mogen ervaren bij elk van mijn commissieleden en ben hen daar zeer dankbaar voor. Wij waren er ons immers allen van bewust dat het onmogelijk was om in het korte tijdsbestek van een visitatie met vier mensen het geheel van de opleiding in al zijn details te doorgronden. Het was daarom essentieel om vanuit een kritisch nieuwsgierige houding met de opleiding in gesprek te kunnen gaan om zo eigen ervaringen en vaststellingen te enten op visies en praktijken binnen de opleiding. Enkel zo kon het rapport van onze commissie een verdere stap zijn in de kwaliteitszorg van deze opleidingen, wat wij van harte hopen.

De puike ondersteuning door onze procesbegeleider en secretaris van de commissie, Lies Praet, zorgde voor een vlekkeloos verloop, zowel praktisch als inhoudelijk, waarvoor oprechte dank. Haar goede voorbereiding en het nauwgezet opvolgen en notuleren van de gesprekken, waren van onschatbare waarde voor het overzichtelijk samenbrengen van onze vaststellingen en het tot stand brengen van kwaliteitsvolle rapporten.

Op basis van onze bevindingen kunnen we stellen dat de kwaliteit van de door ons gevisiteerde reguliere opleidingen voldoet. Zonder uitzondering

wordt er door gedreven docententeams met een grote inzet en bereikbaarheid intensief ingezet op het verwerven van de basiscompetenties door al hun studenten. Dat neemt niet weg dat er met betrekking tot bepaalde facetten ook duidelijke kwaliteitsverschillen zijn tussen de opleidingen en er zeker nog ruimte is voor verdere professionalisering en uitdieping. Globaal genomen echter levert elke opleiding degelijke, startbekwame leraren af.

Dit gaat wat in tegen de maatschappelijke tendens waarbij de kwaliteit van leraren en, in het verlengde ervan, van hun opleiding al weleens in vraag wordt gesteld. Wij kunnen die vraag niet zondermeer onderschrijven voor wat betreft de professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs die wij gevisiteerd hebben. Wanneer men zich vragen stelt over de kwaliteit van leraren in ons onderwijs, lijkt het ons dan ook aangewezen niet enkel stil te staan bij de kwaliteit van hun opleiding, maar zich minstens ook de vraag te stellen of we er binnen onze secundaire scholen wel voldoende in slagen onze leraren en de competenties die ze tijdens hun opleiding verworven hebben, voldoende tot hun recht te laten komen.

In heel wat opleidingen gebeuren zeer mooie en krachtige dingen. Laat ons daarop verder bouwen en verder werken aan kwaliteitsvolle opleidingen die goede, enthousiaste leraren secundair onderwijs vormen. Wij hopen dat de betrokken opleidingen in dit rapport daarvoor de nodige aangrijpingspunten mogen vinden en wensen hen er alle succes bij!

Peter Op 't Eynde

Voorzitter van parallelle commissie 4

Voorwoord van de voorzitter van het Bestuurscomité	
Kwaliteitszorg	3
Voorwoord van de voorzitter van de visitatiecommissie	4

DEEL 1 ALGEMEEN DEEL

Hoofdstuk I	De onderwijsvisitatie Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs – commissie 4	13
Hoofdstuk II	Algemene beschouwingen bij het visitatierapport Secundair onderwijs	19
Hoofdstuk III	De opleidingen in vergelijkend perspectief	33
Hoofdstuk IV	Tabel met scores	47

DEEL 2 OPLEIDINGSRAPPORTEN EN SAMENVATTINGEN

Hoofdstuk I	Groep T – Internationale Hogeschool Leuven Professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs	53
Hoofdstuk II	Hogeschool Gent Professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs	77
Hoofdstuk III	Katholieke Hogeschool Leuven Professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs	103
Hoofdstuk IV	Katholieke Hogeschool Limburg Professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs	135

BIJLAGEN

Bijlage I	Personalía van de leden van de visitatiecommissie	170
------------------	---	-----

VERIFIEERBARE FEITEN¹

Hoofdstuk I

Per instelling

Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs – Groep T – Internationale Hogeschool Leuven

- Bezoekschema;
- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
- Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
- Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
- Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
- De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
- Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

¹ De verifieerbare feiten voor de visitatie Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs zijn terug te vinden op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Hoofdstuk II

Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs – Hogeschool Gent

- Bezoekschema;
- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
- Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
- Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
- Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
- De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
- Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

Hoofdstuk III

Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs – Katholieke Hogeschool Leuven

- Bezoekschema;
- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
- Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
- Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
- Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
- De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
- Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

Hoofdstuk IV Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs – Katholieke Hogeschool Limburg

- Bezoekschema;
- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
- Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
- Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
- Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
- De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
- Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

DEEL 1

Algemeen deel

HOOFDSTUK I

De onderwijsvisitatie Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs – parallelle commissie 4

1 INLEIDING

De professioneel gerichte opleidingzn Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs wordt in Vlaanderen door 16 instellingen aangeboden. Bij de visitatie van deze opleidingen werden vier parallelle commissies betrokken. In dit visitatierapport brengt de visitatiecommissie Secundair onderwijs – parallelle commissie 4 – verslag uit van haar bevindingen over de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs die zij in het voorjaar 2014, in opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR), heeft bezocht.

Dit initiatief kadert, conform de decretale opdracht, in de werkzaamheden van de VLUHR met betrekking tot de organisatie en uitvoering van de externe beoordelingen van het onderwijs aan de Vlaamse universiteiten, hogescholen en andere ambtshalve geregistreerde instellingen.

2 DE BETROKKEN OPLEIDINGEN

Ingevolge haar opdracht heeft de parallelle commissie 4 de volgende instellingen bezocht:

- van 18 t.e.m. 19 maart 2014: Hogeschool Gent
 - Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs
- van 24 t.e.m. 25 maart 2014: Katholieke Hogeschool Leuven
 - Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs

- van 5 t.e.m. 6 mei 2014: Katholieke Hogeschool Limburg
 - Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs
- van 27 t.e.m. 28 mei 2014: Groep T – Internationale Hogeschool Leuven
 - Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs

Aangezien het fusieproces van Groep T – Internationale Hogeschool Leuven, Katholieke Hogeschool Leuven en Katholieke Hogeschool Limburg tot University Colleges Leuven – Limburg ten tijde van de visitatiebezoeken van de commissie nog niet voltooid was, zal er in dit visitatierapport nog verwezen worden naar de benamingen van de voormalige instellingen waarbinnen de opleiding Secundair onderwijs georganiseerd werd.

3 DE VISITATIECOMMISSIE

3.1 Vier parallelle commissies Secundair onderwijs

De 16 opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs die in Vlaanderen worden aangeboden werden door vier parallelle commissies Secundair onderwijs (commissie 1, commissie 2, commissie 3 en commissie 4) gevisiteerd. De hogescholen zijn hierbij zodanig ingedeeld in één van de vier onderscheiden commissies, dat de onafhankelijkheid van de commissie ten aanzien van de te beoordelen instellingen gewaarborgd wordt.

3.2 Samenstelling

De samenstelling van de visitatiecommissie Secundair onderwijs werd bekrachtigd door de het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van 20 september 2013, 13 oktober 2013 en 3 december 2013. De samenstelling van de visitatiecommissie kreeg op 6 januari 2014 een positief advies van de NVAO. De commissie werd vervolgens door het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR ingesteld bij besluit van 31 januari 2014.

De visitatiecommissie Secundair onderwijs, parallelle commissie 4, heeft de volgende samenstelling:

- Tot voorzitter
 - **Dhr. Peter Op 't Eynde**, algemeen directeur Regina Caelilyceum Dilbeek en coördinerend directeur van de scholengemeenschap Dilbeek-Ternat

- Domeindeskundige leden
 - **Dhr. Theo Wubbels**, hoogleraar onderwijskunde, voorzitter bestuur lerarenopleiding en vicedecaan faculteit Sociale wetenschappen, Universiteit Utrecht
- Onderwijskundig lid
 - **Mevr. Els Consuegra**, doctorandus, vakgroep Educatiewetenschappen Vrije Universiteit Brussel
- Student-lid
 - **Dhr. Tom Buekers**, Bachelor Secundair onderwijs, PXL Hogeschool *Voor het visitatiebezoek aan Hogeschool Gent en aan Katholieke Hogeschool Leuven*
 - **Mevr. Charlotte Vermeulen**, Bachelor Secundair onderwijs, Karel de Grote-Hogeschool *Voor het visitatiebezoek aan Katholieke Hogeschool Limburg en Groep T – Internationale Hogeschool Leuven*

Mevrouw Lies Praet, stafmedewerker kwaliteitszorg verbonden aan de Cel Kwaliteitszorg van Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad, trad op als projectbegeleider en secretaris van deze parallelle visitatiecommissie.

Voor korte curricula vitae van de commissieleden wordt verwezen naar bijlage 1.

3.3 Taakomschrijving

Van de visitatiecommissie wordt verwacht dat zij

- gemotiveerde en onderbouwde oordelen geeft over de opleiding aan de hand van het beoordelingskader.
- aanbevelingen formuleert om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering, en
- wanneer van toepassing haar bevindingen over de verschillende opleidingen binnen eenzelfde cluster vergelijkenderwijs weergeeft.
- de bredere samenleving informeert over haar bevindingen.

Verder heeft de visitatiecommissie op expliciete vraag van de opleiding het bijzonder kwaliteitskenmerk van Katholieke Hogeschool Leuven ‘Onderzoekende grondhouding van het onderwijzend personeel’ en het bijzonder kwaliteitskenmerk van Katholieke Hogeschool Limburg ‘Vakdidactiek’ beoordeeld.

3.4 Werkwijze

3.4.1. Voorbereiding

Ter voorbereiding van de visitatie werd aan de instelling gevraagd een zelf-evaluatierapport op te stellen. De Cel Kwaliteitszorg van de VLUHR heeft hiervoor een visitatieprotocol ter beschikking gesteld, waarin de verwachtingen ten aanzien van de inhoud van het zelfevaluatie-rapport uitgebreid zijn beschreven. Het zelfevaluatie-rapport volgt de opbouw van het accreditatiekader.

De commissie ontving het zelfevaluatie-rapport enkele weken voor het eigenlijke bezoek, waardoor zij de gelegenheid kreeg dit document vooraf zorgvuldig te bestuderen en het bezoek grondig voor te bereiden. De commissieleden werden bovendien verzocht om elk een tweetal afstudeerwerken grondig door te nemen vooraleer het bezoek plaatsvond.

De commissie hield haar installatievergadering op 3 februari 2014. Tijdens deze vergadering werden de commissieleden verder ingelicht over het visitatieproces en hebben zij zich concreet voorbereid op de af te leggen bezoeken. Bijzondere aandacht is besteed aan een eenduidige toepassing van het beoordelingskader en het visitatieprotocol. Verder werd het programma van het bezoek opgesteld (zie bijlage 2) en werd een eerste bespreking gewijd aan het zelfevaluatie-rapport.

3.4.2 Bezoek aan de instelling

Tijdens het in situ bezoek aan de instellingen heeft de commissie gesprekken kunnen voeren met de verschillende betrokkenen bij de opleidingen. Het bezoekschema voorzag gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de studenten, de docenten, de alumni, het werkveld en de opleidingsgebonden ondersteuners. De gesprekken die de commissie heeft gevoerd, waren openhartig en verhelderend en vormden een goede aanvulling bij de lectuur van het zelfevaluatie-rapport.

Daarnaast werd steeds een bezoek aan de faciliteiten (inclusief bibliotheek, leslokalen en computerfaciliteiten) ingepland. Ten slotte was er een spreekuur waarop de commissie bijkomend leden van de opleiding kon uitnodigen of waarop personen op een vertrouwelijke wijze door de commissie konden worden gehoord.

Ook werd aan de instellingen gevraagd – als een derde bron van informatie – om een aantal documenten ter inzage te leggen ten behoeve van de commissie. Tijdens de bezoeken is voldoende tijd uitgetrokken om de commissie de gelegenheid te geven om deze documenten te bestuderen. De documenten die ter inzage van de commissie werden gelegd, waren: verslagen van overleg in relevante commissies/organen, een representatieve selectie van handboeken/studiemateriaal, indicaties van de competenties van het personeel, de toets- en evaluatieopgaven waarvan de commissie heeft aangeven dat zij die tijdens het bezoek wenst in te kijken en de afstudeerwerken die niet vooraf werden opgevraagd. Daar waar de commissie het noodzakelijk achtte heeft zij bijkomende informatie opgevraagd tijdens het bezoek om haar oordeel goed te kunnen onderbouwen.

Aan het einde van het bezoek werden, na intern beraad van de commissie, de voorlopige bevindingen mondeling aan de gevisiteerde opleiding(en) meegedeeld.

3.4.3 Rapportering

Als laatste stap in het visitatieproces heeft de visitatiecommissie per generieke kwaliteitswaarborg haar bevindingen, overwegingen, het oordeel en verbeteruggesties geformuleerd. Een overzicht van de verbeteruggesties die de commissie doet ten aanzien van de opleiding is achteraan bij het rapport opgenomen.

De opleidingsverantwoordelijken van de betrokken opleidingen werden in de gelegenheid gesteld om op het concept van het rapport te reageren alvorens de tekst ervan definitief werd vastgelegd.

In een vergelijkend perspectief geeft de commissie een overzicht van haar bevindingen over de door haar geëvalueerde opleidingen. Zij besteedt daarbij voornamelijk aandacht aan elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen en die zij belangrijk acht en aan opvallende overeenkomsten, dan wel verschillen tussen de door haar geëvalueerde opleidingen.

3.4.4 Overleg tussen de parallelle commissies

In alle fasen van de samenstelling en de uitvoering van hun opdracht hebben de voorzitters van de parallelle commissies overleg gepleegd over de aard en wijze van uitvoering van de evaluaties. Daarbij zijn besprekingen gevoerd ten einde voor elke parallelle commissie onafhankelijke deskundige experts samen te brengen in de vier parallelle commissies. Tijdens

de fase van de voorbereiding van de bezoeken, alsook tijdens de bezoeken en redactiefase zijn op ankermomenten in het proces overlegvergaderingen gehouden tussen de vier voorzitters en de projectbegeleiders, teneinde de consistentie en gelijkaardige beoordeling van de opleidingen binnen de vier parallelle commissies te bespreken en op elkaar af te stemmen. Dit neemt niet weg dat finaal, de parallelle commissies, onder aansturing van hun respectievelijke voorzitter een eigenstandig oordeel hebben uitgesproken over de kwaliteit van de door hen beoordeelde opleidingen, omdat ook slechts de betreffende parallelle commissie zich een volledig beeld heeft gevormd over alle aspecten die meegenomen worden bij de beoordeling van de individuele opleiding.

Naar aanleiding van het bezwaar dat een instelling uit een andere parallelle commissies heeft ingediend tegen haar opleidingsrapport tweede terugmelding, werd de publicatie van de visitatierapporten van alle parallelle commissies uitgesteld tot na de afhandeling van het bezwaarschrift.

HOOFDSTUK II

Algemene beschouwingen

1 INLEIDING

Het laten visiteren van opleidingen door onafhankelijke commissies van deskundigen kadert in de externe kwaliteitszorg die de Vlaamse universiteiten en hogescholen hebben uitgewerkt om samen met de interne kwaliteitszorg binnen de respectievelijke instellingen mee garant te staan voor een hoogstaand hoger onderwijs in Vlaanderen. Elk visitatierapport dient dan ook in eerste instantie een duidelijke meerwaarde te hebben voor elk van de bezochte instellingen die er een onderbouwde sterkte-zwakteanalyse moet in kunnen terugvinden van haar particuliere werking en aanzetten tot een verankering en verbetering van het eigen onderwijs.

Op een meer algemeen niveau laten deze visitaties ook toe de overheid en de samenleving een beeld te geven van de huidige kwaliteit van de professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs in Vlaanderen. Zeker op een ogenblik dat er binnen de Vlaamse regering nagedacht wordt over het “versterken” van de lerarenopleiding¹, is het van belang hiervoor te kunnen vertrekken van de meest volledige en actuele stand van zaken. In deze algemene beschouwingen willen we dan ook stilstaan bij enkele thema’s die volgens de commissies medebepalend zijn voor de huidige kwaliteit van de opleiding tot leraar secundair onderwijs en formuleren we een aantal adviezen voor instellingen en/of overheid om deze verder te verhogen.

1 Zie Vlaamse regering (2014). *Beleidsnota onderwijs 2014–2019: Vol vertrouwen en in dialoog bouwen aan onderwijs*.

2 DE OPLEIDINGSVISIE EN BEOOGDE LEERRESULTATEN

Krachtens het decreet op de Vlaamse Kwalificatiestructuur van 30 april 2009 moeten alle hogescholen en universiteiten de beoogde domeinspecifieke leerresultaten bepalen van hun bachelor- en masteropleidingen. Voor alle professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs zijn zo gezamenlijk tien domeinspecifieke leerresultaten (DLR) bepaald. Deze DLR sluiten logischerwijze nauw aan bij de meer in detail uitgeschreven basiscompetenties (BC) die ontwikkeld werden in het verlengde van de hervorming van de lerarenopleiding in 2006 en die geordend per functioneel geheel (FG) aangeven wat een afgestudeerde van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs moet beheersen om te kunnen beginnen als leraar. De decreetgever reikt op deze wijze twee naar vorm verschillende, maar inhoudelijk nauw verwante, kaders aan die bepalen welke doelen de opleidingen moeten bereiken. Van de opleidingen wordt verwacht dat zij een eigen onderbouwde en gedragen visie op de leraar secundair onderwijs en zijn opleiding ontwikkelen die zich vertaalt in opleidingsspecifieke leerresultaten (OLR) die minimaal de DLR afdekken. Immers, enkel vanuit een eigen gedragen visie kan een echt kwaliteitsvol beleid gevoerd worden dat op een geïntegreerde wijze werkt aan de realisatie van alle OLR (die de DLR en BC afdekken) en op een samenhangende wijze kan inspelen op toekomstige uitdagingen en (nieuwe) regelgeving.

De commissies hebben vastgesteld dat er gradaties zijn in de wijze waarop opleidingen echt werken vanuit een eigen visie en erin slagen op een breed gedragen en geïntegreerde wijze te werken aan de beoogde OLR. Aan de ene kant heb je opleidingen die met het oog op de visitatie hun visie hebben trachten te expliciteren, gebruikmakend van diverse kaders en concepten die ze a.h.w. stapelen zonder dat het een geheel wordt. De focus komt dan te liggen op het opstellen van concordantietabellen die de DLR en BC formeel linken aan de eigen visie zonder dat dit op zich breed gedragen en geïntegreerd is in alle lagen van de opleiding. Doelen van specifieke opleidingsonderdelen worden daar eerder gelinkt aan de BC dan aan OLR. Aan de andere kant heb je opleidingen die vertrekkende van een (internationaal) onderbouwde en toekomstgerichte visie op de leraar en zijn opleiding hun werking aansturen en die van de visitatie gebruikmaken om aan te tonen hoe zij in elk van hun opleidingsonderdelen vanuit hun eigen visie werken aan de OLR. De commissies vonden deze verschillen o.a. sterk zichtbaar in de kwaliteitsverschillen tussen de ZER's en in GKW 1. Het toonde zich vooral in de wijze waarop de uitgeschreven visies enerzijds

helder, goed onderbouwd en gedragen werden door alle partijen, waar anderzijds visies uitvoerig beschreven werden in de ZER maar nauwelijks doorleefd en geïntegreerd waren in de opleiding. **Waar alle opleidingen er op deze wijze wel in slaagden om formeel de beoogde OLR de vereiste DLR en BC te laten afdekken, mag het duidelijk zijn dat opleidingen waar een goed onderbouwde en breed gedragen visie op de leraar en zijn opleiding ontbreekt, kwetsbaarder zijn** en de aanbevelingen bij GKW 1 spoedig en ernstig dienen op te volgen.

3 HET BEHEERSEN VAN DE BASISCOMPETENTIES

Deze kwetsbaarheid laat zich o.a. voelen in de wijze waarop men er al dan niet in slaagt om binnen de opleiding op een doordachte en geïntegreerde wijze te werken aan alle FG en de realisatie van alle BC. Daar waar in de opleiding een duidelijke en gedragen visie ontbreekt, gaat men veelal onverkort met de BC/DLR aan de slag, waardoor elke zin voor samenhang ontbreekt en deze vaker ontzield en versnipperd worden, zowel in het curriculum als in de (eind)evaluatie. **Het gevaar van een afstuderende leraar die dan wel alle afzonderlijke competenties mag verworven hebben, maar die het aan persoonlijkheid en een herkenbare professionele identiteit ontbreekt, is hierbij niet denkbeeldig.** Opleidingen die werken vanuit een duidelijke visie slagen er doorgaans in de FG op een geïntegreerde wijze een plaats te geven.

Zowel binnen de opleiding als het werkveld erkent men het uitgesproken belang van elk van de functionele gehelen en basiscompetenties, maar dit betekent nog niet dat ze binnen de opleiding allemaal een gelijk gewicht krijgen. Enerzijds heeft dit te maken met het feit dat opleidingen zich op basis van hun visie wensen te profileren door bewust in te zetten op een uitgesproken beheersing van bepaalde competenties in vergelijking met andere (bv. de leraar als (vak)inhoudelijk expert). Anderzijds slaagt een groot aantal opleidingen er niet in de FG zoals 'de leraar als partner van ouders en externen' en 'de leraar als lid van een schoolteam' op eenzelfde beheersingsniveau te realiseren als de eerste 5 FG. Dit heeft o.a. te maken met het feit dat stagescholen studenten niet voldoende stagekansen bieden voor deze FG.

De commissies erkennen dat de wijze waarop sommige basiscompetenties geformuleerd zijn ruimte laat voor interpretatie in termen van het te realiseren beheersingsniveau (bv. wat verwacht men precies van de leraar als onderzoeker, de leraar als cultuurparticipant ...). Het hoeft dan ook niet te verbazen dat opleidingen daar verschillende invullingen aan geven en dat sommige deze ruimte aanwenden om zich uitdrukkelijk te profileren. Dit hoeft geen probleem te zijn, integendeel. Het zorgt voor de nodige variatie in het opleidingslandschap. Echter, dit kan maar op voorwaarde dat alle opleidingen voor alle FG en basiscompetenties minimaal de startcompetenties voor de beginnende leraar realiseren. De commissies pleiten dan ook voor **een duidelijke visie op de (continue) ontwikkeling² van de verschillende competenties (d.i. het identificeren van verschillende beheersingsniveaus) en een scherper afbakenen en formuleren van wat echt als minimale startcompetenties op het einde van de initiële opleiding moet bereikt worden zonder dat dit tot een uitholling van de basiscompetenties leidt**. Sommige opleidingen hebben dit vanuit hun eigen visie reeds in kaart gebracht en kunnen als inspirerende voorbeelden dienen. Hierbij gaat het telkens om het vinden van een goed evenwicht tussen het wenselijke en het haalbare. Het ten volle verwerven van bepaalde competenties vraagt in vele gevallen immers het oefenen van vaardigheden in het werkveld. Zeker waar het de FG 6-10 betreft, bv. met betrekking tot de leraar als partner van ouders en externen, is er vanuit het werkveld niet steeds de mogelijkheid en/of bereidheid om hiervoor de nodige leer-ruimte en -kansen te bieden. **De commissies verwachten dat de opleidingen en stagescholen hierin hun verantwoordelijkheid als partners in de opleiding opnemen** en samen afspraken maken onder welke voorwaarden bv. studenten kunnen participeren aan oudercontacten en klassenraden (zie ook verder onder *stage en werkplekleren*).

4 DE INSTROOM

Zowel in de media als op beleidsniveau wordt de instroom van de studenten in de lerarenopleiding geïssueerd. De commissies stelden echter een opmerkelijk verschil vast tussen de vragen die rond de kwaliteit van de instroom gesteld worden op het publieke forum en de wijze waarop men hier in de professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs over spreekt en ermee omgaat.

2 Zie ook Departement Onderwijs en Vorming, Resultaten beleidsgroepen lerarenopleiding. Bijlage 2: Eindverslag beleidsgroep inhoud en uitstroom.

De opleidingen zijn zich bewust van de diversiteit van de huidige instroom en beklemtonen het belang van een goede analyse van de beginsituatie van de studenten. De meeste opleidingen nemen daartoe diverse testen af rond o.a. taalbeheersing en studievaardigheden om de startcompetenties van elk van hun studenten te bepalen en zetten aansluitend voluit in op (individuele) begeleiding en remediëring. Deze begeleiding betreft in een aantal opleidingen niet enkel inhoudelijke aspecten, maar ook het verder bevragen en expliciteren van de gemaakte keuze voor het leraarschap (ook al is het voor sommigen een tweede keuze...) door bewust specifieke opleidingsonderdelen in het eerste semester te plaatsen die zorgen voor een eerste kennismaking met het werkveld en een systematische persoonsgerichte reflectie over de gemaakte keuze. Studenten en alumni beklemtoonden het belang van deze vroege "begeleide" kennismaking met het beroep zowel voor henzelf als voor zij die naar aanleiding hiervan besloten om de opleiding vroegtijdig te verlaten (*zie ook verder onder stage en werkplekleren*).

De commissies waarderen de tijd en de energie die de opleidingen investeren in de begeleiding van al hun studenten. Hoewel dit ongetwijfeld een van de factoren is die mee de hoge werkdruk van de docenten bepaalt (*zie ook verder onder lerarenopleiders onder druk*) en het rendement van specifieke begeleidende maatregelen nog onvoldoende systematisch in kaart is gebracht, draagt het in zijn algemeenheid ongetwijfeld bij tot een uitstroom waarover de vertegenwoordigers van het werkveld tijdens de visitaties vrij algemeen hun tevredenheid lieten blijken.

Er kan ongetwijfeld aan efficiëntie gewonnen worden door **de ervaringen in de diverse opleidingen met betrekking tot aanvangsdiagnostiek en de testen die daarbij gehanteerd worden, samen te brengen**. Dit zou de aanzet kunnen vormen tot de ontwikkeling van een gemeenschappelijk instrument/proef dat toelaat de beginsituatie van de studenten gericht in kaart te brengen. Een dergelijk instrument lijkt, wil het krachtig en valide zijn, ook een eerste kennismaking met het werkveld te moeten omvatten (*zie hoger*) en de afname ervan situeert zich dan ook ergens in de eerste maanden van de opleiding. Men zou ervoor kunnen opteren om het kennisgedeelte van een dergelijk instrument onder de vorm van **een niet bindende instap- of toelatingsproef** af te nemen van potentiële studenten, maar men dient er zich dan wel van bewust te zijn dat dit **steeds slechts een fragmentarisch beeld zal opleveren van de relevante startcompetenties**. Aangezien zowel de kandidaat student als de opleiding hierdoor op het verkeerde been gezet kunnen worden, dient de meerwaarde van dergelijke instapdiagnostiek boven een goed uitgebouwde aanvangsdiagnostiek goed afgewogen te worden.

5 OPLEIDINGEN EN TRAJECTEN

Het Vlaamse onderwijslandschap kenmerkt zich op dit moment door een veelheid aan professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs die elk een brede waaier aan combinaties van vakken secundair onderwijs aanbieden en die in functie van hun studenten diverse trajecten ontwikkelen om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Opleidingen werken naast de traditionele driejarige modeltrajecten in dagopleiding ook specifieke **flexibele en geïndividualiseerde trajecten** uit, rekening houdend met de vooropleiding van een student en/of de reeds behaalde studiepunten. De commissies juichen toe dat opleidingen ook meer en meer voorzien in specifieke trajecten voor werkstudenten (i.c. **werktraject** in avond- en weekendonderwijs). Deze trajecten gaan veelal samen met een vrijstellingenbeleid en een verminderde studiebelasting. De commissies willen erop wijzen dat studenten die zo'n traject volgen, dezelfde leerresultaten dienen te bereiken als studenten in het reguliere traject. **Wil men de kwaliteit van de afgestudeerden van deze alternatieve trajecten garanderen, vraagt dit van de opleidingen een inhoudelijk onderbouwd en doordacht beleid** waarbij zij precies kunnen aangeven op welke wijze studenten via een flexibel of werktraject dezelfde basiscompetenties verwerven. Dit is zeker nog niet binnen alle opleidingen in dezelfde mate het geval. Het uitwerken van een inhoudelijk evenwaardig curriculum voor de werktrajecten verdient hierbij bijzondere aandacht.

Over het algemeen streven opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs ernaar om in functie van de keuzemogelijkheden voor de student steeds zoveel mogelijk **combinaties vakken secundair onderwijs** aan te bieden rekening houdend met enerzijds de praktische organiseerbaarheid ervan binnen de opleiding en anderzijds de tewerkstellingsmogelijkheden van de student. De commissies dringen erop aan dat men naast deze factoren in functie van het verwerven van een gedegen vakinhoudelijke en vakdidactische deskundigheid bij het uitwerken van het aanbod **meer rekening houdt met de inhoudelijke verwantschap tussen de vakken secundair onderwijs en de binnen de opleiding aanwezige expertise met betrekking tot een bepaald vakdomein**. Er zijn opleidingen waar voor een vak slechts één opleider is. Dat maakt de opleiding voor dat vak erg kwetsbaar en de kans op een tekort aan inhoudelijke expertise is dan groot. Men kan zich afvragen of het voor bepaalde vakken niet aangewezen is om de expertise hierrond samen te brengen in een beperkt aantal opleidingen, eerder dan dit overal aan te bieden. De commissies stellen

vast dat er op dit moment diverse fusieoperaties gaande zijn en hopen dat deze de expertisebundeling zowel structureel als inhoudelijk kunnen ondersteunen (zie ook verder onder *lerarenopleiders onder druk*).

6 DE VAKKEN SECUNDAIR ONDERWIJS IN HET CURRICULUM

De commissies hebben, gezien hun samenstelling en het tijds kader waarin gewerkt moest worden, de vakken secundair onderwijs op basis van een steekproef en naar gelang de deskundigheden binnen de commissies bekeken. Daar waar op basis van documenten en gesprekken problemen bleken binnen bepaalde vakken werden die sowieso verder onderzocht. Dat neemt niet weg dat de commissies binnen het bestek van de visitatie de vakken secundair onderwijs vooral in de breedte hebben kunnen bekijken en slechts occasioneel in de diepte. Hierbij viel ons positief op dat de combinaties van vakken secundair onderwijs waarvoor de respectievelijke studenten onderwijsbevoegdheid willen verwerven vanzelfsprekend een centrale plaats innemen in het curriculum. Men streeft daarbij in de opbouw van het curriculum steeds zowel naar een integratie van algemene en vakspecifieke kennis als van theorie en praktijk. **De opleidingen slagen er zo in om veelal een goed evenwicht te vinden tussen de vakinhoudelijke, vakdidactische en praktijkgerichte vorming van hun studenten.**

De commissies vragen wel blijvende aandacht voor de specifieke invulling van de vakdidactische component van de opleiding. Vakdidactiek is meer dan louter een vertaling of toepassing van algemeen didactische principes. Het vraagt om een vanuit de eigenheid van het vak specifiek opgebouwde (vak)didactiek. **Er zijn grote verschillen tussen en binnen opleidingen in de mate waarin men er voor de verschillende vakken in slaagt een “echte” vakdidactiek uit te werken.** Nochtans raakt dit aan de kern van de opleiding en is het een domein waarin de ontwikkelde expertise binnen de opleidingen bij uitstek een grote relevantie kan hebben voor het werkveld. Sommige opleidingen proberen hier een voortrekkersrol op te nemen, maar zoals hoger aangegeven is het samenbrengen van expertise over opleidingen heen ook hier zeker geen overbodige luxe.

Opvallend vonden de commissies het specifieke programma dat in sommige opleidingen wordt opgesteld voor studenten die het vak Lichamelijke opvoeding willen geven. In vergelijking met studenten die een opleiding in twee andere algemene vakken volgen, moeten studenten Lichamelijke opvoeding daar bepaalde opleidingsonderdelen niet volgen, lopen ze minder

of een andere stage, en hebben ze meer vakspecifieke opleidingsonderdelen. Deels is dit te verklaren doordat studenten ook lesbevoegdheid verwerven voor het basisonderwijs, maar veeleer is dit onderscheid eerder historisch gegroeid dan dat de verschillen inhoudelijk kunnen beargumenteerd worden. **De commissies dringen er dan ook op aan om in het licht van het gemeenschappelijke competentieprofiel dit aparte programma voor studenten Lichamelijke opvoeding ernstig te bevragen.**

Binnen alle opleidingsprogramma's is er terecht ruime aandacht voor diversiteit. **Studenten worden opgeleid om te functioneren binnen een multiculturele samenleving en in multiculturele scholen.** Vanuit dit perspectief is het eveneens belangrijk om studenten van in het begin voor te bereiden op het functioneren in verschillende netten en hen de diverse leerplannen te leren kennen. Veelal bekennen opleidingen zich in hoofdzaak zowel naar leerplannen als naar stages tot een welbepaald net. **De commissies vragen voldoende aandacht te blijven houden voor de kennismaking met de leerplannen van de "andere" netten zowel in theorie als in praktijk, zodat studenten die een diploma halen ook echt breed inzetbaar zijn in het Vlaamse secundair onderwijs.**

7 STAGE EN WERKPLEKLERN

Het gehanteerde stageconcept en de stageopbouw zitten in alle opleidingen erg goed in elkaar. Het verhogen van de praktijkcomponent tot 45 studiepunten door het decreet van 2006 is duidelijk een meerwaarde. **Alle opleidingen halen de beoogde norm, maar interpretaties en invullingen verschillen wel.** Het maximum haalbare wordt eerder voorgeschreven door de ruimte die scholen bieden dan door de wensen van de opleidingen. Enige verheldering vanwege de decreetgever is nodig om scherp af te bakenen wat er precies onder de praktijkcomponent valt. Bepaalde werkvormen in het eerste jaar zoals didactische ateliers en micro-teaching, bevinden zich nu in een grijze zone. Gezien hun duidelijke meerwaarde in de praktijkleerlijn betreft het hier echter louter een conceptuele discussie waarover uitklaring gewenst is.

Eerder (zie instroom) hebben we al gewezen op het belang van een vroege kennismaking met het werkveld om zich een eerste, al is het beperkt, beeld te kunnen vormen van de schoolpraktijk en het lerarenberoep. Op dit moment is dit niet in alle opleidingen het geval. Alle opleidingen zetten wel in op een degelijke begeleiding van de stage vanuit de opleiding (veelal door

vakdocent en pedagoog) en kiezen voor een stageopbouw waarbij hun studenten in diverse settings stage dienen te lopen (bv. verschillende onderwijsvormen, verschillende jaren ...). Het is ook uitdrukkelijk de bedoeling van de opleiding dat studenten tijdens hun stage in contact komen met de verschillende facetten van het schoolleven (bv. lesgeven, oudercontact, projecten, klassenraad ...). Dit botst soms met wat scholen verantwoord en haalbaar achten. Hoewel het werkveld meer en meer structureel betrokken wordt bij de opleiding (via bv. resonantiecommissies e.a.) is **'samen opleiden'** zeker nog niet overal de gangbare praktijk. **Er zullen zowel door de overheid als door de opleidingen nog verdere inspanningen moeten gedaan worden om concrete meerwaarde te generen voor scholen** die hier voluit in willen meestappen. De overheid zal tijd en middelen moeten voorzien (bijvoorbeeld mentoruren), de opleidingen zullen nog meer moeten inzetten op een brede deskundigheidsuitwisseling met scholen (d.i. nascholingen, coaching) die verder gaat dan enkel mentorenwerking waardoor het samenwerken met opleidingen voor scholen op meer vlakken relevant wordt.

Interessant vonden de commissies de initiatieven die in diverse opleidingen genomen werden rond **werkplekleren** zowel binnen het werktraject als met subgroepen van reguliere studenten waarbij studenten voor een langere tijd gekoppeld werden aan een werkplek of school. Deze studenten gaven aan veel meer betrokken te worden bij het hele schoolgebeuren (m.i.v. oudercontacten en vakgroepvergaderingen) en echt te functioneren als een lid van het team. **Deze vorm van praktijkleren lijkt duidelijk een meerwaarde te kunnen bieden op voorwaarde dat er op een doelgerichte wijze wordt ingezet en de (leer)processen ook vanuit de opleiding goed opgevolgd en begeleid worden.**

8 HET GEREALISEERDE EINDNIVEAU

De commissies stellen vast dat over het algemeen de afgestudeerden en het werkveld tevreden zijn over het eindniveau dat bereikt wordt in de opleiding en de startbekwaamheid waarover beginnende leraren beschikken.

We stellen wel vast dat de meeste opleidingen in het verlengde van het vastleggen van de DLR (zie hoger) pas de laatste jaren zijn gestart met het vormgeven van de opleiding in overeenstemming met het Vlaamse kwalificatieraamwerk, i.c. niveau 6. Deze ontwikkeling is het sterkst zichtbaar in de producten waarmee de studenten hun eindniveau moeten bewijzen, zoals het stageportfolio, de verslaggeving van de eindstage en de bachelorproef.

Bij de meeste opleidingen heeft dit er toe geleid dat het bewustzijn is doorgedrongen dat de voorbereiding van dit beheersingsniveau moet indalen in de opleiding: dit uit zich in het gericht uittekenen van de diverse leerlijnen o.a. wat betreft het verwerven van **onderzoekscompetenties** zoals het gebruik maken van wetenschappelijk onderzoek en het beheersen van de diverse onderzoeksvaardigheden. **De commissies hebben vastgesteld dat hier nog werk te verrichten is zowel wat betreft visieontwikkeling, professionalisering van het personeel als wat betreft gerichte implementatie.**

De op dit moment gehanteerde concepten van onderzoeker en onderzoek tonen duidelijke verschillen tussen de opleidingen wat zich vanzelfsprekend ook vertaalt in de wijze waarop hieraan gewerkt wordt. De commissies zijn van mening dat men erbij zou winnen door te **vertrekken van duidelijke definities van veel gehanteerde begrippen als 'onderzoekende houding' en 'praktijkgericht onderzoek' en het concretiseren van de competenties die daarin vervat zitten.** Het kan geenszins de bedoeling zijn om van elke toekomstige leraar een wetenschappelijke onderzoeker te maken, maar binnen de opleidingen moet wel duidelijk zijn wat ze op dit vlak dan wel precies verwachten.

Het ontwikkelen en implementeren van leerlijnen gericht op de realisatie van deze onderzoekscompetenties vergt in vele gevallen bijkomende professionalisering van docenten, het herwerken van curricula en het herzien van de beoordelingscriteria bij toetsen en nieuwe toetsvormen. De commissies vragen in dat verband ook aandacht voor het beter benutten van **de reflectievaardigheden van studenten. Hier wordt heel wat tijd van studenten en opleiders in geïnvesteerd, maar het heeft niet altijd voldoende diepgang.** De uitgevoerde reflecties zouden aan meerwaarde kunnen winnen door studenten te laten reflecteren vanuit verschillende invalshoeken (bv. niet enkel didactisch, maar ook sociaal); hen aan te leren in hun reflecties veel meer gebruik te maken van theoretische inzichten en didactische en vakinhoudelijke referentiekaders; hen te leren reflecteren op en via actieonderzoek; enz.

9 INTERNATIONALISERING

In opvolging van de eerste visitatie hebben de opleidingen duidelijk werk gemaakt van internationalisering. Zij erkennen dit vandaag als een volwaardig onderdeel van de opleiding met een duidelijke meerwaarde. **Niet alleen is het concept verrijkt, ook het bereik is vergroot, ook al blijft de studenten-**

mobiliteit in vele opleidingen beperkt. Opleidingen slagen er veelal ook in een duidelijke visie te ontwikkelen op de plaats van internationalisering in de opleiding van de leraar secundair onderwijs en hebben hiervoor geëigende internationaliseringscompetenties ontwikkeld die verder gaan dan horizonverruiming, zelfstandigheid en vreemde taal beheersing.

Naast het stimuleren van studenten- en docentenmobiliteit besteden opleidingen ook terecht veel aandacht aan internationalisation@home en proberen ze ook aspecten van internationalisering bewust te integreren in de opleidingsonderdelen. Zeker wat dit laatste betreft, is er nog ruimte voor ontwikkeling door bv. meer gebruik te maken van internationale bronnen in of bij het ontwikkelen van cursusmateriaal.

10 LERARENOPLEIDERS ONDER DRUK

De commissies stellen vast dat de opleidingen kunnen rekenen op dynamische, enthousiaste en professionele docententeams die hun respectievelijke opdrachten zo goed mogelijk trachten uit te voeren. Nagenoeg alle opleidingen hebben ook een duidelijke visie op aanwerving, professionalisering en loopbaanbegeleiding van hun personeel en investeren in de kwaliteit van hun korps. Opleiders erkennen en gedragen zich als lerarenopleiders. Ze realiseren zich dat ze een voorbeeldrol hebben. Individuele loopbaanbegeleiding (bv. coachings- en functioneringsgesprekken) vragen echter tijd, mensen en middelen en die blijken in de praktijk niet altijd in voldoende mate voorhanden.

Niet alleen de leidinggevendenden worstelen met de tijd. **Binnen alle opleidingen is de werkdruk hoog en zeker in kleinere opleidingen leidt dit tot een reële overbevraging.** Een en ander heeft te maken met het groeiend aantal studenten dat niet altijd op hetzelfde ritme gevolgd wordt door een groeiend aantal docenten, integendeel. Daarnaast investeren opleidingen terecht heel wat tijd en middelen in de begeleiding (en remediëring) van hun studenten zowel voor de vakken als voor de stages. Ook de impact op docentenniveau van het hertekenen van het curriculum en het uitwerken van heldere leerlijnen met het oog op het realiseren van de leerresultaten op niveau VKS 6, mag niet onderschat worden.

Opleidingen zullen erover moeten waken om bij de formulering van hun prioriteiten en jaaractieplannen een goed evenwicht te behouden tussen de draagkracht en de draaglast binnen hun docentenkorps. **De commissies**

stellen vast dat heel wat opleidingen op dit moment zowel inhoudelijk (inspelen op diverse instroom, realisatie VKS 6) als structureel (fusies) in een transitiefase zitten. Dit is op zichzelf reeds een verhogende factor voor de werkdruk, maar biedt, wanneer verstandig aangepakt, ook kansen. Daar waar opleidingen werken vanuit een duidelijke eigen visie en oordeelkundig stappen zetten om deze te realiseren, daar waar fusies opgezet worden met veel aandacht voor de noden van de basis en waar expertisebundeling gestimuleerd en administratieve planlast bewaakt wordt, kan deze transitie resulteren in meer ruimte voor docenten om vanuit hun sterktes professioneel bij te dragen tot het opleiden van toekomstige leraren. **Dit vraagt ook enige terughoudendheid van de overheid in haar denken over het “opnieuw” hervormen van de lerarenopleiding.** Zoals mag blijken zijn vele opleidingen (nog) volop in verandering en druk bezig met de implementatie van een aantal vernieuwingen. Een “nieuwe” hervorming, wil zij kans op slagen hebben, zal vooral daarop moeten inspelen, eerder dan nog “nieuwe” elementen toe te voegen.

11 BIJZONDERE KWALITEITSKENMERKEN

Verschillende opleidingen hebben de visitatiecommissies gevraagd om een oordeel uit te spreken over een bijzonder kwaliteitskenmerk dat zij aangevraagd hadden (bv. vakdidactiek, onderzoekende grondhouding van docenten, enz.). **De commissies hebben echter geen enkel bijzonder kwaliteitskenmerk kunnen toekennen. Dit betekent echter geenszins dat er binnen het geheel van de professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs geen opleidingen waren die bijzondere kwaliteiten hadden.** Wie de rapporten van de respectievelijke opleidingen doorneemt, zal merken dat er zowel bij opleidingen die een bijzonder kwaliteitskenmerk aangevraagd hadden als bij deze die dit niet expliciet hebben gedaan, specifieke kwaliteiten in vergelijking met andere opleidingen door de commissies gewaardeerd werden. Echter, de strikte criteria die gehanteerd moesten worden om een bijzonder kwaliteitskenmerk te verdienen (o.a. geen score voldoende of onvoldoende op een van de criteria) en dan m.n. het feit dat het bijzonder kwaliteitskenmerk moet terug te vinden zijn in de drie generieke kwaliteitswaarborgen en in elk oorzaak moet zijn van een verhoging van de beoordelingsscore, maakt het zeer moeilijk om op ‘objectieve’ gronden dit kenmerk toe te kennen.

In de context van de visitaties, en bij uitstek als het over de bijzondere kwaliteitskenmerken gaat, willen de opleidingen immers vergelijkend

beoordeeld worden. Dat houdt in dat de commissies bij hun beoordelingen een uitspraak moeten doen op bijna meetbare 'objectieve' indicatoren. Pas dan kan je immers echt vergelijken en aangeven wie duidelijk beter is dan de andere. Dergelijke wijze van werken vraagt om een enigszins kunstmatige opdeling van de opleiding op basis van de vooropgestelde indicatoren/criteria. Een dergelijke opdeling gaat voorbij aan het functioneren van een opleiding als een samenhangend systeem waardoor het tot op zekere hoogte onrecht aandoet aan de kwaliteit van de opleiding als geheel. Waar mogelijk hebben de commissies deze noodzakelijke fragmentering die samengaat met de toe te kennen oordelen, proberen op te vangen door de samenhang mee te nemen in de kwalitatieve beschrijvingen in de respectievelijke rapporten.

12 INTERNE KWALITEITZORG EN EXTERNE VISITATIE

Er is in de opleidingen, hierin veelal ondersteund door de instelling hoger onderwijs waarvan ze deel uitmaken, de voorbije jaren **ernstig werk gemaakt van een systeem van interne kwaliteitszorg**. Via bevragingen, focusgesprekken, analyse van instroom-, doorstroom- en uitstroomgegevens, e.a. trachten opleidingen zich een beeld te vormen van hun kwaliteit en die gericht bij te sturen waar nodig. **Opleidingen verschillen in de mate waarin deze kwaliteitsprocessen geformaliseerd zijn en ondersteund worden door een kwaliteitscultuur die zich tot op het niveau van de docenten laat voelen**. Het zal ook in de toekomst de nodige aandacht en concrete inzet vragen van alle betrokkenen om verder systematisch de kwaliteit van de opleiding te blijven bewaken en ervoor te zorgen dat de PDCA-cyclus steeds opnieuw gesloten wordt.

Externe visitaties kunnen hierin, zoals nu, hun eigen bijdrage leveren door de respectievelijke opleidingen een "externe" spiegel voor te houden. Daar waar opleidingen gericht vanuit hun eigen visie met hun kwaliteit bezig zijn, hoeft dit geen breukmoment te zijn, maar zal het eerder een toetssteen en een reflectiemoment zijn dat ze ook als dusdanig kunnen aangrijpen waardoor er een kwaliteitsversnelling kan ontstaan. De commissies hebben een dergelijke houding bij diverse opleidingen kunnen ervaren en zijn ervan overtuigd dat het hele visitatieproces voor deze opleidingen naast het vele werk ook een duidelijke meerwaarde bracht.

Deze potentiële meerwaarde hangt vanzelfsprekend niet enkel af van de houding van de opleidingen, maar vooral ook van **de deskundigheid en**

de aanpak van de commissies. Een commissie krijgt beperkte tijd om een opleiding te beoordelen en werkt met een beperkte ploeg waarin expertise aanwezig moet zijn over het werkveld, de lerarenopleiding, het visitatieproces en het studentenperspectief. Afhankelijk van de specifieke achtergrond van de leden van de commissies zullen er bepaalde blinde vlekken zijn (bv. met betrekking tot bepaalde vakken secundair onderwijs, zie hoger), waar men zich bewust van dient te zijn zowel bij het opmaken als het lezen van de rapporten. Waar daar op een verstandige manier mee omgesprongen wordt, hoeft dit de kwaliteit van het hele proces geenszins te hypothekeren. Het gaat immers wezenlijk om een proces, vertrekkende bij de opmaak van de ZER, over de eigenlijke visitatie en de gesprekken, tot het uitschrijven van de rapporten. Daarbinnen is voldoende ruimte om wederzijds zaken af te toetsen en tot een samenhangend en evenwichtig oordeel van de professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs te komen.

13 TOT SLOT

In deze algemene beschouwingen hebben de commissies willen stilstaan bij een aantal belangrijke thema's die naar voren gekomen zijn uit de visitaties van de professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs. Het gaat hierbij om algemene bevindingen in verband met de kwaliteit en het functioneren van de opleidingen, maar evenzeer omtrent het visitatieproces zelf. We zijn er ons van bewust dat we hierin de nuance die het functioneren van elke opleiding op zichzelf kenmerkt af en toe verloren zijn, maar daarvoor verwijzen we graag naar de specifieke opleidingsrapporten.

We hebben de lezer hier vooral een algemeen beeld willen geven van de huidige kwaliteit van de professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs in Vlaanderen. Op een moment dat de meerwaarde van externe visitaties van opleidingen in vraag gesteld wordt, willen we aangeven dat net dit vogelperspectief over het geheel van een opleiding in Vlaanderen, enkel mogelijk is door middel van een systeem van externe visitatie. In een sector van groot maatschappelijk belang zoals de lerarenopleiding lijkt het ons geen overbodige luxe dat de overheid en de samenleving hierover op deze wijze geïnformeerd worden en het (algemeen) beleid van daaruit verder vorm kan krijgen.

HOOFDSTUK III

De opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs in vergelijkend perspectief – parallele commissie 4

In dit hoofdstuk geeft de commissie in vergelijkend perspectief een overzicht van haar bevindingen over de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs (parallele commissie 4) in Vlaanderen. Zij besteedt hierbij voornamelijk aandacht aan elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen of die zij belangrijk acht, en aan opvallende overeenkomsten dan wel verschillen tussen de door haar geëvalueerde opleidingen. Per generieke kwaliteitswaarborg geeft de visitatiecommissie dan ook haar bevindingen weer. Deze wijze van voorstellen geeft de opleidingen de mogelijkheid zich, althans voor de aangehaalde punten, ten opzichte van elkaar te positioneren. Het is geenszins de bedoeling om de individuele deelrapporten in detail te herhalen, al zullen bepaalde delen uit dit rapport wel terugkomen in de deelrapporten. Voor een volledige onderbouwing van de oordelen en de scores van de commissie, verwijst zij de lezer naar de opleidingsrapporten.

De vier – door parallele commissie 4 geëvalueerde – opleidingen worden aangeboden door de volgende hogescholen: GROEP T – Internationale Hogeschool Leuven (verder Groep T genoemd), Hogeschool Gent (verder HoGent genoemd), Katholieke Hogeschool Leuven (verder KHLeuven genoemd) en Katholieke Hogeschool Limburg (verder KHLim genoemd). De betrokken opleidingen situeren zich in het domein Onderwijs.

De professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs aan de KHLim, biedt naast een regulier traject ook twee decre-

tale varianten aan die gericht zijn op een bepaald doelpubliek: een traject voor werkstudenten (NEXT) en een biddiplomeringsstraject in samenwerking met de Luikse hogeschool HELMO. Met het oog op de vergelijkbaarheid is enkel het regulier traject opgenomen in de vergelijking.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 1 - BEOOGD EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau voor de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs (regulier traject) aan de HoGent en aan de KHLim als voldoende, aan KHLeuven als goed, aan Groep T als excellent.

De commissie beoordeelt daarnaast het beoogd eindniveau voor het traject voor werkstudenten (NEXT) en het biddiplomeringsstraject aan KHLim als voldoende.

De professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs in Vlaanderen hebben gezamenlijk een domeinspecifiek leerresultatenkader (DLR) uitgeschreven, dat werd voorgelegd aan (internationale) experts en op 10 juni 2013 werd gevalideerd door de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO). De Vlaamse opleidingen hebben ervoor gekozen om tien **domeinspecifieke leerresultaten** te definiëren, die zij doorgaans verder vormgeven in opleidingsspecifieke leerresultaten. De opleidingen dragen allemaal een eigen visie uit en leggen daarbij specifieke accenten in hun opleidingsprofiel, waarvoor de commissie waardering heeft.

HoGent baseert haar **opleidingsprofiel** op de functionele gehelen en de basiscompetenties die sinds 2007 door de Vlaamse Regering werden vastgelegd. Vanaf 2015–2016 zal HoGent een nieuwe set opleidingsspecifieke leerresultaten in voege brengen, om het beoogd eindniveau verder te actualiseren en af te stemmen op de DLR. In aanloop naar deze nieuwe set leerresultaten heeft de opleiding aan HoGent ook een nieuwe visie uitgetekend. Ze wil haar studenten opleiden tot professionele, vakbekwame en maatschappelijk bewuste leraren. Binnen die drie pijlers valt met name de inzet op diversiteit en actief pluralisme positief op. Ook KHLim vertrekt vanuit de functionele gehelen in het Vlaamse beroepsprofiel: de opleiding hanteert momenteel de tien typefuncties als beoogd eindniveau. Die typefuncties zijn weinig gedetailleerd, maar de opleiding vult die typefuncties aan met een aparte set van stagecompetenties en bachelorproefcompetenties. De opleiding heeft daarnaast een eigen gedragen visie

op meesterschap, waarbij elke leraar in wording vier pijlers vooropstelt: authenticiteit, fundamenteel leren, inhoudelijke expertise en engagement. KHLeuven heeft een erg omvattend en studentvriendelijk opleidingsprofiel uitgewerkt, waarin ze zeven rollen en drie dimensies van het leraarschap visualiseert in de figuur van een bloem. Deze uitwerking getuigt niet alleen van een doordachte visie, maar maakt die visie ook erg zichtbaar voor al haar partners. De commissie is van mening dat deze opleiding haar beoogd eindniveau nog kan versterken door die partners nog actiever te betrekken, om het gedeeld eigenaarschap volledig te kunnen realiseren. Groep T profileert zich ten slotte bijzonder sterk in haar beoogd eindniveau. Voortbouwend op verschillende modellen en gelegitimeerd met onderzoeksliteratuur heeft zij een gedetailleerd opleidingsprofiel ontwikkeld. Met het 5E-concept als onderliggend model wil ze alle studenten klaarstomen tot ondernemingsgezinde, veranderingsbekwame, creatieve, verantwoordelijke en reflectieve leraren. Dat model combineert ze met de vier educatiepijlers van UNESCO (leren weten, leren doen, leren samenleven en leren zijn) en met het talentenmodel dat studenten de kans geeft om hun eigen sterktes en persoonlijkheid in te zetten in hun ontwikkeling tot leraar. Daarenboven typeert ook de grote internationale oriëntatie deze opleiding aan Groep T.

De commissie heeft vastgesteld dat alle opleidingsspecifieke leerresultaten stroken met het domeinspecifieke leerresultatenkader (DLR). De commissie merkt echter verschillen in de gedetailleerdheid van het geformuleerde beoogde eindniveau en de wijze waarop de DLR vertaald zijn naar de opleidingsspecifieke leerresultaten. HoGent heeft op dat vlak nog werk, al heeft de commissie gezien dat de plannen voor een nieuwe set leerresultaten klaarliggen. KHLim kan volgens de commissie nog vooruitgang boeken door de typefuncties verder te detailleren en duidelijker te koppelen aan haar visie op meesterschap. Bij KHLeuven en Groep T kon de heldere manier waarop het geheel vorm krijgt in een overkoepelend, theoretisch onderbouwd en gedragen opleidingsprofiel rekenen op goedkeuring van de commissie. Groep T kan dienen als voorbeeld, mede door de expliciete waarderende studentgerichtheid en de sterke internationale oriëntatie die uit dit opleidingsprofiel en de visie van de opleiding naar voren kwamen.

Overall werden **externe partners** uit het werkveld betrokken bij de opstelling van de opleidingsspecifieke leerresultaten, aan de hand van klankbordgroepen of resonantiecmissies. Alle opleidingen hebben daarnaast verschillende samenwerkingsakkoorden met internationale partners en expertisenetwerken. De commissie adviseert de opleidingen om deze

partners nog meer te benutten in het kader van een structurele benchmarkoefening voor de opleidingsdoelstellingen.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 2 - ONDERWIJSPROCES

De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs (regulier traject) aan de HoGent, KHLim en Groep T als voldoende, aan KHLeuven als goed.

De commissie beoordeelt daarnaast het onderwijsproces voor het traject voor werkstudenten (NEXT) aan KHLim als onvoldoende en het bidiplomeringstraject aan KHLim als voldoende.

Het **curriculum** van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs aan de vier instellingen wordt gerealiseerd in drie opleidingsjaren en omvat 180 ECTS-punten. De vier reguliere opleidingen hebben elk een onderwijsproces dat het mogelijk maakt de beoogde leerresultaten te realiseren. De ECTS-fiches van KHLeuven tonen een consequente vertaling van het opleidingsprofiel. De ECTS-fiches van de andere drie opleidingen zijn niet allemaal even uniform opgesteld en vertonen soms verschillen in gedetailleerdheid en/of in gehanteerde competenties. Vooral bij KHLim en HoGent vormt die transparantie een aandachtspunt, maar ook bij Groep T is er op dat vlak nog marge voor verbetering. De commissie heeft echter wel vastgesteld dat de beoogde leerresultaten in praktijk overal zijn terug te vinden in de curricula.

In het bachelorprogramma kiest elke student twee onderwijsvakken waarop hij of zij zich zal toeleggen doorheen de opleiding. De vier opleidingen bieden veel mogelijke **vakkencombinaties** aan, zodat de studenten een ruime keuze hebben. De commissie merkte dat het brede aanbod aan vakkencombinaties de opleidingen vaak voor grote uitdagingen stelt op organisatorisch vlak. Ze miste bovendien vaak duidelijke argumenten voor het bestaan van allerlei minder evidente combinaties. Daarom vraagt ze alle opleidingen om een denkoefening te maken over het aanbod aan vakkencombinaties en daarbij de volgende drie factoren in beschouwing te nemen. Ten eerste raadt de commissie aan om rekening te houden met de inhoudelijke verwantschap tussen de onderwijsvakken, in functie van het verwerven van een meer solide domeinskundigheid. Ten tweede vindt de commissie ook de aanwezige expertise binnen het onderwijzend personeel relevant voor

het bepalen van het vakkenaanbod. Ten derde noemt de commissie de tewerkstellingsmogelijkheden in de sector een belangrijke factor.

De commissie is tevreden over de **samenhang** van de vier programma's die ze bestudeerd heeft. Elke opleiding bouwt aan de hand van een aantal leerlijnen het curriculum op, waarbij steeds aandacht is voor vakkennis, vakdidactiek, taalvaardigheden en ICT, maar ook voor onderzoek en praktijkervaring. De mate waarin al deze elementen doorwegen in de programma's verschillen. De commissie heeft gerichte aanbevelingen geformuleerd voor sommige opleidingen. HoGent heeft een logisch uitgebouwd programma dat ze momenteel aan het bijsturen is in functie van de opleidings specifieke leerresultaten en haar vernieuwde visie. Het programma bestaat uit drie leerlijnen: de praktijklijn, de expertlijn en de diversiteitslijn. De commissie waarschuwt binnen de expertlijn voor de verschillen in kwaliteit en methodiek tussen de onderwijsvakken en vindt ook dat er meer aandacht moet zijn voor de ontwikkeling van de nodige onderzoeksvaardigheden van de studenten. Ze is globaal genomen echter tevreden over de invulling van de praktijklijn en de diversiteitslijn. Binnen de praktijklijn biedt het pilootproject rond werkplekleren potentieel. Daarnaast is de aandacht voor vakoverschrijdend werken en voor gelijke onderwijskansen een sterk punt in dit programma. KHLim geeft haar programma van het regulier traject vorm volgens het vak3dactisch model, dat in functie van het meesterschap een doorgedreven integratie van vakkennis, didactiek en praktijk nastreeft. Een concreet voorbeeld daarvan is het constructiegericht project (CGP) waarin elke student een actuele opdracht moet toepassen op het werkveld. Daarnaast bestaat het programma uit vier ondersteunende leerlijnen: Taal, ICT, Onderzoekscompetenties en Religie, zingeving en levensbeschouwing en een leerlijn met een aantal pedagogische modules. Net zoals HoGent moet KHLim waken over te docentafhankelijke werkwijzen in het programma. De commissie waardeert de focus op taalvaardigheden binnen deze opleiding. Ze prijst ook de invulling van Religie, zingeving en levensbeschouwing, waarin studenten onder meer leren nadenken over de beroepsethiek van een leraar en het pedagogisch project van een school. Ook Groep T kiest voor geïntegreerd onderwijs en deelt haar programma op in Bronnen en Trainingen, Reflectie en Portfolio, Leerpraktijken (Projecten en Stages). De leerlijn Bronnen en Trainingen richt zich op de gekozen onderwijsvakken en bevat ook onderdelen zoals opvoedkunde en communicatieve vaardigheden. De commissie is van mening dat voornamelijk de aandacht voor vakkennis aangescherpt moet worden in het programma. Daar ligt het voornaamste werkpunt voor de opleiding, want globaal genomen biedt dit programma vernieuwende methodieken en verschillende

mooie voorbeelden van vakoverschrijdend en multidisciplinair projectonderwijs. Bij KHLeuven trof de commissie een zeer degelijk uitgebouwd programma aan, met de volgende leerlijnen: Taal; ICT voor het onderwijs; Religie, zingeving en levensbeschouwing (RZL); School en/in/voor wereld; Opvoedkunde; B-stroom en BSO. Daarnaast volgt ook elk onderwijsvak een eigen leerlijn. Meer dan de andere opleidingen legt KHLeuven de focus op de vakbekwaamheid van haar studenten en slaagt er het beste in om dat ook te koppelen aan een innovatieve vakdidactiek. Daarnaast is ze verder gevorderd in het integreren van onderzoekscompetenties in het programma, waarmee de andere opleidingen nog enigszins worstelen. Minder overtuigend is dat KHLeuven haar programma in drie trajecten opdeelt met een alternatieve inhoud en vormgeving voor bepaalde opleidingsonderdelen, naar gelang de keuze voor bepaalde onderwijsvakken, zoals Lichamelijke opvoeding en Bewegingsrecreatie. De commissie stelt zich vragen bij die – historisch gegroeide – aanpak en pleit voor de afbouw van dergelijke aparte trajecten.

Om het leraarschap ook in de praktijk onder de knie te krijgen, kunnen de studenten rekenen op enerzijds kwaliteitsvol **praktijkonderwijs** binnen de instellingen en anderzijds op stages in het secundair onderwijs. Wat de praktijkcomponent van het programma betreft, voldoen alle opleidingen aan de decretale richtlijn, die stelt dat 45 ECTS moet worden besteed aan stages en effectieve praktijkervaring. De stage wordt aangevuld met microteachings, video-observaties, feedback van de stagebegeleider en -mentor, intervisie met medestudenten en persoonlijke reflectie. De meeste programma's geven de studenten de kans om verschillende stages te lopen, die toenemen in complexiteit en zelfstandigheid voor de stagiair. Actieve stages vanaf de eerste trajectfase genieten haar voorkeur, wat momenteel niet het geval is bij HoGent. Ook wijst de commissie op het belang van voorbereiding op en stages in het beroepssecundair onderwijs, aangezien de studenten aangeven dat daarvoor binnen de programma's momenteel weinig ruimte is. De commissie merkt daarnaast op dat niet alle opleidingen de studenten voldoende in aanraking brengen met de leerplannen van de verschillende onderwijsnetten. In functie van een brede inzetbaarheid in het werkveld pleit de commissie voor de kennismaking met én het actief gebruik van alle leerplannen binnen de lerarenopleidingen. Ten slotte is de commissie voorstander van structurele mentorenopleidingen, zoals de coachingsessies van KHLim en de vormingen bij HoGent, zodat de opleidingen meer garantie hebben op een kwaliteitsvolle stagebegeleiding vanuit de scholen.

Buiten die opmerkingen heeft de commissie voor de praktijklijnen weinig grote problemen vastgesteld. Wel heeft ze een aantal **good practices** gezien, die ze hier wil meegeven als voorbeeld of idee voor de andere opleidingen. Bij KHLeuven was de commissie bijvoorbeeld enthousiast over het inleidend opleidingsonderdeel Leraar worden, waarbij de eerstejaars meteen kennismaken met het leraarschap in brede zin. Ook de mogelijke immersiestages in Wallonië en de (beperkte) stages in B-stroom bieden daar een meerwaarde. Het aanbod van alternatieve stages in het buitengewoon onderwijs, een bedrijf, of in huiswerkklassen moedigt de commissie sterk aan. Bij HoGent gebeurt dit in de uitdiepingsstage, bij KHLim in de differentiatiestage. De studenten van KHLim kunnen ook via het opleidingsonderdeel 'Leren thuis leren' huiswerk- en studiebegeleiding geven bij kinderen thuis. Dat is volgens de commissie een unieke leerkans voor studenten, aangezien ze zo inzicht krijgen in de thuiscontext van (GOK-) leerlingen en die kunnen terugkoppelen binnen het leraarsteam. Ook het communiceren met ouders wordt op die manier geoefend. Een gelijkaardig initiatief op dat vlak is het Leuvens Buddy Project, waaraan zowel Groep T als KHLeuven participeren. Groep T zet naast de stages sterk in op projectonderwijs, waardoor de studenten in allerlei multidisciplinaire projecten leren samenwerken met studenten uit andere onderwijsvakken of uit de opleidingen Lager onderwijs en Kleuteronderwijs. Ook wordt binnen die projecten de creativiteit aangemoedigd bij het ontwerpen van didactisch lesmateriaal en bij het gebruiken van nieuwe digitale applicaties of instrumenten. Binnen HoGent en KHLim kunnen sommige studenten ten slotte opteren voor werkplekleren, waarbij zij langere tijd volledig meewerken in een school en een lerarenteam. Het werkplekleren verdient voldoende opvolging en invulling vanuit de hogeschool, maar biedt volgens de commissie zeer veel potentieel, aangezien studenten zo hun volledige rol als leraar in praktijk kunnen brengen. Het is spijtig dat om organisatorische redenen niet alle studenten binnen de opleidingen een dergelijke stage-ervaring kunnen opdoen. De commissie moedigt aan dat men nagaat hoe de lerarenopleidingen dit type stage kunnen uitbreiden voor meerdere onderwijsvakken en grotere studentenaantallen.

De meeste opleidingen hechten belang aan **reflectieve vaardigheden**. De studenten leren zichzelf evalueren om zo persoonlijke aandachtspunten te identificeren en bij te sturen. De commissie heeft vastgesteld dat alle opleidingen hun studenten sterk aanmoedigen om doorheen de verschillende opleidingsfasen te blijven reflecteren en om die reflecties aan de hand van opdrachten, logboeken of portfolio's bij te houden. Daarbij worden bepaalde kaders of reflectiecyclusen gehanteerd. Sommige

opleidingen leggen ook de link naar het competentieprofiel. Toch miste de commissie in alle vier opleidingen systematische verwijzingen naar vakdidactische, pedagogische en onderwijskundige kaders en bronnen, zodat de studenten de knelpunten in hun lespraktijk kunnen aanpakken aan de hand van bestaande theorieën en vakmethodieken.

De meeste opleidingen dienen ook de ontwikkeling van **onderzoekscompetenties** meer of nog meer te verankeren in de verschillende fases van hun programma's. Het groeien naar een onderzoekende en kritische ingesteldheid, maar ook de ontwikkeling van de bijhorende onderzoeksvaardigheden zijn volgens de commissie belangrijke elementen in de lerarenopleiding. Veel opleidingen worstelen daar nog mee. De KHLeuven vormt daarop een uitzondering. Zij slaagt er reeds relatief goed in haar studenten praktijkgericht onderzoek te leren uitvoeren en onderzoeksbronnen te laten gebruiken in functie van hun onderwijspraktijk. Andere opleidingen zetten daar ook op in, maar het blijkt daar vaak moeilijker om de volledige onderzoekscyclus af te ronden. Zowel het gebruikmaken van bestaande kennis als het adequaat vergaren van gegevens verdient sterkere aandacht.

De vier opleidingen leveren inspanningen op het vlak van **internationalisering**. De internationale netwerken worden daarbij goed benut. Binnen alle programma's is de mogelijkheid voorzien om een langere buitenlandse stage of uitwisseling te kiezen in het derde trajectjaar. Daarnaast is er in elke opleiding ook aandacht voor internationalisation@home. De mobiliteitscijfers zitten voor drie opleidingen ongeveer in elkaars buurt: HoGent (9%), KHLim (7%) en KHLeuven (10%). KHLeuven hanteert een duidelijk uitwisselingsbeleid, waarmee ze enerzijds specifieke internationale competenties vooropstelt voor de vertrekkende studenten en ze anderzijds de geïnteresseerde studenten bewust screent, om het eindniveau van al haar studenten te kunnen borgen. De commissie waarschuwt voor het risico om externe mobiliteit te zeer als een excellentietraject te beschouwen. Bij HoGent waardeerde de commissie de realistische kijk op internationalisering en de behaalde cijfers. KHLim kan haar studenten nog meer aanmoedigen om een buitenlandse uitwisseling te overwegen. Vooral Groep T blinkt uit in haar internationalisering, zowel qua omvang als inhoud. Vanuit overtuiging en visie brengt ze een internationale dimensie in haar programma, die gekoppeld wordt aan de andere opleidingsonderdelen en vooral ook een directe meerwaarde heeft voor de lerarenopleiding. De erg aanwezige en geïntegreerde internationalisation@home heeft effect op de mobiliteit: ongeveer 30% van de studenten Secundair onderwijs aan Groep T kiezen voor een buitenlandse ervaring.

De kwaliteit van het **studiemateriaal** is doorgaans van een degelijk niveau, al had de commissie voor verschillende opleidingen nog wel specifieke aandachtspunten. Voor HoGent en Groep T adviseert de commissie om bepaalde cursussen consistentier op elkaar af te stemmen en verschillen in omvang of diepgang per onderwijsvak weg te werken. HoGent zou bovendien haar studiemateriaal kunnen actualiseren door meer recente bronnen te gebruiken. Wel knap is bij HoGent de continue aandacht voor diversiteit en bij Groep T de directe link naar de leefwereld van de studenten in de cursussen, die tegelijk voldoende internationale literatuur bevatten. Dat laatste is net een werkpunt voor KHLim, waar de commissie aanraadt om meer internationale bronnen te gebruiken in de cursussen. Bij KHLeuven is de commissie globaal genomen zeer tevreden over de sterk onderbouwde en actuele cursussen, met aandacht voor evidence based practice en internationale bronnen. Enkel het cursusmateriaal voor Religie, zingeving en levensbeschouwing dient grondig herbekeken te worden volgens de commissie.

De **faciliteiten** zijn in orde op alle campussen. In KHLim heeft de lerarenopleiding Secundair onderwijs een eigen nieuwbouwcampus, De Ark, in Diepenbeek. De opleidingen van HoGent, Groep T en KHLeuven zijn gevestigd in oudere gebouwen, waardoor renovaties of verbouwingen door het historisch karakter van de infrastructuur niet altijd evident zijn. Groep T kampt het meest met de beperkingen van de verouderde Campus Comenius, maar de opleiding kan rekenen op alternatieve locaties voor bepaalde vakspecifieke opleidingsonderdelen en kan terecht in grotere vakbibliotheken binnen het centrum van Leuven. Toch zijn in de vier opleidingen doorgaans alle lokalen voorzien van de benodigde vakspecifieke en multimedialvoorzieningen. Op de campus Ledeganck van HoGent apprecieerde de commissie de atelierzolder voor de kunstenvakken. KHLeuven kon uitpakken met een enorm aanbod sportfaciliteiten. Daar creëert ook de ligging naast en de samenwerking met het Heilig Hartinstituut van Heverlee mogelijkheden: de studenten kunnen in die school alvast oefenlessen geven voor ze effectief op stage vertrekken.

Alle opleidingen hechten belang aan **studiebegeleiding** van bij de start van het curriculum, waarbij zowel docenten als ondersteunende diensten actief de studenten opvolgen en begeleiden waar nodig aan de hand van bijvoorbeeld instaptoetsen, monitoraten, studievaardigheidssessies, proefexamens, etc. Overal waren de studenten daar zeer dankbaar en erkentelijk voor. Bij KHLeuven en Groep T krijgen zij zelfs een persoonlijke coach of studiementor in de eerste bachelorfase. Geheel in de visie van Groep T

viel daar ook de aandacht voor de persoonlijkheid en de individuele achtergrond van elke student positief op. Ook de studenten van KHLim kunnen rekenen op een begeleiding die vertrekt vanuit veel menselijkheid en maatschappelijke visie. Bij KHLeuven noemt de commissie de werking met derdejaars als studenttutors een good practice. De commissie vraagt in het algemeen om de uitval in de eerste bachelorfase nauwgezet in de gaten te houden en te blijven investeren in een vlotte doorstroom. Volgens de cijfergegevens van het Datawarehouse Hoger Onderwijs (DHO) doet vooral KHLeuven het op dat punt relatief goed.

Wat het **onderwijzend personeel** betreft, kunnen de opleidingen rekenen op professionele, gemotiveerde en enthousiaste docenten. Het team van Groep T wordt gekenmerkt door complementariteit en een brede werkervaring, aangezien verschillende docenten hun onderwijsopdracht combineren met een andere job binnen of buiten de onderwijssector. Ook het personeel van HoGent bestaat uit verschillende docenten die ook nog actief zijn in het secundair onderwijs. Er is een actieve kern van hen die zich ook erg richt op onderwijsinnovatie en/onderzoek binnen het onderwijs, maar de commissie vraagt om de professionalisering op die vlakken nog meer uit te dragen naar het volledige team. De docenten van KHLim leggen zich naast hun onderwijstaken actief toe op onderwijsondersteunende opdrachten of professionaliseringsprojecten. De commissie vraagt daar om op te passen voor een te grote vernieuwingsdruk binnen het team. Daarnaast typeert KHLeuven zich door een grote focus op de onderzoekende grondhouding van het personeel als katalysator voor onderwijsvernieuwing en kennisverruiming. Verschillende docenten zijn er betrokken in tal van initiatieven in het kader van onderzoek en dienstverlening. De commissie stelt vast dat de opleiding zich hiermee profileert en dat dit reeds een relevante bijdrage levert aan de kwaliteit van het onderwijsproces binnen bepaalde onderwijsvakken. Ze hoopt dat die focus op de onderzoekende grondhouding zich nog verder kan operationaliseren tot in alle onderwijsvakken. Een andere good practice binnen KHLeuven is de docentenstage, waarbij de lectoren zelf een stage kunnen lopen in secundaire scholen. De commissie apprecieert in het algemeen dat de vier opleidingen streven naar het 'teach-as-you-preach'-principe en dat de meeste docenten bewust gebruikmaken van didactisch verantwoorde en doordachte werkvormen. Overal wordt ten slotte de werkdruk van de docenten als eerder hoog beschouwd.

De opleidingen hebben sinds de vorige visitatie niet stilgezeten en zijn hun kwaliteit blijven opvolgen en verbeteren aan de hand van actieplannen

en vaak met ondersteuning vanuit meer centrale diensten. De commissie is van mening dat de interne kwaliteitszorg van de opleidingen nog versterkt kan worden door het volledig voltooiën van de pdca-cyclus (HoGent, Groep T) en door het ontwikkelen of optimaliseren van mechanismes die – ondanks de individuele autonomie van elke docent – op een hoger level waken over de consistentie en de kwaliteit van de onderwijsprocessen (KHLeuven, Groep T). De interne kwaliteitszorg moet daarnaast worden georganiseerd en gestructureerd vanuit een duidelijke langetermijnvisie (KHLim). Desalniettemin is de commissie tevreden over de kwaliteitscultuur en de innovatiedrang binnen de vier opleidingen, die de afgelopen jaren duidelijk de motor is geweest achter verschillende vernieuwingen in de programma's. Ze wenst de opleidingen veel succes met de toekomstige innovaties en verbeteringen.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 3 - GEREALISEERDE EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs (regulier traject) aan HoGent, aan KHLeuven, aan KHLim en aan Groep T als voldoende.

De commissie beoordeelt daarnaast het gerealiseerde eindniveau voor het traject voor werkstudenten (NEXT) aan KHLim als onvoldoende en het bidiplomeringstraject aan KHLim als voldoende.

De commissie heeft gemerkt dat de vier opleidingen de laatste jaren hun **evaluatiebeleid** verbeterd en vernieuwd hebben in functie van een grotere transparantie ten opzichte van de nieuwe beoogde leerresultaten. Hoewel de commissie de vorderingen heeft gezien, zijn die afstemmingsoefeningen tussen beoogde doelstellingen en gerealiseerd eindniveau nog niet helemaal voltooid. Verschillende opleidingen werken momenteel nog aan een systematiek die beter kan aantonen dat alle beoogde leerresultaten afgedekt worden en die de consistente kwaliteit van de toetsing kan borgen. KHLim startte recent een toetscommissie op en HoGent plant een peer review in het kader van de toetsing. KHLeuven heeft een operationele werkgroep COMTOET en een toetsplan om de validiteit, betrouwbaarheid en transparantie te garanderen. Ook Groep T heeft daarvoor reeds een coördinator assessment. De commissie moedigt de verdere optimalisatie aan, zeker bij KHLim is de transparantie van het toetsbeleid en de toetsing nog voor verbetering vatbaar.

In het algemeen brengen de opleidingen voldoende **variatie** aan tussen klassieke en alternatieve evaluatievormen en combineren ze formatieve en summatieve toetsing. Ook self- en peerassessment maken overal deel uit van de evaluatie. De commissie waardeert de open en analytische vragen in de examens van de KHLeuven, hoewel de opleiding daarvoor meer systematisch antwoordsleutels moet voorzien. In de andere opleidingen werd wel meer met antwoordsleutels gewerkt, wat volgens de commissie de betrouwbaarheid van de beoordeling bevordert.

Zowel KHLim, KHLeuven als HoGent hebben hun **stage-evaluatie** verbeterd. KHLeuven heeft een nieuw en helder beoordelingsformulier ontworpen op basis van beheersingsniveaus en ook het nieuwe stagevenster van KHLim is een sterk competentiegericht beoordelingsinstrument. KHLeuven moet er wel over waken dat men bij het eindoordeel geen tekorten in bepaalde competenties kan compenseren met het behalen van andere. De commissie adviseert Groep T om haar stage-evaluatie aan een update te onderwerpen, aangezien daar de stagebeoordeling nog niet gekoppeld werd aan de competenties uit het opleidingsprofiel. Bij Groep T zorgen wel het stagevademeccum en het elektronisch platform voor ondersteuning van de stages (EPOS) voor een organisatorische houvast en een vlotte begeleiding.

Drie van de vier opleidingen kennen een **bachelorproef** als sluitstuk van de opleiding, al verschilt het concept sterk. Bij HoGent is de bachelorproef pas recent een verplicht onderdeel van het programma, ter vervanging van het keuzemodule 'Praktijkgericht eindwerk'. Ten opzichte van het praktijkgericht eindwerk is het bachelorproefconcept ambitieuzer, in die zin dat elke bachelorproef nu een verplicht toegepast onderzoek moet bevatten volgens de regels van de onderzoekszyclus. Die overgang naar een volwaardig bachelorproefconcept was volgens de commissie noodzakelijk. Ze heeft nog geen resultaten kunnen inkijken, maar ze heeft er vertrouwen in dat de opleiding met het nieuwe concept veel beter de verworven onderzoekscompetenties van haar studenten kan beoordelen. De commissie wijst erop dat de aanwezigheid van geschikte bachelorproefbegeleiders met onderzoekservaring een voorwaarde is om ook tot degelijke bachelorproeven te kunnen komen. KHLim heeft haar bachelorproefconcept de afgelopen jaren meerdere keren vernieuwd ter bevordering van het onderzoeksmatig karakter. Binnen het huidig concept moeten studenten in groep een maatschappelijk actueel thema uitwerken tot bachelorproef. Een onderzoekscoach volgt de vorderingen op en geeft de studenten gefaseerde Just-in-Time-sessies. Ook hier heeft de commissie nog geen bachelor-

proeven volgens de laatste conceptwijziging kunnen bestuderen. De vorige bachelorproeven waren eerder wisselend van niveau en niet allemaal even databased. De commissie begrijpt daarom dat de opleiding actie ondernomen heeft en vindt dat de huidige aanpak veel meer garanties biedt op een stabielere kwaliteit van de bachelorproeven. KHLeuven kiest voor een bachelorproef waarin zowel bepaalde stages als een volwaardig afstudeeronderzoek in rekening worden gebracht. De commissie waardeert de thema's voor de afstudeeronderzoeken en de seminars die studenten krijgen in functie van de methodologisch correcte opbouw van het onderzoek, het eindwerk en de bijhorende poster. De afstudeeronderzoeken die ze gelezen heeft, waren globaal genomen in orde en vertoonden een onderzoeksmatige systematiek. Groep T heeft geen bachelorproef, maar leert de studenten aan de hand van de opdrachten binnen de projecten om de onderzoekscyclus te respecteren. Hoewel de commissie zeker de meerwaarde ziet van deze projecten wanneer er voldoende diepgang in gerealiseerd wordt, vindt ze dat er meer inhoudelijke en methodologische invulling aan kan gegeven worden. Het is voor de commissie trouwens niet duidelijk op welke manier de opleiding het gerealiseerd integraal eindniveau van haar studenten precies nagaat. De opleiding verwijst daarvoor in algemene zin naar heel de derde opleidingsfase, maar is weinig concreet. Een belangrijke rol daarbinnen is onder andere weggelegd voor het afsluitend I AM-sollicitatiedossier, waarin studenten vanuit hun talenten hun persoonlijke en professionele capaciteiten samenvatten. De commissie vindt dat een mooie werkwijze die echter niet het integrale eindniveau voor alle beoogde leerresultaten kan weerspiegelen.

Het **studierendement**, de doorstroom en de eventuele dropout van de vier opleidingen tonen weinig uitschieters, al zijn ze vermoedelijk gerelateerd aan de instroom. Bij KHLeuven kon de commissie op basis van de gegevens een iets bovengemiddeld rendement vaststellen. Nergens vond de commissie de slaagcijfers problematisch, hoewel ze opleidingen wel aanraadt om de cijfers te blijven opvolgen en analyseren.

De commissie heeft geconcludeerd dat de vier door haar gevisiteerde reguliere opleidingen kunnen garanderen dat de afgestudeerden klaar zijn om als leraar aan de slag te gaan of om een vervolgopleiding aan te vatten. Overall toonde het werkveld zich tevreden over deze afgestudeerden en de tewerkstelling van de alumni verloopt relatief vlot.

HOOFDSTUK IV

Tabel met scores

In de hierna volgende tabel wordt het oordeel van de commissie op de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het accreditatiekader weergegeven.

Per generieke kwaliteitswaarborg (GKW) wordt in de tabel aangegeven of de opleiding hier volgens de commissie onvoldoende, voldoende, goed of excellent scoort. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntschaal.

In de opleidingsrapporten is inzichtelijk gemaakt hoe de commissie tot haar oordeel is gekomen. Het is dan ook duidelijk dat de scores in onderstaande tabel gelezen en geïnterpreteerd moeten worden in samenhang met de onderbouwing ervan in de opleidingsrapporten.

Verklaring van de scores op de **generieke kwaliteitswaarborgen**:

Voldoende (V)	De opleiding voldoet aan de basiskwaliteit.
Goed (G)	De opleiding overstijgt systematisch de basiskwaliteit.
Excellent (E)	De opleiding steekt ver uit boven de basiskwaliteit en geldt hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld.
Onvoldoende (O)	De generieke kwaliteitswaarborg is onvoldoende aanwezig.

Regels voor het bepalen van de scores voor het **eindoordeel**:

Voldoende (V)	het eindoordeel over een opleiding is 'voldoende' indien de opleiding aan alle generieke kwaliteitswaarborgen voldoet.
Goed (G)	het eindoordeel over een opleiding is 'goed' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'goed' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Excellent (E)	het eindoordeel over een opleiding is 'excellent' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'excellent' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Onvoldoende (O)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'onvoldoende' indien alle generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.
Voldoende met beperkte geldigheidsduur (V*)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'voldoende met beperkte geldigheidsduur', d.w.z. beperkter dan de accreditatietermijn, indien bij een eerste visitatie één of twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.

Een **bijzonder kwaliteitskenmerk** kan conform de beslisregels enkel worden toegekend bij ten minste eenmaal een oordeel 'excellent' en geen enkel oordeel 'onvoldoende' of 'voldoende', op de criteria: differentiatie en profilering, kwaliteit, concretisering.

Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs

		GKW 1 Beoogd eindniveau	GKW 2 Onderwijs- proces	GKW 3 Gerealiseerd eindniveau	Eindoordeel
Hogeschool Gent	Regulier traject	V	V	V	V
Katholieke Hogeschool Leuven	Regulier traject	G	G	V	V
Katholieke Hogeschool Limburg	Regulier traject	V	V	V	V
	Bidiplomerings- traject	V	V	V	V
	Traject voor werkstudenten: NEXT	V	O	O	V*
GROEP T - Internationale Hogeschool Leuven	Regulier traject	E	V	V	V

	Bijzonder kwaliteitskenmerk	Niet toegekend
Katholieke Hogeschool Leuven	Differentiatie en profilering	G
Onderzoekende grondhouding van het onderwijzend personeel	Kwaliteit	E
	Concretisering	V

	Bijzonder kwaliteitskenmerk	Niet toegekend
Katholieke Hogeschool Limburg	Differentiatie en profilering	G
	Kwaliteit	G
Vakdidactiek	Concretisering	V

DEEL 2

Opleidingsrapporten

GROEP T - INTERNATIONALE HOGESCHOOL LEUVEN

Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs

SAMENVATTING Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs Groep T - Internationale Hogeschool Leuven

Een commissie van onafhankelijke experts evalueerde de onderwijskwaliteit van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van Groep T – Internationale Hogeschool Leuven. De evaluatie vond plaats op 27 en 28 mei 2014. Deze samenvatting van die momentopname vat de belangrijkste bevindingen van de visitatiecommissie samen.

Profilering

Deze professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs maakt deel uit van GROEP T – Leuven Education College op de Campus Comenius in Leuven. In 2012–2013 telde de opleiding 537 ingeschreven studenten. Momenteel werken KHLeuven, KHLim en Groep T aan een fusieproces.

Zeer sterk opleidingsprofiel

Op een erg knappe en doordachte manier heeft de opleiding haar visie en opleidingsprofiel uitgebouwd. Ze baseert zich daarvoor op verschillende modellen. Het 5E-concept omvat de kwaliteiten die alle studenten moet ontwikkelen, zodat zij ondernemingsgezinde, veranderingsbekwame, creatieve, verantwoordelijke en reflectieve leraren worden. Om die kwaliteiten te bereiken volgt de opleiding de vier educatiepijlers van UNESCO: leren weten, leren doen, leren samenleven en leren zijn. Aanvullend daarop pakt

de opleiding uit met het talentenmodel waarmee ze de hele persoonlijkheid en de eigen sterktes van elke student wil centraal stellen in de ontwikkeling tot leraar. Bovendien typeert ook de aandacht voor diversiteit, pluraliteit van wereldvisies en internationale oriëntatie deze opleiding. Dat geheel van modellen wordt gekoppeld aan een eigen competentiematrix waarin de opleidingsspecifieke leerresultaten die beoogd worden, helder en gedetailleerd geformuleerd zijn.

Programma

Samenhangende leerlijnen

Het bachelorprogramma (180 ECTS-punten) heeft een duidelijke samenhang dankzij de drie leerlijnen: Bronnen en Trainingen; Reflectie en Portfolio; en Leerpraktijken (Stages en Projecten). Binnen die leerlijnen kunnen de studenten uit zes reeksen van vakkencombinaties twee onderwijsvakken kiezen.

Binnen de leerlijn **Bronnen en Trainingen** zijn de onderwijsvakken samengevoegd met Opvoedkunde en Communicatieve vaardigheden, waardoor de studenten op een geïntegreerde manier leren hoe ze hun onderwijspraktijk kunnen vormgeven en hoe ze de inhoud van hun onderwijsvakken het best kunnen aanbrengen bij hun leerlingen. De opleiding benadrukt het belang van levenslang leren om een goede vakexpert te zijn en blijven. De commissie bevestigt dat, maar vindt dat de opbouw van vakkennis in het programma zeker voldoende aandacht moet blijven krijgen.

Conform de opleidingsvisie stelt de leerlijn **Reflectie en portfolio** de persoonlijke ontwikkeling van de studenten centraal. Studenten werken daarvoor aan een reflectieportfolio, een ontwikkelingsportfolio en uiteindelijk een sollicitatieportfolio. Deze leerlijn kan nog sterker benut worden, door ook theoretische kaders te koppelen aan de reflectie.

De leerlijn **Leerpraktijken – Stages** focust op de praktijkervaring vanaf de eerste bachelorfase. Elke student doorloopt minstens vier verschillende stages, zowel in algemeen, technisch, kunst- als beroepsonderwijs. Ook zijn er projectstages die op een alternatieve stageplaats plaatsvinden. De derde bachelorfase wordt afgesloten met een volledig Praktijksemester, waarin studenten zelf hun stagepakket kunnen vormgeven.

Daarnaast ontwikkelen de studenten in de **leerlijn Leerpraktijken – Projecten** vakoverschrijdende vaardigheden. De leerlijn behandelt doorheen

de zes semesters zes thema's: Kom(pas) in de klas; Breek uit je klas; Beweeg de wereld; Wat zegt een tien?; Zorg voor de hele klas; en GROEP T @ de wereld. Aan de hand van de opdrachten leren ze in teamverband samenwerken en eigen didactisch lesmateriaal ontwerpen. Diversiteit en de dialoog tussen levensbeschouwingen komen expliciet aan bod in het project Beweeg de wereld. In deze projecten is ook het onderzoekend handelen belangrijk. In het afsluitend project zetten de studenten zelfstandig een actieonderzoek op volgens de stappen van de onderzoekscyclus. Op dat punt kan er volgens de commissie nog meer diepgang gegeven worden aan de projecten, ter bevordering van de onderzoeksvaardigheden van de leraren in wording.

Internationalisering troef

De internationalisering binnen deze opleiding gebeurt vanuit visie en overtuiging. De opleiding realiseert een opvallend hoge studentenmobiliteit en hecht veel belang aan de internationale dimensie van haar programma. Ze slaagt erin om alle studenten minstens één week te laten deelnemen aan een internationaal project en organiseert daarnaast onder meer vakspecifieke en vakoverschrijdende studiereizen.

Cursusmateriaal

Het cursusmateriaal is netjes verzorgd en getuigt van de algemene aandacht voor diversiteit, mede door de regelmatige verwijzing naar concrete cases. Daarnaast bevat ook de digitale leeromgeving, Toledo, veel informatie. Het gebruik en de invulling daarvan wisselen wel sterk per opleidingsonderdeel. Daar is nog marge voor verbetering.

Beoordeling en toetsing

Evaluatiebeleid te optimaliseren

De opleiding heeft een betrouwbaar en transparant toetsbeleid uitgebouwd, dat voldoende variatie qua evaluatievormen inbouwt. De kwaliteit van de evaluaties wordt opgevolgd door een coördinator assessment. Toch kan het stagebeoordelingsformulier nog geoptimaliseerd worden in functie van de beoogde leerresultaten. Ook dient nog verder verduidelijkt te worden op welke manier bepaalde competenties, zoals de onderzoeksvaardigheden, systematisch getoetst worden.

Begeleiding en ondersteuning

Studie- en trajectbegeleiding

De studie- en studentenbegeleiding organiseert zich gelaagd en met aandacht voor elke individuele student. Van bij de start zijn er initiatieven zoals de Intreeweek en een taalbadweek. Na een taalscreening kunnen de studenten doorverwezen worden naar specifieke monitoraatsessies. Beginnende studenten krijgen een persoonlijke studiementor en kunnen zichzelf testen via de kennismakingsexamens. Indien nodig kunnen studenten een individueel leertraject opstellen. Er moet volgens de commissie ge- waakt worden over een al te grote flexibiliteit binnen die trajecten.

Campus Comenius

De campus bestaat uit verschillende al dan niet vakspecifieke lokalen en ateliers, waar de nodige infrastructuur aanwezig is. Er is een beperkte centrale bibliotheek, aangezien de domeinspecifieke literatuur verspreid is over de vaklokalen. In het algemeen volstaan de faciliteiten op de Campus Comenius, al zijn de gebouwen aan renovatie toe en moet de opleiding soms alternatieven zoeken buiten de campus.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Diverse instroom

De opleiding wordt gekenmerkt door een eerder brede instroom uit diverse vooropleidingen. Het aandeel van studenten uit het algemeen secundair onderwijs is in deze opleiding lager dan in andere instellingen. Conform met de opleidingsvisie op talenten en pluraliteit, zet de opleiding zich om zo veel mogelijk studenten te laten doorstromen. Haar drop-out na het eerste jaar ligt iets onder het Vlaamse gemiddelde voor de opleidingen Secundair onderwijs. De slaagcijfers zijn dan ook niet alarmerend en de opleiding volgt haar rendementsgegevens goed op. Daaruit blijkt ook dat de afgestudeerden terecht komen in de verschillende onderwijsnetten.

Zelfredzame leraren met persoonlijkheid

Het werkveld is tevreden over de ondernemingszin van de alumni van deze opleiding en noemt hen flexibele initiatiefnemers met aandacht voor diversiteit en talenten. De afgestudeerden geloven in hun eigen sterktes en dat vertaalt zich via hun onderwijspraktijk naar hun leerlingen. De commissie vindt dat positief en ziet daarin het rechtstreekse resultaat van de uitgesproken opleidingsvisie. Ze vraagt wel om bij de studenten en alumni

het evenwicht meer te bewaken tussen het geloof in eigen kunnen en de zelfkritische ingesteldheid.

Het volledige rapport van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs Groep T - Internationale Hogeschool Leuven

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs aan Groep T – Internationale Hogeschool Leuven (hieronder Groep T). De visitatie commissie bezocht deze opleiding op 27 en 28 mei 2014.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werk-

veld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidings specifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

GROEP T is lid van de Associatie KU Leuven en bestond tot 2013 uit de departementen GROEP T – Leuven Engineering College, GROEP T – Leuven Education College en CVO ACE-GROEP T. Sinds de academisering van de masteropleidingen van GROEP T – Leuven Engineering College integreerde dat departement in de KU Leuven. GROEP T – Leuven Education College is omgevormd tot een aparte vzw Comenius en maakt vanaf 2013 samen met KHLim en KHLeuven deel uit van de Personele Unie. Dat samenwerkingsverband zal in 2016 tot een fusie leiden.

De professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs omvat 180 studiepunten, gespreid over drie opleidingsfasen. De opleiding Secundair onderwijs maakt deel uit van GROEP T – Leuven Education College. De verwante bacheloropleidingen Kleuteronderwijs en Lager onderwijs alsook een aantal postgraduat en internationale programma's worden door hetzelfde departement ingericht. De diensten en het beleid worden aangestuurd door de Raad van Bestuur, het Bureau Raad van Bestuur, het Dagelijks bestuur, de operationele coördinator en het decanenteam. Het decanenteam bestaat uit de Decaan, de Associate Dean Academic Affairs en de Associate Dean Innovation. Zowel op hogeschool- als departementaal niveau zijn verschillende medezeggenschapsorganen actief: het hogeschoolonderhandelingscomité, de academische raad, de studentenraad en de departementale raden.

De opleiding Secundair onderwijs is gehuisvest op de Campus Comenius. Activiteiten voor grotere groepen studenten hebben plaats in de aula's van Campus Vesalius of aan de KU Leuven. Volgens de gegevens van het Datawarehouse Hoger Onderwijs telde de opleiding Secundair aan Groep T in 2012-2013 537 ingeschreven studenten.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs als excellent.

In 2012 werden door alle professioneel gerichte opleidingen Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs in Vlaanderen de breed gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten ontwikkeld. Op basis van de ingekeken documenten constateerde de commissie dat de opleiding haar eigen **opleidingsprofiel** heeft afgestemd op de domeinspecifieke leerresultaten (DLR). De DLR zijn conform de Vlaamse kwalificatiestructuur en de Dublin descriptoren opgesteld en houden tevens rekening met de actuele regelgeving voor het beroepsprofiel van de leraar zoals dat door de Vlaamse regering is vastgelegd in de functionele gehelen.

Bij de vertaalslag van de domeinspecifieke leerresultaten naar opleidings-specifieke leerresultaten opteert de opleiding voor een eigen **competentiematrix**. In die matrix deelt de opleiding een aantal competenties in volgens vier dimensies: werken aan eigen ontwikkeling, werken met leerlingen, werken met/in team/organisatie, werken met/in omgeving/maatschappij. Tegelijk maakt de opleiding in de competentiematrix een onderscheid tussen pedagogisch handelen, vakdidactisch handelen, organisatorisch handelen en interpersoonlijk handelen. De commissie is van mening dat de competenties die de opleiding vooropstelt, helder en gedetailleerd zijn geformuleerd. In de competentiematrix maakt de opleiding per opleidingsonderdeel een koppeling met de DLR en de opleidingseigen competenties. De commissie suggereert de opleiding om de relatie ten opzichte van de functionele gehelen nog verder te verduidelijken.

De profilering van deze opleiding is conceptueel erg sterk. De commissie heeft gemerkt dat de opleiding haar beoogd eindniveau koppelt aan een **doordachte en onderbouwde visie** en missie, waarvoor zij zich gebaseerd heeft op verschillende bronnen. Haar visie vertrekt vanuit uit het **5E-concept** (Enterprising, Educating, Engineering, Environment, Ensembling) dat ook centraal staat in het mission statement van de hogeschool. De opleiding noemt de vijf E's de kwaliteiten die ze bij elke student tot ontwikkeling wil brengen, zodat ze ondernemingsgezinde (enterprising), veranderingsbekwame (educating) en creatieve (engineering) leraren worden. Daarvoor is tegelijk verantwoordelijkheidszin en engagement (environmenting) en overzicht en reflectie (ensembling) noodzakelijk. De weg naar

die kwaliteiten formuleert de opleiding vervolgens aan de hand van de vier educatiepijlers van UNESCO: leren weten (DLR 3, 5, 9, 10), leren doen (DLR 1, 2, 4, 10), leren samenleven (DLR 6, 7, 8, 9, 10) en leren zijn (DLR 5, 9, 10). De commissie waardeert sterk dat de opleiding deze visie en pijlers koppelt aan de domeinspecifieke leerresultaten, aangezien dat het beoogd eindniveau tot een sterker geheel maakt.

De opleiding hecht ook veel belang aan de ontwikkeling van de hele persoonlijkheid van de studenten, elk met hun eigen talenten. Daarvoor hanteert ze het **talentenmodel**, dat bestaat uit tien talenten die voor de opleiding samen de complexiteit van het lerarenberoep weerspiegelen. De commissie waardeert de kijk van de opleiding hierop. Ze heeft immers begrepen dat de opleiding het talentenmodel als een noodzakelijke aanvulling op het competentieprofiel beschouwt, aangezien beide nodig zijn voor de vorming van de leraren in wording. De commissie vindt het een sterk punt dat de opleiding zich op verschillende modellen heeft beroepen bij de uitbouw van haar beoogd eindniveau.

Naast het 5E-concept, de UNESCO-pijlers en het talentenmodel, typeren ook de **internationale oriëntatie** en de aandacht voor **diversiteit** deze opleiding. De opleiding wil in haar onderwijs een pluraliteit van wereldvisies en levensbeschouwingen samenbrengen. Ze ondersteunt daarom ook het engagement van de Erkende Instanties en Vereniging Levensbeschouwelijke Vakken voor 'interlevensbeschouwelijke competenties'. In het kader van internationalisering heeft de opleiding verschillende internationale partners en samenwerkingsakkoorden met buitenlandse stagescholen en hogeronderwijsinstellingen. Ze is lid van het European Teacher Education Network (ETEN). Ze speelt daarnaast een actieve rol in netwerken zoals UNESCO en het Associated Schools Project Network (ASPnet). GROEP T draagt ook het in Vlaanderen unieke label van 'Wereldhogeschool' van UNICEF.

De commissie stelt met tevredenheid vast dat de **bekendheid en de gedragenheid** van de opleidingsvisie en –doelstellingen groot zijn. Niet alleen bij personeel en studenten, maar ook in het werkveld staat de opleiding bekend om haar waarderende benadering en haar aandacht voor pluraliteit. De opleiding heeft goede contacten met haar stagescholen en verschillende andere externe partners. De opleiding is sinds 2007 onder meer lid van het expertisenetwerk School of Education van de Associatie KU Leuven. De commissie waardeert dat de opleiding frequent overlegt met het werkveld om haar beoogd eindniveau af te toetsen aan de actuele noden in de

sector. Een meer structurele betrokkenheid van het werkveld als kritische vriend bij verdere ontwikkelingen en updates van de doelstellingen kan deze opleiding volgens de commissie enkel nog meer versterken.

Groep T bevindt zich momenteel in een **fusieproces** met KHLim en KHLeuven. Die fusie zal ook gevolgen hebben voor de respectievelijke opleidingen Secundair onderwijs in die drie hogescholen. Er werden voor de nieuwe fusiehogeschool alvast vijf strategische prioriteiten en departementale beleidsopties vastgelegd. De commissie heeft de drie opleidingen gevisiteerd en ziet in elke opleiding eigen sterktes. Daarom moedigt ze, naast de dialoog met werkveld en studenten, ook het constructief overleg tussen de opleidingen aan, zodat zij kunnen voortgaan op elkaars best practices.

Op basis van bovenstaande bevindingen beoordeelt de commissie het beoogd eindniveau en de afstemming van de opleidingsspecifieke leerresultaten op de domeinspecifieke leerresultaten als excellent. De opleiding heeft een zeer duidelijke visie en profilering, die herkend en gedragen wordt door haar externe partners. De commissie waardeert ook de wijze waarop personeel, studenten en alumni doordrongen zijn van de waardevolle benadering, met oog voor talent, diversiteit en pluraliteit vanuit een sterke internationale gerichtheid.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs als voldoende.

De commissie heeft vastgesteld dat de beoogde leerresultaten afgedekt worden in het programma aan de hand van de competentiematrix en de ECTS-fiches. Ze merkt wel op dat de ECTS-fiches verschillen vertonen qua gedetailleerdheid en ze vraagt om dat meer te uniformiseren. In praktijk ziet de commissie dat ook de visie en de speerpunten van deze opleiding samenhangend geïmplementeerd zijn in het hele programma. Er wordt op een systematische en gerichte wijze gewerkt aan de vorming van creatieve, veranderingsbekwame en ondernemende leerkrachten. De klemtoon op diversiteit en pluraliteit aan levensvisies doorheen de opleidingsonderdelen is de commissie tijdens de visitatie positief opgevallen.

De studenten Secundair onderwijs kunnen twee **onderwijsvakken** kiezen uit 20 vakken: Aardrijkskunde, Bewegingsrecreatie, Biologie, Biotechnieken, Economie, Elektriciteit, Engels, Frans, Fysica, Geschiedenis, Niet-Con-

fessionele Zedenleer, Informatica, Islamitische Godsdienst, Lichamelijke opvoeding (LO), Mechanica, Nederlands, Plastische opvoeding (PO), Project Kunstvakken (PKV), Techniek en Wiskunde. De mogelijke vakkencombinaties worden wegens praktische redenen enigszins beperkt door het werken met zes reeksen van vakken die de studenten volgens bepaalde regels al dan niet kunnen combineren: niet elke combinatie is mogelijk. De opleiding heeft de populariteit van de vakkencombinaties bevestigd in een studentenenquête, om op basis daarvan het aanbod te bepalen. De commissie heeft begrepen dat de verplichte combinatie van Lichamelijke opvoeding en Bewegingsrecreatie, net zoals Plastische Opvoeding en Project Kunstvakken, opgeheven is sinds 2013–2014. De commissie vraagt de opleiding om de denkoefening verder te zetten over het aanbod aan vakkencombinaties en daarbij de volgende drie factoren in beschouwing te nemen. Ten eerste raadt de commissie aan om rekening te houden met de inhoudelijke verwantschap tussen de onderwijsvakken, in functie van het verwerven van een meer solide domeinskundigheid. Ten tweede vindt de commissie ook de aanwezige expertise binnen het onderwijzend personeel relevant voor het bepalen van het vakkenaanbod. Ten derde noemt de commissie de tewerkstellingsmogelijkheden in de sector een belangrijke factor. Bewuste samenwerking met de fusiescholen kan hierin zeker ook een meerwaarde betekenen.

De **vormgeving en de samenhang** van het programma, maar ook de aandacht voor vernieuwende methodieken zijn volgens de commissie positieve punten. De opleiding bouwt het curriculum op aan de hand van drie leerlijnen: Bronnen en Trainingen (B&T), Reflectie en Portfolio (R&P) en Leerpraktijken. Leerpraktijken wordt opgesplitst in Projecten en Stages.

Consistent met de visie van de opleiding, is het programma uitgedacht vanuit geïntegreerd onderwijs, waarin de onderwijsvakken in **Bronnen en Trainingen** samengevoegd zijn met Opvoedkunde en Communicatieve vaardigheden. Aan de hand van hoorcolleges, werkcolleges en vakdidactiek bouwen de studenten vakkennis op en leren ze die ook toepassen. De opleiding voorziet ook microteachings in het programma, waarbij studenten lesgeven aan medestudenten. Een good practice vindt de commissie daarnaast het gebruik van gesimuleerde oudercontacten, zodat studenten zich op die manier kunnen trainen in de communicatie tussen leraar en ouders. De commissie heeft gemerkt dat het geen evidentie is om studenten steeds volwaardig te laten participeren aan oudercontacten in de stagescholen. Hoewel de commissie betreurt dat de stagescholen daarvoor weinig ruimte geven, vindt ze de simulaties binnen de hogeschool een waardevol en cre-

atief alternatief. De commissie waardeert daarenboven de aandacht voor digitale media en de integratie daarvan in de eigen onderwijspraktijk van de aanstaande leraren. De commissie heeft wel bedenkingen bij de mate waarin de studenten binnen het programma voldoende vakkennis opdoen om tot en met de tweede graad van het algemeen secundair onderwijs hun vakken adequaat te onderwijzen. De opleiding vraagt wat kennisverwerving betreft veel zelfstandigheid van de studenten en verwijst in dit kader ook naar het belang van levenslang leren. De commissie erkent dat, maar vindt dat de studenten ook voldoende opgeleid moeten worden tot vakexperten. De eerder beknopte vakkennis die studenten tijdens deze opleiding meekrijgen, is in haar ogen een aandachtspunt. Daarnaast vindt de commissie dat de vakdidactiek nog meer geïntegreerd kan worden in de onderwijsvakken, waar de vakdidactiek nu nog vaak een toepassing blijft van algemene didactische principes.

De commissie drukt haar waardering uit voor de invulling van de leerlijn **Leerpraktijken: Stages**. Ze stelt vast dat de opleiding voldoet aan de decretaal verplichte 45 studiepunten voor de stagecomponent: in de drie opleidingsfasen doen de studenten een stage van respectievelijk 5, 13 en 27 studiepunten. De aanwezigheid van een actieve praktijkstage vanaf de eerste trajectfase draagt de goedkeuring van de commissie weg, aangezien de studenten op die manier al snel een reëel beeld krijgen van het latere beroep. In de derde bachelorfase doorlopen de studenten een volledig Praktijksemester, waarin ze volledig zelf hun stagepakket organiseren en vormgeven. De studenten ervaren daarbij veel werklast, maar waarderen de zelfstandigheid en de keuzevrijheid. Het stagepakket dient ter goedkeuring te worden voorgelegd aan de daarvoor voorziene stagecommissie. Elke student doorloopt in totaal minstens vier verschillende stages, zowel in algemeen, technisch, kunst- als beroepsonderwijs. Ook zijn er projectstages binnen Leerpraktijken: Projecten, waarin bijvoorbeeld het buitengewoon onderwijs aan bod komt. Voor Project Kunstvakken en voor Bewegingsrecreatie situeren de stages zich niet alleen in de onderwijssetting, maar richten ze zich ook op respectievelijk kunst- en cultuureducatieve organisaties of op de sportieve vrijetijdssector. In samenwerking met andere onderwijsinstellingen en de stad Leuven participeert de opleiding daarnaast in het Buddy Project. Voor studenten Secundair onderwijs van de derde opleidingsfase is een stage in een Leuvense school automatisch gekoppeld aan een buddystage. De studenten geven één of meerdere GOK-leerlingen na de schooluren studiebegeleiding. Het A-team is een gelijkaardig initiatief, waarin studenten als ambassadeurs de instroom van kansengroepstudenten in het hoger onderwijs trachten te bevorderen.

De organisatie, de doelstellingen en de opvolging van stages wordt helder toegelicht in het **stagevademecum**. De commissie stelt vast dat de opleiding in het stagevademecum (en tevens voor de projecten in het programma), verwijst naar de functionele gehelen en de basiscompetenties als criteria. Hoewel daarmee aangetoond wordt dat de functionele gehelen afgedekt worden, gebeurt dit niet vanuit het eigen opleidingsprofiel. De commissie raadt aan om ook de stagecompetenties te koppelen aan de eigen doelstellingen van de opleiding en op een andere manier inzichtelijk te maken hoe de eigen doelstellingen de functionele gehelen afdekken.

De opleiding kiest voor de stages een combinatie van **individuele en teambegeleiding** waarin vaklectoren, pedagogen, stagecoördinatoren en -mentoren samen een rol spelen. De studenten kunnen rekenen op minstens één bezoek per stage van de stagebegeleider. Met het Elektronisch Platform voor Ondersteuning van de Stages (EPOS) beschikt de opleiding over een effectief instrument om de stages te organiseren en van feedback te voorzien. De commissie vraagt wel de nodige aandacht voor de frequentie van stagebezoeken en de inhoudelijke kwaliteit van de feedback. De feedback is soms eerder beknopt en globaal, niet altijd ook waarderend zoals de opleiding voorstaat en kan volgens de commissie nog meer competentiegericht gegeven worden. De jaarlijkse stagepartnerdag is een eerste stap om de verbinding met de mentoren te versterken, maar is slechts beperkt als middel voor vorming voor de mentoren. Bovendien heeft de commissie begrepen dat de stagescholen waarmee de opleiding samenwerkt, jaarlijks kunnen wisselen en dat er regelmatig nieuwe scholen bijkomen. De commissie vindt daarom, zeker gezien de keuzevrijheid bij de derdejaars, de opstart van een overlegstructuur met de stageplaatsen wenselijk, ten einde de kwaliteit van de begeleiding in alle scholen te garanderen.

De commissie is tevreden over het belang dat wordt gehecht aan multidisciplinair projectonderwijs in de leerlijn **Leerpraktijken – Projecten**. Elk semester start met twee projectweken waarin de studenten input en opdrachten krijgen. De zes semesters van het curriculum worden ingedeeld volgens zes thema's: Kom(pas) in de klas, Breek uit je klas, Beweeg de wereld, Wat zegt een tien?, Zorg voor de hele klas en GROEP T @ de wereld. Daardoor werken de studenten binnen de projecten aan de functionele gehelen 'leraar als begeleider' (telkens het eerste semester), 'leraar en samenleving' (telkens het tweede semester) en 'leraar als teamlid' (in alle projecten). De commissie prijst zowel het vakoverschrijdend karakter van de projecten als de samenwerking met de opleidingen Kleuteronderwijs en Lager onderwijs, die de opleiding in sommige projecten nastreeft. Bo-

vendien wakkeren de projecten de creativiteit van de studenten aan. De studenten ontwikkelen ook eigen didactisch lesmateriaal en gaan aan de slag met digitale middelen, zoals tablets en smartphones. Een groep studenten uit de vakken Geschiedenis, Informatica, Aardrijkskunde en Fysica hebben bijvoorbeeld samen een virtuele gids ontworpen, waarmee men aan de hand van een applet een historische wandeling over de Eerste Wereldoorlog kan maken in Leuven. Hoewel er op de campus smartboards aanwezig zijn in de school, kan de opleiding de studenten daarmee nog beter leren werken.

Daarnaast wil de opleiding ook het **onderzoekend handelen** in de projecten verwerken als rode draad. De studenten leren praktijkgericht actieonderzoek opstarten en krijgen tijdens de projectweken ondersteuning bij de ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden. In het afsluitend project GROEP T @ de wereld horen ze zelfstandig een actieonderzoek op te zetten in een buitenlandse onderwijsinstelling, met aandacht voor alle stappen in de onderzoekscyclus. De commissie stelt vast dat de opleiding een gefaseerd schema uitgewerkt heeft voor die onderzoekscyclus. Ze heeft ook interessante **projecten** gezien, waartussen enkele zeer knappe werkstukken zaten. Toch is in de projecten volgens de commissie de inhoudelijke en methodische invulling van de onderzoekscyclus globaal genomen nog mager. Er kan aan de projecten meer diepgang gegeven worden dan nu gebeurt. Het meer systematisch aansturen van de activiteiten binnen de projecten moet tot meer diepgang en een betere koppeling tussen theorie en praktijk leiden. Ze is van mening dat dit kan helpen om de talenten van studenten gerichter en sterker te ontplooiën.

Het programma voorziet een leerlijn **Reflectie en portfolio**, waarin ze de studenten aan de hand van inter- en supervisies wil leren reflecteren, zich te oriënteren en hun voortgang te registreren en plannen. Van de eerste tot de derde opleidingsfase werken de studenten eerst aan een reflectieportfolio, vervolgens aan een ontwikkelingsportfolio en als laatste aan een sollicitatieportfolio waarin de studenten hun eigen visie op onderwijs neerzetten. Eerstejaars worden nog begeleid door een persoonlijke coach, maar de opleiding stimuleert meer en meer de zelfstandigheid van de studenten. De commissie waardeert dat daarvoor een eigen leerlijn werd uitgewerkt, hoewel ze van mening is dat die leerlijn nog niet ten volle benut wordt. De commissie raadt de opleiding aan om in de reflectieopdrachten sterker de koppeling met vakdidactische of vakinhoudelijke literatuur te maken. De commissie stelde vast dat de studenten voor hun portfolio's gevraagd worden om de kennis en bronnen uit andere opleidingsonderdelen in te

schakelen bij het reflecteren. In de portfolio's blijkt die link met een theoretisch kader vaak nog te ontbreken.

De aandacht voor **diversiteit** komt tot uiting in de initiatieven doorheen de het programma: studenten krijgen een diversiteitsbad binnen het project Beweeg de wereld. Daarnaast loopt er ook een PWO-project over 'omgaan met diversiteit'. De studenten worden aangemoedigd om 'buddy' of 'ambassadeur' te worden. Daarnaast blijkt de pluraliteit van wereldvisies onder meer door het brede aanbod van levensbeschouwelijke keuzevakken: Rooms-katholieke godsdienst, Boeddhisme, Protestantse godsdienst, Comparatieve filosofie, Niet-confessionele zedenleer en Islamitische godsdienst. Die twee laatste kunnen ook als onderwijsvak gekozen worden.

De commissie heeft vastgesteld dat het **cursusmateriaal** mooi verzorgd is en de aandacht voor diversiteit aan de hand van concrete cases integreert in de onderwijsvakken. Ook verwijst men in de cursussen voldoende naar Engelstalige literatuur. De commissie is bijvoorbeeld tevreden over de cursus Opvoedkunde II, waarvan de inhoud bestaat uit een brede input aan thema's. Ze stelt wel vast dat Opvoedkunde verschilt van de andere onderwijsvakken voor de studenten met onderwijsvak Lichamelijke opvoeding. De commissie begrijpt dat de studenten Lichamelijke opvoeding zich ook dienen voor te bereiden voor andere leeftijdsgroepen en dat zij een opvoedkundig luik rond kleuter- en lager onderwijs krijgen. Toch heeft ze niet voor alle verschillen afdoende argumentatie aangetroffen. De digitale leeromgeving, Toledo, bevat erg veel inhoud, onder andere veel slideshowpresentaties, en wordt veelvuldig gebruikt door de studenten als informatiekanaal. De commissie raadt de opleiding aan om de interactieve mogelijkheden van de digitale leeromgeving ook te gaan benutten. De commissie constateert wel dat de invulling erg wisselend is per opleidingsonderdeel of per onderwijsvak. Sommige vakken zijn sterk uitgewerkt (bijvoorbeeld Wiskunde), waar andere vakken Toledo veel minder actief gebruiken (bijvoorbeeld Economie).

Een bijzondere kwaliteit en troef van de opleiding is de fantastische manier waarop ze de **internationalisering** en de studentenmobiliteit realiseert. De commissie waardeert dat de opleiding vanuit visie vormgeeft aan de internationale dimensie. De internationalisation@home zit volgens de commissie knap in elkaar en vormt volgens de commissie ook een directe meerwaarde voor het programma. De opleiding slaagt erin om alle studenten binnen het project GROEP T @ de wereld te laten deelnemen aan een internationaal project van minstens één week. Er zijn ook vakspecifieke

en vakoverschrijdende studiereizen voorzien. Vanuit de UNESCO-idealen wordt per opleidingsfase minstens één project besteed aan de 'Decade of Education for Sustainable Development'. De commissie heeft daarnaast gezien dat de opleiding haar studenten op allerlei manieren aanmoedigt om te kiezen voor een buitenlandse stage-ervaring. Jaarlijks opteren bijna 30% van de studenten voor een internationale stage tijdens het Praktijksemester. Ze kunnen kiezen uit een ruim gamma aan buitenlandse stagebestemmingen. Tijdens het jaarlijkse World Project geven studenten uit de derde bachelorfase informatie aan de tweedejaars. De positieve ervaringen van studenten die in het kader van de opleiding naar het buitenland gingen, worden overigens aan de hand van posters geëtaleerd binnen de campus, op de Internationale muur.

De commissie heeft vastgesteld dat deze opleiding een relatief **brede instroom** kent. De studenten komen zowel uit vooropleidingen van het algemeen (ca. 40%), het technisch (ca. 47%), het beroeps- (ca. 5%) en het kunstsecundair onderwijs (ca. 6%) in 2012–2013. Het aandeel van ASO-studenten is in deze opleiding lager dan in andere instellingen. De instroom van deze opleiding wordt ook getypeerd door relatief veel mannelijke studenten, waar de lerarenopleiding globaal genomen veel vrouwelijke studenten aantrekt. De opleiding verklaart dat in het zelfevaluatierapport door het aanbod van onderwijsvakken enerzijds en het profiel en imago van de opleiding anderzijds. De brede instroom heeft effect op het instroomrendement, dat gemiddeld iets lager ligt dan in andere Vlaamse lerarenopleidingen Secundair onderwijs. De commissie vindt het echter positief dat de opleiding zich inzet voor die studenten die er minder vanzelfsprekend komen, maar die met de juiste begeleiding ook het diploma kunnen behalen. Het strookt met de opleidingsvisie op talenten en pluraliteit. De drop-out na het eerste jaar zit in 2010 met ca. 35% onder het Vlaamse gemiddelde van ca. 37% voor de opleiding Secundair onderwijs.

De commissie merkt dat de **studie- en studentenbegeleiding** zich gelaagd organiseert. Voor de starters voorziet de opleiding een 'Intreeweek' en een taalbadweek 'Klare Taal'. De studenten worden tijdens de eerste twee opleidingsfasen driejaarlijks gescreend op hun taalvaardigheid. Op basis van de resultaten op deze taalscreening worden studenten doorverwezen naar monitoraatsessies Nederlands waar ze in kleine groep hun taalvaardigheid bijspijkeren. Ook voor Frans en Engels voorziet de opleiding sinds 2012 specifieke monitoraten tijdens de eerste bachelorfase. Beginnende studenten krijgen eveneens een studiementor toegewezen. Er zijn ook kennismakingsexamens. De commissie waardeert dat de opleiding oog heeft voor

de persoon achter de student en dat ze daarmee rekening houdt in het aanbieden van ondersteuning of flexibele leertrajecten. Een groot aantal van de studenten stroomt door met een flexibel leertraject. De commissie vraagt aandacht voor een al te grote flexibiliteit in individuele trajecten, aangezien die de samenhang kan ondergraven. Zij waardeert daarom dat de opleiding recent besloten heeft om de stages terug te koppelen aan de vakdidactiek, zodat de studenten de stages minder kunnen uitstellen tot het einde van het curriculum. De studenten zijn globaal genomen lovend over de bereikbaarheid van hun docenten maar vragen in het algemeen om de communicatie over praktische afspraken en planning iets beter te communiceren.

De commissie kreeg een rondleiding langs de verschillende lokalen en ateliers van **Campus Comenius**. De meeste leslokalen zijn uitgerust met geluidsinstallatie en beamers. Op het vlak van vakliteratuur merkt de commissie op dat de boeken verspreid staan in de verschillende vaklokalen. Er is op Campus Comenius slechts een beperkte centrale mediatheek. De commissie heeft echter begrepen dat de studenten toegang krijgen tot andere bibliotheken in Leuven, zoals die van de KHLeuven en die van de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen en Letteren van de KU Leuven, waar aparte didactische afdelingen zijn. De commissie vindt in het algemeen de infrastructuur van Campus Comenius acceptabel, maar ziet zeker ruimte voor verbetering. De gebouwen van Campus Comenius zijn enigszins verouderd en bereiken hun maximale capaciteit om alle studenten van de Groep T – Leuven Education College in te kunnen opvangen. De opleiding beseft dat de gebouwen en de infrastructuur aan renovatie toe zijn, maar ze wacht voorlopig de gevolgen van de nakende fusie af. De commissie begrijpt dat en waardeert dat de opleiding in de tussentijd tijdelijke alternatieven zoekt. Ze heeft bijvoorbeeld begrepen dat de opleiding nog steeds gebruik kan maken van de faciliteiten van Campus Vesalius voor activiteiten in grotere groepen of voor bepaalde vakspecifieke ruimtes, zoals de labo's voor Biologie.

De commissie heeft kennisgemaakt met een **enthousiast, ondernemingsgezind en complementair team** (ca. 49 VTE) met een diverse professionele achtergrond. De commissie begreep dat de meeste docenten naast hun onderwijsopdracht ook werkervaring hebben in secundaire scholen of in allerlei middenorganisaties of andere sectoren in binnen- en buitenland. De onderzoekers in de ontwerpteam van Groep T – Leuven Education College hebben eveneens een onderwijsopdracht van meestal 45% of meer. Tot 2013 bestonden er drie aparte teams voor de algemene en technische

onderwijsvakken, Plastische opvoeding en Lichamelijke opvoeding. Ondertussen zijn die teams samengevoegd. Sinds 2013 worden alle docenten aangestuurd door één teamcoördinator. De werkdruk van de docenten is gezien de flexibilisering van het hoger onderwijs de laatste jaren gestegen, maar het decanenteam onderneemt acties om de takenpakketten beheersbaar te houden.

De commissie constateert daarnaast dat de opleiding conform de visie en missie haar personeelsbeleid vormgeeft vanuit **waardere management**. Er is voldoende aandacht voor voortdurende **professionalisering** van het personeel. De docenten volgen jaarlijks drie interne bijscholingsdagen en kunnen daarnaast individueel nog externe professionaliseringsactiviteiten kiezen. Ongeveer een kwart van de docenten neemt deel aan buitenlandse nascholingen of bezoeken bestaande of nieuwe internationale partners.

Uit de gesprekken heeft de commissie daarnaast afgeleid dat de docenten een grote **zorg voor kwaliteit** hebben. Die cultuur zet binnen deze opleiding veel in beweging. Ook heeft de opleiding verschillende aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie opgevolgd. Daarvoor kan ze rekenen op het Innovatie- en OnderwijsOndersteuningsPlatform (IOOP), dat bestaat uit negen coördinatoren met elk een verschillend innovatiedomein: assessment, digitale aspecten van leren; diversiteit & pluraliteit, in-, door- & uitstroom, internationalisering, onderzoek, projecten, stages en talenbeleid. Per innovatiedomein heeft men een visietekst en een actieplan opgesteld, die gekoppeld worden aan het beleidsplan van de lerarenopleiding. De commissie waardeert dit alles, maar raadt net zoals de vorige commissie aan om een overkoepelend en meer integraal kwaliteitsplan uit te bouwen, waarin de opleiding meer alert kan zijn op het sluiten van de pdca-cyclus. De commissie heeft gemerkt dat de interne kwaliteitszorg van de opleiding sterk gericht is op visie en onderbouwing daarvan. Het geloof in de docenten moet volgens de commissie meer gepaard gaan met een systematiek om de inhoudelijke kwaliteit van de onderwijsvakken te coördineren en te borgen. De commissie wil de opleiding ten slotte bedanken voor het heldere zelfevaluatierapport dat vanuit visie maar tegelijk erg recht-toe-recht-aan geschreven was.

De commissie concludeert na afweging van bovenstaande bevindingen dat het onderwijsproces van de opleiding het voldoende mogelijk maakt om de beoogde leerresultaten te realiseren. De opleiding heeft haar visie en beoogd eindniveau consequent vertaald in het onderwijsprogramma dat vanuit innovatieve methodieken en dankzij deskundige docenten de

studenten kan klaarstomen voor het leraarschap. De internationale component is daarbij voorbeeldig. Desalniettemin vindt ze dat een voldoende diepgaande vak kennis niet uit het oog verloren mag worden in de geïntegreerde programmastructuur en dat de onderzoekscompetenties nog te weinig aandacht krijgen doorheen het hele curriculum. Dat zijn beide aandachtspunten die de opleiding zal moeten opnemen. Ook voor de capaciteitsproblemen van de campus en de vakspecifieke voorzieningen zal de opleiding op termijn antwoorden moeten vinden.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs als voldoende.

De commissie heeft gemerkt dat het **assessmentbeleid** betrouwbaar, transparant en valide is opgebouwd, vanuit een duidelijke systematiek. In de competentiematrix geeft de opleiding aan op welke manier de opleidingsonderdelen beoordeeld worden in functie van de beoogde competenties. Ook in de assessmentpraktijk staat de totale persoonlijkheid van de leraren in wording centraal, conform de competentie- en talentgerichte profilering van de opleiding. In de drie leerlijnen heeft de opleiding zowel peer-, zelf- als co-assessment ingebed. Doorheen het programma combineert men formatieve en summatieve toetsing. De examenvoorbeelden die de commissie kon bekijken, waren erg compleet en gedocumenteerd.

De kwaliteit van de evaluaties en de toetsing wordt bewaakt door de **coördinator assessment**, die ondersteuning omtrent toetsing biedt aan het team. Voor examens en permanente evaluatie gebruiken de docenten assessmentkijkwijzers die een aantal kwaliteitseisen stellen, met aandacht voor betrouwbaarheid, validiteit en transparantie.

De stagecoördinatie houdt doorheen de **stages** een stagedossier bij van elke student. Het stagedossier bevat zowel de beoordelingsformulieren van mentoren en lectoren na elke stage, als de tussentijdse en eindevaluatie. Dat dossier vormt de basis voor een individueel gesprek met de student na elke stage en voor de latere eindbeoordeling door de stagecommissie. In de stagecommissie zit de stagecoördinator, een pedagoog en de vaklectoren van beide onderwijsvakken. Het is positief dat de opleiding een stagevadecum opgesteld heeft waarin de beoordeling toegelicht wordt. Ook het Elektronisch Platform voor Ondersteuning van de Stages (EPOS) bevordert een transparante organisatie en gerichte individuele feedback. Toch ziet

de commissie nog marge voor verbetering wat de stagebeoordeling betreft. Ze heeft vastgesteld dat in het stagevadecum, het EPOS en in het stagebeoordelingsformulier nog niet verwezen wordt naar de competenties uit de competentiematrix van de opleiding, maar naar de functionele gehelen en de basiscompetenties. Ze raadt de opleiding aan om het stagebeoordelingsformulier up te daten in functie van de opleidingsspecifieke leerresultaten.

Binnen de **projecten** beoordeelt de opleiding de studenten als groep op basis van het proces, het product, de presentatie en de kwaliteit van de onderzoeksvaardigheden. Ook leggen de studenten binnen de projecten een aantal kennistoetsen of –taken af. Informatie over de beoordeling van de projecten vinden de studenten terug in de projectwijzers. De commissie heeft een aantal projecten bestudeerd en is van mening dat bepaalde doelstellingen duidelijk beoordeeld en gerealiseerd worden, waar andere meer aandacht verdienen. De creativiteit en de interdisciplinaire samenwerking die de studenten in de projecten tot stand brengen, zijn sterke punten. In het algemeen stelde de commissie bij het lezen weinig aandacht vast voor een bestudering van de literatuur. De onderzoekscompetenties zijn – ondanks de intenties van de opleiding – volgens de commissie onderbelicht. Dit dient versterkt te worden.

De leerlijn Reflectie en Portfolio wordt afgesloten met het **Integratief AssessmentMoment** (I AM!), waarin de studenten interne en externe assessoren op basis van hun sollicitatieportfolio overtuigen van hun professionele capaciteiten en hun persoonlijke sterktes. De commissie vindt de sollicitatiedossiers van de studenten vanuit de focus op talenten en reflectie een waardevolle oefening en een goede voorbereiding op de arbeidsmarkt, waarbij de studenten hun persoonlijke visie op hun eigen professionaliteit en professionele ontwikkeling weergeven in relatie tot hun persoonlijkheid en talenten. De commissie is wel van mening dat die dossiers geen indicatie geven van het behaalde integrale eindniveau van de studenten. Er wordt geen verwerking van enige theorie in opgenomen en de dossiers zijn – gezien het persuasief karakter van een sollicitatie – ook niet helemaal realistisch. De opleiding hanteert bij de beoordeling van deze eindwerken een binaire beoordeling: pass of fail. De commissie kon zich steeds vinden in de beoordelingen die zij bekeken heeft.

Wat het **slaagrendement** van de opleiding betreft, merkt de commissie dat de opleiding de instroom-, doorstroom- en uitstroomgegevens goed opvolgt en analyseert. Volgens de gegevens van het Datawarehouse Hoger

Onderwijs (DHO) slaagden in 2009–2010, 2010–2011, 2011–2012 respectievelijk ca. 76%, 65% en 54% van de uitstroomcohortes aan GROEP T binnen drie jaar, ten opzichte van de Vlaamse gemiddeldes voor de opleiding Secundair onderwijs: ca. 70%, 65% en 59%. De cijfers tonen dat het rendement de laatste jaren onder het Vlaamse gemiddelde voor de opleiding Secundair onderwijs aan het zakken is. Uit de cijfers blijkt ook dat er aan deze opleiding meer studenten tot vijf jaar nodig hebben om af te studeren. De commissie beschouwt dit echter niet als problematisch, gezien de opleiding dat ook kan verklaren door de brede instroom.

De alumni komen terecht in de verschillende onderwijsnetten. Sommige onder hen kiezen voor een job in het buitenland, geïnspireerd door hun internationale ervaring. Het **werkveld** noemt de studenten en alumni van deze opleiding flexibele initiatiefnemers die openstaan voor samenwerking. En ook de commissie is overtuigd van de zelfredzaamheid en de ondernemingszin van de studenten en alumni. Tijdens de gesprekken met de studenten en alumni heeft de commissie kunnen ervaren dat deze studenten een sterke persoonlijkheid hebben en hun eigen sterktes kennen. De commissie vraagt wel aandacht voor een gezond evenwicht tussen een geloof in eigen kunnen en een zelfkritische ingesteldheid. Sommige vertegenwoordigers uit het werkveld gaven aan dat deze studenten in het bijzonder hun meerwaarde tonen in de lagere jaren van het secundair onderwijs of in klassen met veel kansarme leerlingen, gezien hun ondernemingsgezindheid en hun aandacht voor talenten en diversiteit. De commissie benadrukt samen met het werkveld wel het belang om voldoende aandacht te besteden aan het vakinhoudelijke eindniveau, zodat de inzetbaarheid op de arbeidsmarkt zo groot mogelijk is.

De commissie besluit dat er een adequaat systeem van toetsing en beoordeling is in de opleiding, dat globaal genomen voldoende kan aantonen dat de beoogde leerresultaten gerealiseerd worden. Desalniettemin heeft ze enkele belangrijke aandachtspunten gezien. De projecten moeten nog groeien in diepgang en onderbouwd karakter. De sollicitatiedossiers zijn een waardevolle oefening, maar geven geen beeld van het integrale eindniveau van de studenten. De studenten die afstuderen aan deze opleiding kunnen volgens het werkveld nog meer vakkennis gebruiken, maar ze zijn ondernemend en functioneren goed binnen een team.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	E
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als excellent wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs, conform de beslisseregels, voldoende.

Uit de reactie van de opleiding op de eerste terugmelding heeft de commissie vernomen dat de opleiding op basis van de aanbevelingen in het rapport reeds verbeteracties heeft opgestart.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Benut de externe (inter)nationale partners op een structurele manier nog meer als kritische peers.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Uniformeer de ECTS-fiches.
- Herbekijk het aanbod aan vakcombinaties. Houd daarbij rekening met de inhoudelijke verwantschap tussen de onderwijsvakken, met de aanwezige expertise binnen het onderwijzend personeel en met de tewerkstellingsmogelijkheden in de sector.
- Verhoog de aandacht voor vakkennis binnen het geïntegreerd onderwijs en versterk het vakspecifiek karakter van de vakdidactiek.
- Koppel de stagecomponent meer aan de beoogde leerresultaten.
- Waak over de frequentie van de stagebezoeken vanuit de opleiding en voorzie een structurele overleg met de verschillende stagescholen.
- Breng meer diepgang in het onderzoek van de projecten en waak daarbij ook over de koppeling tussen theorie en praktijk. Bouw in het programma meer plaats in voor de ontwikkeling van onderzoekscompetenties.
- Koppel aan de reflectieoefeningen meer theoretische en methodische kennis en verdieping.
- Breng meer evenwicht in de manier waarop Toledo door de verschillende vakken ingevuld wordt en benut daarbij ook meer de interactieve tools van de digitale leeromgeving.
- Vermijd een te grote flexibiliteit binnen de geïndividualiseerde leertrajecten.
- Besteed meer aandacht aan een heldere communicatie omtrent praktische afspraken en planning tussen docenten en studenten.
- Zoek oplossingen voor de beperkte capaciteit van de campus en kom daarbij tegemoet aan de verschillende vakspecifieke noden.
- Veranker de interne kwaliteitszorg in een formelere kwaliteitszorg-systematiek en let daarbij op het voltooien van de pdca-cyclus.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Actualiseer de stagebeoordeling en koppel, net zoals de stagecomponent in het algemeen, ook de beoordeling explicieter aan de opleidings-specifieke leerresultaten.

- Zorg ervoor dat de studenten op alle beoogde leerresultaten adequaat beoordeeld worden. De beoordeling en het aantonen van de onderzoekscompetenties bij de studenten dient beter uitgebouwd te worden.
- Besteed voldoende aandacht aan het vakinhoudelijke eindniveau van de studenten, zodat zij breed inzetbaar zijn op de arbeidsmarkt.

HOGESCHOOL GENT

Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs

SAMENVATTING Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs Hogeschool Gent

Een commissie van onafhankelijke experts evalueerde de onderwijskwaliteit van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Hogeschool Gent. De evaluatie vond plaats op 18 en 19 maart 2014. Deze samenvatting van die momentopname vat de belangrijkste bevindingen van de visitatiecommissie samen.

Profilering

Deze professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs maakt deel uit van de faculteit Mens en Welzijn van de Hogeschool Gent en telde in 2012–2013 819 ingeschreven studenten.

De lerende, de diverse en de creërende mens

De opleiding wil haar studenten opleiden tot professionele, vakbekwame en maatschappelijk bewuste leraren. Dat zijn de drie pijlers die ze in haar visietekst centraal stelt. Vooral met haar inzet op diversiteit en actief pluralisme profileert de opleiding zich. Momenteel richt de opleiding zich hoofdzakelijk op het Vlaamse beroepsprofiel van de leraar. Vanaf 2015–2016 zal de opleiding haar beoogd eindniveau actualiseren door een nieuwe set opleidings specifieke leerresultaten in voege te brengen. Dat zal gepaard gaan met een significante programmawijziging. De commissie ziet daarin een kans om ook meer aandacht te creëren voor de onderzoekende

houding van de studenten. Daarnaast zal de bekendheid van de nieuwe beoogde leerresultaten zowel intern (o.a. bij de studenten) als extern (o.a. bij de werkveldpartners) nog verbeterd moeten worden.

Programma

Samenhangend programma in drie leerlijnen

Het bachelorprogramma (180 ECTS-punten) concretiseert de visie van de opleiding aan de hand van drie leerlijnen: de expertlijn, de diversiteitslijn en de praktijklijn. Deze leerlijnen bevorderen de samenhang en het geïntegreerd onderwijs.

Aanvankelijk krijgt in de eerste bachelorfase vooral de **expertlijn** een belangrijke plaats. De studenten kunnen kiezen uit 108 combinatiemogelijkheden van twee onderwijsvakken. Binnen die onderwijsvakken verdiepen ze zich in de specifieke vakinhouden en didactiek. De commissie waarschuwt voor een te docentafhankelijke vakinvulling, die hier en daar verschillen in kwaliteit en methodiek met zich meebrengt. Binnen de expertlijn moeten de studenten sinds 2013–2014 ook verplicht een bachelorproef uitvoeren en schrijven, die de onderzoekende leraar centraler stelt. Dat is een positieve evolutie. In het programma moet volgens de commissie wel nog meer geïntegreerd worden in de onderzoeksvaardigheden van de leraren in wording.

De studenten ontwikkelen zich verder tot professionele leraren doorheen de **praktijklijn**, die in de latere opleidingsfases steeds meer aan belang wint. De studenten doen eerst praktijkervaring op aan de hand van micro-teachings en observaties. De commissie pleit ervoor om die leermomenten aan te vullen met een actieve praktijkstage in de eerste bachelorfase. Vanaf de tweede bachelor lopen de studenten wel verschillende weken stage op meerdere plaatsen. Het aanbod aan alternatieve stage-ervaringen in het beroepssecundair onderwijs, het buitengewoon onderwijs of in bedrijven bevordert de brede inzetbaarheid van deze studenten. Ook het pilootproject omtrent het werkplekleren biedt veel potentieel.

De **diversiteitslijn** is zichtbaar doorheen alle opleidingsonderdelen en vormt een sterkte van deze opleiding. Daarin blijkt duidelijk de aandacht voor de heterogeniteit van klasgroepen en, in bredere zin, van de maatschappij. Er wordt ook veel belang gehecht aan de vakoverschrijdende eindtermen en de opleidingsonderdelen bevatten systematisch opdrachten rond taalgericht vakonderwijs, communicatievaardigheden en gelijke onderwijskansen.

Studiemateriaal en ICT

Globaal genomen is het cursusmateriaal verzorgd en bevatten de readers een duidelijke link naar de leefwereld van de studenten, maar de consistentie tussen de verschillende cursussen kan wel beter. Daarnaast komt de aandacht voor ICT en media tot uiting in de gerichte toepassingsopdrachten met tablets, e-learning en didactische software.

Realistische kijk op internationalisering

De studentenmobiliteit aan deze opleiding is eerder gemiddeld, maar de opleiding garandeert dat elke geïnteresseerde student kan deelnemen aan een uitwisseling. Daarnaast werkt de opleiding aan de internationalisation@home, onderhoudt ze de contacten met buitenlandse partners en worden ook binnen het reguliere programma korte buitenlandse excursies georganiseerd.

Beoordeling en toetsing

Vernieuwd evaluatiebeleid

De opleiding implementeert momenteel een vernieuwd evaluatiebeleid, wat resulteert in een adequate en transparante evaluatie. Wel moet volgens de commissie de link tussen de nieuwe beoogde opleidings specifieke leerresultaten en de beoordelingen daarvan nog verder geëxpliciteerd worden. Globaal genomen zijn de theoretische examens voldoende gevarieerd en zijn de stage-evaluatiecriteria dankzij het vernieuwde evaluatieformulier helder. Er is naast het aftoetsen van competenties ook aandacht voor het persoonlijke groeiproces van elke student. In dat kader kan de schriftelijke feedback aan stagiairs nog verbeteren. Positief is ten slotte de geplande invoer van een peer review voor de toetsing, waarbij de vaklectoren en pedagogen elkaars examenopgaven evalueren en zo kunnen optimaliseren.

Begeleiding en ondersteuning

Vraaggestuurde studiebegeleiding

Doorheen het hele curriculum kunnen de studenten indien nodig rekenen op verschillende vormen van ondersteuning: er zijn onder meer instaptoetsen, de starttoolkit, monitoraten, studielastmetingen, proefexamens en gerichte hulp via studietrajectbegeleiders en ombudspersonen. In functie van hogere doorstroomcijfers moedigt de commissie de opleiding aan om de studiebegeleiding ook meer te richten op preventie, naast remediëring.

Materiële voorzieningen in orde

De gebouwen van campus Ledeganck zijn historisch, maar bieden de nodige moderne infrastructuur op het vlak van ICT en multimedia. Ook zijn er verschillende vakspecifieke lokalen aanwezig, zoals de charmante atelierzolder voor de kunstvakken. Het leercentrum en de bijhorende toegankelijke website stimuleren de studenten om regelmatig het aanwezige bronnenmateriaal te raadplegen.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Van instroom tot uitstroom

Zowel studenten uit het algemeen, het technisch, het kunst- als het beroepssecundair onderwijs schrijven in voor deze opleiding Secundair onderwijs. De drop-out zit vooral in het eerste jaar en treft met name de studenten uit het beroepssecundair onderwijs. Het rendement van deze opleiding is echter stabiel en de meerderheid van de afgestudeerden vindt binnen de zes maanden na het behalen van hun diploma werk in het secundair onderwijs.

Leraren met open blik

Het werkveld waardeert de zelfkritische open blik van deze afgestudeerden en merkt op dat de aandacht voor diversiteit in het programma zich ook weerspiegelt bij de alumni: zij zijn goed voorbereid op de diverse maatschappelijke problematieken en sociale thema's waarmee scholen vandaag geconfronteerd worden.

Het volledige rapport van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs Hogeschool Gent

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs aan de Hogeschool Gent. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 18 en 19 maart 2014.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook

het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

De Hogeschool Gent vormt samen met de Universiteit Gent, de Hogeschool West-Vlaanderen en de Arteveldehogeschool de Associatie Universiteit Gent.

In het academiejaar 2011–2012 herstructureerde de Hogeschool Gent (HoGent) zich in drie faculteiten met professioneel gerichte opleidingen, een School of Arts en vier geassocieerde faculteiten met academisch gerichte opleidingen. De opleiding Secundair onderwijs van de Hogeschool Gent maakt deel uit van de faculteit Mens en Welzijn samen met de opleidingen Kleuteronderwijs en Lager onderwijs. De opleiding is gehuisvest in Gent op de campus Ledeganckstraat. Ook de opleidingen in gezondheidszorg en sociaal-agogisch werk zijn ondergebracht in deze faculteit. Deze opleidingen worden bijgestaan door vijf facultaire ondersteunende diensten: Integrale Kwaliteitszorg & Onderwijsontwikkeling, Internationalisering, Personeel, Financiën & Infrastructuur, Onderzoeksangelegenheden en Studentenaangelegenheden.

De opleiding Secundair onderwijs wordt georganiseerd en aangestuurd door de opleidingscommissie, die bestaat uit een voorzitter, docenten en studenten. Docenten van de faculteit Mens en Welzijn maken in functie van hun expertise deel uit van zeven vakgroepen die over de opleidingen heen actief zijn. De decaan van de faculteit Mens en Welzijn samen met de voorzitter van de opleidingscommissie, de vakgroepvoorzitters en ondersteunende diensten ontwikkelen het facultaire beleid en vertegenwoordigen samen met de diensthoofden de faculteit Mens en Welzijn in de Hogeschool Gent.

De professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Hogeschool Gent omvat 180 studiepunten, gespreid over drie opleidingsfasen. Volgens de gegevens van het Datawarehouse Hoger Onderwijs telde de opleiding Secundair onderwijs van HoGent in 2012–2013 819 ingeschreven studenten.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs als voldoende.

In het opleidingsprofiel dat de opleiding ten tijde van de visitatie hanteert, kiest ze de functionele gehelen uit het Vlaamse beroepsprofiel van de leraar als basisstructuur en heeft ze daaronder een eigen meer gedetailleerde bewerking van de basiscompetenties uitgeschreven. Dat opleidingsprofiel is sinds 2008 in voege, maar zal vervangen worden. De commissie stelt dan ook vast dat de opleiding tijdens de visitatie in een **overgangsfase** zit. De opleiding heeft immers een nieuwe set **opleidings specifieke leerresultaten** (OLR) ontwikkeld, die bestaat uit elf leerresultaten die op hun beurt onderverdeeld zijn in deelopleidings specifieke leerresultaten. Met deze OLR wil de opleiding haar beoogd eindniveau actualiseren, parallel met de ontwikkeling van de breed gevalideerde domeinsspecifieke leerresultaten, die in 2012 door alle professionele bacheloropleidingen Secundair onderwijs in Vlaanderen werden uitgeschreven. De DLR zijn conform de Vlaamse kwalificatiestructuur en de Dublin descriptor opgesteld en houden tevens rekening met de actuele regelgeving voor het beroepsprofiel van de leraar zoals dat door de Vlaamse regering is vastgelegd in de functionele gehelen. De commissie is tevreden over de gegarandeerde link met de basiscompetenties. Op basis van het zelfevaluatie rapport, de documenten ter inzage tijdens het bezoek en de gesprekken bevestigt de commissie dat de opleiding de domeinsspecifieke leerresultaten (DLR) kan afdekken.

Samen met de overgang naar een beoogd eindniveau gericht op concrete leerresultaten, heeft de opleiding ook werk gemaakt van haar profilering. De opleiding stelt **drie pijlers** centraal: ze wil haar studenten opleiden tot professionele, vakbekwame en maatschappelijk bewuste leraren. Dat is ook terug te vinden in de gemeenschappelijke **visietekst**, die samen met de bacheloropleidingen Kleuteronderwijs en Lager onderwijs van HoGent tot stand is gekomen en waarin men focust op de lerende mens, de diverse mens en de creërende mens. Zo staat volgens het zelfevaluatie rapport de 'lerende mens' voor onderzoekende houding en attitude tot levenslang leren; de 'diverse mens' stelt aandacht voor diversiteit als voorwaarde voor het stimuleren van leren en functioneert binnen een team en binnen een internationale en interculturele context; de 'creërende mens' werkt gericht aan een krachtige leeromgeving, heeft een brede maatschappelijke interesse en ondernemingszin. De profilering aan de hand van deze drie pijlers wordt verder geconcretiseerd in de leerlijnen van het programma:

de expertlijn, de diversiteitlijn en de praktijklijn. De commissie ziet met name dat de opleiding inzet op diversiteit en actief pluralisme in haar onderwijs. De commissie waardeert de aanwezigheid van een gedragen visie op dit vlak.

Wat de geplande overstap naar de nieuwe opleidings specifieke leerresultaten betreft, ziet de commissie potentieel om die OLR als ijkpunt te hanteren voor de **verdere ontwikkeling** van het onderwijs. Op basis van de verkregen documenten en de gesprekken is de commissie echter ook van mening dat de OLR nog verder gestalte moeten krijgen in het onderwijs, opdat ze richtinggevend kunnen zijn voor de doelen van elk opleidingsonderdeel. Daarnaast signaleerde de opleiding zelf al dat er meer aandacht moet komen voor de onderzoekende houding van de studenten (DLR 5). Dat bevestigt de commissie (cf. GKW 2). Ook moet de opleiding volgens de commissie nog explicieter inzetten op een verdere profilering en de gedragenheid van de OLR bij de stakeholders. De opleiding plant de implementatie van de OLR, samen met een curriculumhervorming, in academiejaar 2015–2016 en wil daarbij aandacht besteden aan de bekendheid van de leerresultaten en het vernieuwde jargon bij de studenten. Tijdens de visitatie heeft de commissie gemerkt dat de studenten momenteel wel vertrouwd zijn met de basiscompetenties en de daaraan gekoppelde programmaleerlijnen, maar dat de OLR minder gekend zijn.

De commissie waardeert het feit dat de opleiding nauw samenwerkt met **externe partners** uit het beroepenveld. De resonantiec ommissie werd recent uitgebreid en op aanbevelen van de vorige visitatiecommissie heeft de opleiding de resonantiec ommissie de laatste jaren sterker betrokken bij de ontwikkeling en aftoetsing van de opleidings specifieke leerresultaten. Ook internationaal is de opleiding actief. Ze is lid van het Higher Education Programme van de Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) en sommige personeelsleden gaan naar conferenties van associaties zoals de European Educational Research Association (EERA) en de Association for Teachers Education in Europe (ATEE). Tussen 2009–2011 was de hogeschool ook partner in het Grundvig project Project Based School Management. In 2013 organiseerde de dienst Internationalisering voor CEDEFOP (European Centre for the Development of Vocational Training) een Europees studiebezoek Quality Assurance in Teacher Training. De drie lerarenopleidingen van de HoGent tekenden een Memorandum of Understanding met de VVOB (Vlaamse Vereniging voor Ontwikkelingssamenwerking en Technische Bijstand) voor technische bijstand op het vlak van leerzorg, equity en omgang met problematisch jongerengedrag in het

onderwijs. De commissie is tevreden over het internationaal netwerk van de opleiding en beveelt de opleiding aan om de buitenlandse contacten in de toekomst ook te benutten in het kader van een structurele benchmarkoefening van de opleidingsdoelstellingen. De vergelijkende oefening met de Hanzehogeschool in Groningen toont alvast aan dat dergelijke bilaterale contacten leerrijk kunnen zijn.

De commissie concludeert op basis van haar bevindingen dat het beoogd eindniveau van deze opleiding afgestemd is op de domeinspecifieke leerresultaten. Ook toont de opleiding aandacht voor de actuele eisen van het beroepenveld. Toch is met de recente ontwikkeling van de opleidings-specifieke leerresultaten pas de eerste stap gezet naar de specifieke vertaling van de domeinspecifieke leerresultaten naar de opleiding. Volgens de commissie kan de opleiding nog vooruitgang boeken als zij de OLR verder profileert en vormgeeft ten opzichte van het eigen onderwijsaanbod. Na afweging van deze bevindingen beoordeelt de commissie de eerste generieke kwaliteitswaarborg als voldoende.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs als voldoende.

In het programma kiest elke student twee **onderwijsvakken** uit de volgende vakken: Aardrijkskunde, Bewegingsrecreatie, Biologie, Economie, Engels, Frans, Fysica, Geschiedenis, Handel-Burotica, Informatica, Lichamelijke opvoeding, Muzikale opvoeding, Nederlands, Niet-confessionele zedenleer, Plastische opvoeding (PO), Project Algemene Vakken, Project Kunstvakken (PKV), Technologische opvoeding, Voeding-Verzorging en Wiskunde. Er bestaan 108 combinatiemogelijkheden. De commissie heeft begrepen dat de combinaties vooral gebaseerd zijn op enerzijds de marktwaarde ervan en de werkgelegenheid in het secundair onderwijs en anderzijds praktische overwegingen qua uurroostering en werkvormen. Men voorziet voor het volgende academiejaar een update van de vakkencombinaties. De commissie vraagt om bij de update de volgende drie factoren in beschouwing te nemen. Ten eerste raadt de commissie aan om rekening te houden met de inhoudelijke verwantschap tussen de onderwijsvakken, in functie van het verwerven van een meer solide domeindeskundigheid. Ten tweede vindt de commissie ook de aanwezige expertise binnen het onderwijzend personeel relevant voor het bepalen van het vakkenaanbod. Ten derde bevestigt de commissie dat de tewerkstellingsmogelijkheden in de sector een

belangrijke factor zijn. In 2015–2016 plant de opleiding een **curriculumhervorming** op basis van de nieuwe opleidings specifieke leerresultaten en met een vernieuwde focus: op de lerende mens, de diverse mens en de creërende mens. In het nieuwe curriculum wil de opleiding sterker aan de slag gaan met beheersingsniveaus.

Het programma is opgebouwd rond **drie leerlijnen**: de praktijklijn, de expertlijn en de diversiteitslijn, die volgens de commissie duidelijk zichtbaar zijn. Dankzij de leerlijnen wordt de samenhang en het **geïntegreerd onderwijs** bevorderd. Aanvankelijk krijgt in de eerste bachelorfase vooral de expertlijn een belangrijke plaats, die in de latere jaren steeds meer plaats maakt voor de praktijklijn. De diversiteitslijn vormt een vaste constante doorheen het curriculum. Elk opleidingsonderdeel heeft een aparte studiefiche waarin de studenten toelichting kunnen vinden over de doelstellingen, de inhoud en de evaluatie van het opleidingsonderdeel. De inhoud van de verschillende studiefiches is volgens de commissie nogal wisselend. Ze heeft begrepen dat de kwaliteit van de opleidingsonderdelen en van de ECTS-fiches tot de verantwoordelijkheid van de opleidingscommissie behoort en roept die laatste op om de studiefiches meer te uniformiseren en te actualiseren in functie van de nieuwe opleidings specifieke leerresultaten.

Het **studiemateriaal** dat de commissie kon bestuderen, weerspiegelt eveneens de visietekst van de opleiding: de drie leerlijnen zijn aanwezig in de cursussen en de slideshowpresentaties. De digitale leeromgeving, Chamilo, wordt actief gebruikt, hoewel de commissie opmerkt dat bij verschillende opleidingsonderdelen de link met de doelstellingen daar niet altijd gemaakt wordt. Globaal genomen is het cursusmateriaal volgens de commissie verzorgd en bevatten de readers een duidelijke link naar de leefwereld van de studenten. De commissie maakt de opmerking dat de cursussen van sommige vakken inhoudelijk erg lijvig zijn, waar andere veel bondiger zijn. Voor het opleidingsonderdeel Communicatie en informatieverwerking (taal en agogiek) – dat door verschillende lectoren aan meerdere kleinere studentengroepen gedoceerd wordt – stelt de commissie vast dat elke docent eigen slideshowpresentaties gebruikt. Dat verdient opvolging. De commissie is van mening dat de docenten op dit punt meer moeten streven naar consistentie, aangezien tenslotte dezelfde leerresultaten beoogd worden. Ook kunnen een aantal cursussen een update gebruiken: de commissie vond soms onvoldoende recente bronnen terug.

In het algemeen vindt de commissie de organisatie van het onderwijs en de **gehanteerde werkvormen** degelijk. Er wordt afgewisseld tussen hoor-

colleges, demonstraties, microteachings, werkcolleges, groepswork, projecten, stages, excursies, bedrijfsbezoeken, super- en intervisies, portfolio's. Die variatie kan dienen als voorbeeld voor de studenten. De docenten hanteren doorgaans het principe van 'teach as you preach', al merkt de commissie op dat er nog meer kan worden ingezet op differentiatie ten opzichte van de studenten. Pilotprojecten zoals het werkplekleren (cf. *infra*) wil de commissie zeker aanmoedigen. Met de curriculumhervorming wil de opleiding nog meer gaan inzetten op competentiegericht en geïntegreerd onderwijs. Ook wil de opleiding in het nieuwe programma nadruk leggen op het belang van levenslang leren, dat vindt ze een must voor leraren in de huidige kennismaatschappij.

In de **praktijklijn** ontwikkelt de student zich tot een professionele leraar. De student komt in contact met het werkveld en krijgt de kans om meer en meer taken en verantwoordelijkheden op te nemen in dat werkveld. De commissie is globaal genomen tevreden over de praktijklijn en stelt ook vast dat de opleiding voldoet aan de decretaal verplichte 45 studiepunten voor de praktijkcomponent. Eerst ligt de focus op het ontwerpen van lesvoorbereidingen. Sinds 2013–2014 wordt er in de eerste bachelorfase geen doestage meer georganiseerd, maar oefenen en ontwikkelen de studenten de nodige vaardigheden via micro-teaching aan andere studenten. De micro-teaching vindt plaats op de campus van de hogeschool. Ook werkt de opleiding voor de didactische practica met video-observaties die de docenten uit het werkveld meebrengen. De commissie heeft uit het gesprek met de studenten begrepen dat zij vragende partij zijn voor een actieve stage in het eerste trajectjaar. De commissie staat achter die vraag, zodat de studenten in elke bachelorfase voeling krijgen met de beroepspraktijk en een duidelijk beeld kunnen krijgen van de praktijk en hun eigen functioneren daarin. De opleiding botst echter op een plaatsingsprobleem voor stagiairs in het eerste bachelorjaar, aangezien het werkveld overbelast is en geen kwalitatieve begeleiding meer kan voorzien. De commissie roept de opleiding op om (alternatieve) mogelijkheden te zoeken om studenten toch zo snel mogelijk te laten participeren in de praktijk. In de tweede bachelorfase is er wel een observatiestage voorzien voor beide onderwijsvakken en geeft elke student ook twee periodes van drie weken actief les in een secundaire school. Daarnaast verschuift via het opleidingsonderdeel Project VOET de focus ook naar vakoverschrijdend en teamgericht werken. In de derde bachelorfase komt daar ook een project in het beroepssecundair onderwijs bij. Als sluitstuk gaan alle studenten in de derde bachelor een heel semester op een stage van negen weken. Die stageplaats mogen ze op basis van richtlijnen zelf selecteren, al voorziet de opleiding ook een

suggestielijst. De commissie merkt op dat de vrije selectie leidt tot een groot aantal wisselende stagementoren. Dat bemoeilijkt hun vorming en de voorbereiding op hun taak. Ten slotte bevat het programma ook een uitdiepingsstage van tien uur per onderwijsvak. Die uitdiepingsstage situeert zich bijvoorbeeld in het buitengewoon onderwijs, in bedrijven of huiswerkklassen. De commissie waardeert de diverse stage-ervaringen die de studenten doorheen hun curriculum opdoen. De opleiding gebruikt een digitaal stageformulier, dat alle vaklectoren en pedagogen zicht geeft op de stageplanning. Ze hoopt dit op termijn te kunnen openstellen voor studenten en stagementoren. De studenten geven aan dat de opvolging en evaluatie van de stage enerzijds administratief erg veel werk met zich meebrengt, hoewel dat niet steeds bijdraagt aan de beoogde leerresultaten. Anderzijds uitten ze zich ook positief over de klemtoon die de opleiding legt op administratieve correctheid, aangezien ze zich ervan bewust zijn dat dat ook nodig is in het latere beroep als leraar.

Doorheen de drie jaren leidt de opleiding de studenten op tot '**reflective practitioners**'. De commissie waardeert de grote inzet op reflectie. Ze heeft vastgesteld dat de studenten zichzelf systematisch leren evalueren en vervolgens constructief met eventuele knelpunten aan de slag kunnen gaan. De evolutie wordt bijgehouden in een reflectiedossier en het logboek over de stagelessen. De commissie maakt echter meteen de aanbeveling dat bij het reflecteren de diepgang en de koppeling aan theorie dient te worden versterkt, zodat de studenten ook vandaar uit relevante inzichten en methodes kunnen inschakelen om hun didactische vaardigheden te verbeteren.

Een waardevol pilootproject is het **werkplekieren** waarmee de opleiding als alternatieve stage gestart is voor de vakken Lichamelijke opvoeding en Bewegingsrecreatie. De studenten die voor het werkplekieren geopteerd hebben, geven aan dat zij veel meer betrokken worden in het hele schoolgebeuren. Ze zijn wekelijks twee dagen in de stageschool actief en krijgen een volwaardig takenpakket. Ze participeren onder meer ook in vakgroepvergaderingen en wonen oudercontacten bij. De commissie ziet hierin veel potentieel voor de toekomst en hoopt dat de opleiding na een grondige evaluatie van het pilootproject elementen van het werkplekieren zal kunnen implementeren in alle onderwijsvakken.

In de **expertlijn** van het programma worden de studenten vakbekwame leerkrachten. Ze gaan zich verdiepen in de vakinhouden en de vakdidactiek en ze schrijven een bachelorproef. Ook kunnen ze een keuzemodule

volgen. Binnen deze programmalijn heeft de commissie een aantal bedingen en aanbevelingen. De commissie stelt in eerste instantie vast dat de lerarenopleiding aan de vrijzinnige Hogeschool Gent voor de vakinhouden in principe start vanuit de **leerplannen** van het Gemeenschapsonderwijs (GO), aangezien ook de overgrote meerderheid aan stages in een gemeenschapsschool plaatsvindt. Wat de stageplaatsverdeling betreft, blijven in praktijk de traditionele banden met respectievelijk het gemeenschapsonderwijs of het officieel gesubsidieerd onderwijs voelbaar in de opleiding. Pas in de derde bachelorfase komen ook de leerplannen van het Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs (VVKSO) enigszins ter sprake. De commissie vraagt de opleiding om de studenten zodanig voor te bereiden op de arbeidsmarkt, dat zij in de verschillende onderwijsnetten vlot aan de slag kunnen met de verschillende leerplannen.

In tweede instantie stelt ze veel verschillen in kwaliteit en methodiek vast in de verschillende vakken. De vakkennis blijft in het ene vak dichtbij de leerstof volgens de leerplannen, waar de studenten voor andere onderwijsvakken veel meer gespecialiseerde kennis moeten beheersen. Hoewel de commissie geen twijfels heeft over de deskundigheid van het onderwijzend personeel, wil ze ook wijzen op de risico's van een te docentafhankelijke vakinvulling en een te grote autonomie van de docent. Ze raadt de opleiding aan om meer overleg te creëren tussen de vakdocenten om de verschillen in kwaliteit en methodiek tussen de vakken weg te werken. Daarnaast blijft de **vakdidactiek** volgens haar vaak beperkt tot een toepassing van algemene onderwijsdidactiek. De commissie ziet daar dus nog mogelijkheden tot verbetering door binnen elk vak en met de vaklectoren op zoek te gaan naar internationale literatuur en good practices in vakdidactiek, die net een stap verder gaan. De commissie apprecieert wel dat de studenten ICT en media leren integreren in de onderwijsvakken via gerichte toepassingsopdrachten rond tablets, e-learning en didactische software. De commissie vindt het bovendien positief dat de opleiding opensource-software gebruikt, wat volgens de commissie consequent is met de realiteit in het werkveld en de visie van de opleiding.

Een ander aandachtspunt in deze opleiding vindt de commissie de beperkte aanwezigheid van **praktijkgericht onderzoek** en wetenschappelijke literatuur in de opleidingsonderdelen binnen de expertlijn. De commissie benadrukt het belang dat de studenten in de lerarenopleiding zelf de geschikte onderzoeksvaardigheden en de kritische ingesteldheid ontwikkelen, zodat ze die later zelf kunnen inzetten in de beroepspraktijk. De opleiding is zich hiervan bewust en heeft daarom ook recent de keuzemodule

Praktijkgericht eindwerk vervangen door een verplichte **bachelorproef**. Tot in academiejaar 2012–2013 lag de focus van het praktijkgericht eindwerk immers voornamelijk op het ontwikkelen van lesmateriaal of functionele instrumenten om te gebruiken in de onderwijspraktijk. De commissie vindt dergelijke opdrachten an sich ook waardevol, maar is verheugd dat de opleiding met de overstap naar een bachelorproef ook de onderzoeken-de leerkracht centraler stelt. De commissie waarschuwt de opleiding dat die overstap ook de juiste randvoorwaarden vraagt, aangezien ook de bachelorproefbegeleiders voldoende ervaring moeten hebben met toegepast onderzoek en het formuleren van een onderzoeksvraag. Ook raadt ze de opleiding aan om de studenten meer via de andere opleidingsonderdelen in contact te brengen met onderzoek en hen zo voor te bereiden op de bachelorproef. Het schept alvast vertrouwen dat de opleiding een coachende werkgroep voor de bachelorproef heeft opgestart. De commissie begreep ook dat de opleiding het werkveld bevraagd heeft naar mogelijke thema's voor de bachelorproeven. Ze moedigt die samenwerking met de beroepspraktijk zeker aan.

Waar er voor de expertlijn nog werk aan de winkel is, toont de opleiding haar sterkte in de **diversiteitslijn**. De aandacht voor diversiteit komt zichtbaar in alle opleidingsonderdelen aan bod. De opleiding wil de studenten bewust maken van de heterogeniteit van een klasgroep en de maatschappelijke diversiteit. Het valt de commissie positief op dat elementen zoals taalgericht vakonderwijs, communicatievaardigheden en gelijke onderwijskansen ook systematisch terugkomen in het cursusmateriaal en de opdrachten van de verschillende vakken. Specifieke aandacht voor het samenwerken met vakcollega's kan volgens de commissie nog sterker opgenomen worden in het programma. Ze waardeert echter de verschillende vakoverschrijdende projecten in het programma die teambuilding versterken.

De opleiding investeert in **internationalisering** en bereikte in 2012–2013 een studentenmobiliteit van ca. 9%: 5 studenten namen deel aan een Erasmusprogramma en 13 studenten kozen voor een stage buiten Europa. Dat zijn geen hoge cijfers, maar de opleiding legt de focus liever op kwaliteit dan op de kwantiteit. De commissie heeft gemerkt dat de opleiding een erg realistische kijk heeft op haar internationalisering: niet alle studenten zijn bereid om een internationale ervaring op te doen, maar voor wie wel interesse en motivatie heeft, is een stage of uitwisseling gegarandeerd. De commissie waardeert ook de bewuste zoektocht naar betrouwbare partners en naar buitenlandse stageplaatsen met een meerwaarde. Per opleiding

is er in de faculteit immers een ankerpersoon die de contacten met de buitenlandse stageplaatsen onderhoudt en die waakt over de kwaliteit van de internationale stage. Elke student op buitenlandse stage of uitwisseling houdt ter plaatse een portfolio bij en houdt contact met de opleiding via Skypegesprekken. De opleiding investeert daarnaast in de verdere uitbouw van internationalisation@home en wil samen met het nieuwe curriculum intensive programmes opstarten van 12 studiepunten, om meer inkomende studenten uit het buitenland aan te trekken. Momenteel is er al een nauwe samenwerking met de wiskundedocenten uit de Hogeschool van Amsterdam, wat tot uitwisselingen en bezoeken heeft geleid. In het kader van het opleidingsonderdeel Gelijke Onderwijskansen en Zorg ontving de opleiding aan de HoGent in 2013 nog een tiental Indiase studenten. Ook voor Engels, Wiskunde en Informatica kwamen er docenten uit Turkije gastcolleges geven.

De opleiding kent een erg **brede instroom** van studenten die zowel uit het algemeen (ca. 48%) en technisch secundair onderwijs (ca. 38%) komen als uit het beroeps- (ca. 5%) en het kunstsecundair onderwijs (ca. 8%). Die laatste studentengroep ligt aan de HoGent opvallend hoger dan het Vlaamse gemiddelde. De drop-out zit voornamelijk in het eerste jaar en treft vooral de studenten uit het beroepssecundair onderwijs, waar in 2012–2013 ca. 41% afhaakte. In de groep uit het algemeen secundair onderwijs bedroeg de drop-out in datzelfde jaar ca. 14%. De uitval in het eerste jaar heeft volgens de opleiding veel te maken met motivatie en studiekeuze. Anderzijds zijn er ook vakken zoals Psychologie die een struikelblok vormen. Aan de uitvallers wordt een heroriënteringsgesprek aangeboden, al maakt niet iedereen daarvan gebruik. De commissie heeft begrepen dat de opleiding jaarlijks de instroomgegevens monitort. Ze stimuleert de opleiding om de resultaten in relatie tot de drop-out en het studierendement te analyseren. In elk geval vergt de grote diversiteit in de vooropleidingen een gerichte studiebegeleiding.

Wat de **studiebegeleiding** betreft, merkt de commissie op dat er op verschillende niveaus actie wordt ondernomen om de studenten te kunnen ondersteunen doorheen het curriculum. Toekomstige studenten krijgen informatie op de SID-in-beurzen en opendeurdagen. Eerstejaars studenten kunnen gebruikmaken van een starttoolkit waarin reeds gepeild wordt naar taalvaardigheid en studiemotivatie. Voor bepaalde vakken, zoals Frans, kan de student ook een instaptoets doen. De resultaten daarvan worden gekoppeld aan persoonlijke werkpunten. Voor de moeilijke opleidingsonderdelen worden er monitoraten georganiseerd en in de maand

november kunnen de studenten alvast een poging wagen aan de hand van proefexamens. De modeltrajecten zijn voor alle vakken en vakkencombinaties doordacht op elkaar afgestemd. Er zijn daarnaast ook geïndividualiseerde leertrajecten (GIT) mogelijk, al is het door de keuze voor geïntegreerd onderwijs niet altijd evident om binnen alle vakkencombinaties een alternatief traject te kunnen opstellen voor de verschillende opleidingsonderdelen. Overlappende lessen zijn dan niet altijd uit te sluiten, wat meer zelfstandig werk van de studenten vraagt. De GIT-studenten kunnen rekenen op de hulp van een trajectbegeleider. In het algemeen vinden de studenten de studielast doenbaar en kunnen ze in piekperiodes de moeilijk haalbare deadlines bespreken met hun docenten. De studeerbaarheid van het programma wordt jaarlijks bevraagd en gemeten via paarsgewijze vergelijkingen. Voor de stage is er een stagecoördinator aangesteld die de administratie en praktische organisatie bijhoudt en een stagecoach die fungeert als aanspreekpunt bij inhoudelijke problematieken. Studenten kunnen indien nodig beroep doen op een ombudspersoon, al kunnen zij in de meeste gevallen ook terecht bij de docenten. De commissie waardeert de beschikbaarheid en bereidbaarheid van lectoren om hun studenten te remediëren. De werkwijze met tussentijdse evaluaties met een groene of rode signaalfunctie voor eerstejaarsstudenten krijgt bijval van de commissie. Ze moedigt de opleiding aan om nog meer initiatief te nemen om het aantal stakers te verlagen en de doorstroom te faciliteren door voldoende te differentiëren. Momenteel vindt ze de studiebegeleiding te eenzijdig vraaggestuurd opgevat. De commissie moedigt de opleiding aan om een sterker preventief beleid op te bouwen.

De commissie is in het algemeen tevreden over de **faciliteiten van de campus Ledeganck**. Het is een historisch gebouw met beperkingen op bouwtechnisch vlak, maar de opleiding beschikt er over de benodigde moderne infrastructuur op het vlak van ICT en multimedia. Er zijn voor alle lerarenopleidingen samen achttien smartboards en de studenten kunnen tablets, beamers of ander digitaal materiaal voor hun lessen steeds lenen. Op de campus zijn twee computerlokalen en verschillende vakspecifieke lokalen voor bijvoorbeeld Technisch opvoeding, Muzikale opvoeding, of Biologie. De commissie was gecharmeerd door de atelierzolder, waar de studenten Project Kunstvakken en Plastische opvoeding hun creatieve en artistieke vaardigheden kunnen ontwikkelen. Het vak Project Kunstvakken (PKV) krijgt in combinatie met het vak Plastische opvoeding (PO) of Muzikale opvoeding (MO) op een unieke manier vorm, aangezien de studenten naast kunsteducatie ook zelf beeld en muziek krijgen, sterk gericht naar het deeltijds kunstonderwijs. De vertegenwoordigers uit het werkveld met

wie de commissie sprak, uitten zich hierover erg tevreden. Voor de sportinfrastructuur kunnen de studenten terecht op de campus Schoonmeersen. Het knap uitgebouwde leercentrum stimuleert tot het raadplegen van diverse bronnen, mede dankzij de toegankelijkheid van haar website: Pinterest. De vakliteratuur in het leercentrum is volgens de commissie niet erg uitgebreid, maar het leercentrum bevat wel veel actueel lesmateriaal, waar de studenten actief gebruik van maken.

De commissie heeft kennisgemaakt met een **enthousiast en laagdrempelig team** dat met de juiste praktijkexpertise het onderwijs inricht. De opleiding telt in totaal 61 betrokken docenten, waarvan 44,7 voltijdse betrekkingen. Verschillende vakdocenten zijn immers ook actief als leerkracht in het secundair onderwijs en zijn lid van vakdidactische verenigingen of van Velov (Vereniging lerarenopleiders Vlaanderen). De meeste van de lectoren in de bacheloropleiding Secundair onderwijs zijn masters, een tiental praktijklectoren bezit geen masterdiploma. In totaal beschikt de opleiding over ca. 44,7VTE. Er zijn 16 van de 44,7 voltijdse VTE's betrokken bij onderzoek. Er is samenwerking met de Universiteit Gent: verschillende docenten werkten reeds mee aan publicaties en congressen. In 2013 namen nog enkele docenten deel aan de ATEE-conferentie Education for the future in Halden. In 2012-2013 lag de docentenmobiliteit op ca. 17%. De commissie heeft begrepen dat het personeel een eerder hoge werkdruk kent en dat voornamelijk de administratieve kant van de job soms een piekbelasting veroorzaakt, maar dat de meeste docenten desalniettemin erg gemotiveerd zijn en met passie in het onderwijs staan. De studenten merken dat en zijn tevreden over hun docenten.

Professionalisering krijgt voldoende aandacht, zowel op het vlak van diversiteit, praktijk als expertise. Er is daarnaast een uitgebreid aanbod aan bijscholingen, waarvan ook enkele activiteiten verplicht zijn. Op die manier blijven alle docenten zich verder professionaliseren. De commissie heeft opgemerkt dat er een actieve kern is binnen het onderwijzend personeel, die erg gericht is op onderwijsinnovatie. Dat moedigt ze sterk aan en ze vraagt de opleiding om nog meer in te zetten op kruisbestuiving, zodat ook de andere docenten hun onderwijs actief blijven innoveren. Uit de documenten ter plaatse en de gesprekken met docenten heeft de commissie afgeleid dat er op dat punt reeds initiatieven genomen worden, zoals de peer review bij opdrachten en toetsen (cf. GKW 3). Daarnaast is de commissie van mening dat de professionalisering wat de onderzoeksvaardigheden betreft, aandacht verdient, met name ook in functie van de begeleiding bij het nieuwe bachelorproefconcept. De opleiding stimuleert

de docenten hierin en maakt ruimte voor deelname aan ENW-projecten (Expertisenetwerk lerarenopleidingen van de Associatie Universiteit Gent) of PWO-projecten (Projectmatig wetenschappelijk onderzoek). Voorbeelden van recente onderzoeksprojecten zijn onder meer Toink! (tablets in Wiskunde en Fysica), Junior-reflectie-route, “Eureka, ik onderneem!”, Motivatie voor LO in het beroepsonderwijs. Soms vinden er ook onderzoeksprojecten plaats in functie van dienstverlening aan secundaire scholen. Daarnaast organiseert de facultaire dienst voor onderzoeksangelegenheden (DOZA) bijvoorbeeld Broodoza, waar docenten hun onderzoekskennis en -resultaten delen.

De opleiding heeft verschillende aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie opgevolgd, zoals de opstart van een resonantiecommissie, de organisatie van een mentorenopleiding en de uitwerking van criteria bij de stage-evaluatie. De commissie waardeert dit, evenals de **algemene aandacht voor kwaliteitszorg**. Het zelfevaluatierapport van de opleiding was informatief en werd gedragen door de hele opleiding, dankzij de werking met een website daarover: Z(t)ER(k). De commissie heeft gemerkt dat de opleiding op verschillende manieren de kwaliteit van haar onderwijs meet en opvolgt. Daarvoor kan ze ook beroep doen op de instrumenten die aangeleverd worden door de facultaire diensten. Op basis van de bevindingen stelt de opleidingscommissie de jaaractieplannen op, waarin de acties aan verantwoordelijken toegekend worden en waarin de timing en de status van de concrete verbeteracties bijgehouden wordt. Het jaaractieplan dat de commissie ter inzage kreeg, is concreet en smart geformuleerd. De commissie heeft dan ook vertrouwen in de systematiek waarmee de interne kwaliteitszorg georganiseerd wordt, maar ze raadt de opleiding tege-lijk aan alert te zijn op het sluiten van de pdca-cyclus. Momenteel ziet ze veel (actie)plannen en proces, maar de check naar effecten nadien en het verder werken van daaruit is minder zichtbaar.

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de opleiding op basis van de bovenstaande bevindingen als voldoende. Ze heeft zeker enkele good practices gezien, zoals de aandacht voor diversiteit en vakoverschrijdende eindtermen in het programma en zoals het pilootproject omtrent werkplekleren. Anderzijds heeft ze ook een aantal kritische opmerkingen bij de expertlijn, die in de toekomst nog verbeterd moet worden. Ook de consistentie tussen de verschillende vakken en in het cursusmateriaal kan de opleiding nog optimaliseren. Systematisch overleg tussen de docenten en monitoring vanuit de opleidingscommissie is daarvoor erg belangrijk.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs als voldoende.

De commissie heeft gemerkt dat de opleiding recent gewerkt heeft aan de ontwikkeling van een transparant en onderbouwd **toetsbeleid**, dat resulteert in een adequate evaluatie. De commissie heeft op basis van de ingekeken examenopgaven en opdrachten vastgesteld dat de examens in orde zijn qua vraagstelling en dat ze aansluiten op het niveau van het programma. De opleiding wisselt af tussen self-, peer- en co-assessment en combineert formatieve en summatieve evaluaties. De studenten vinden de communicatie en de criteria bij toetsing voldoende transparant. Er zijn eveneens antwoordsleutels opgesteld door de docenten, wat de beoordeling objectiever maakt. Indien gewenst kunnen studenten na de examens steeds persoonlijke feedback krijgen. Het vernieuwde evaluatiebeleid, dat werd uitgetekend door de opleidingscommissie, zal de transparantie, validiteit en betrouwbaarheid van de toetsing nog verder ten goede komen. De uitbouw en implementatie van het toetsbeleid tot in alle opleidingsonderdelen is volgens de commissie ondertussen gevorderd, maar nog niet voltooid: de koppeling met de nieuwe opleidingsspecifieke leerresultaten moet immers nog verder geëxpliciteerd worden. Vanuit de interne kwaliteitszorg wordt daarvan nu werk gemaakt, samen met de opstart van een structureel ingebedde peerreview voor onder andere toetsing. Positief is het invoeren van de peer review voor toetsing, waarbij de vaklectoren en pedagogen elkaars examenopgaven aan de hand van een checklist evalueren en feedback geven. De kwaliteitsbewaking van de toetsing is daarnaast ook de verantwoordelijkheid van de opleidingscommissie en de opleidingsvoorzitter.

Op aanbevelen van de vorige visitatiecommissie heeft de opleiding haar stage-evaluatiecriteria transparanter opgesteld in een **stage-evaluatieformulier**. De huidige commissie heeft uit de gesprekken begrepen dat de opleiding helder communiceert met de stagementoren: zij vinden de informatievoorziening in verband met de evaluatiecriteria duidelijk. Er worden bovendien mentorenopleidingen georganiseerd voor zowel vakmentoren als schoolmentoren, zodat de opleiding een draagvlak voor haar beoordelingscriteria kan creëren in de stagescholen. Voor de stagebeoordeling telt zowel de input van de mentor, als van de vaklector en de pedagoog, die beiden minstens één maal tijdens de stage een les van de student komen bijwonen en die de student via het logboek kunnen opvolgen. Na de stages

in het derde jaar legt elke student tijdens het stageportfoliogesprek zijn portfolio voor, waarin lesvoorbereidingen, evaluaties en reflecties zijn opgenomen. Zowel de vaklectoren als de begeleidende pedagoog wonen het gesprek bij en evalueren samen. De commissie staat achter deze evaluatiemethode en waardeert de aandacht voor procesevaluatie en begeleiding tijdens de stage. Men slaagt erin om de rollen van begeleider en evaluator helder te definiëren. Het ontwikkelde stage-evaluatieformulier verhoogt de transparantie en validiteit, hoewel de commissie opmerkt dat dat laatste formulier nog consequenter gebruikt kan worden: de feedback en onderbouwing bij bepaalde beoordelingen blijft op de formulieren vaak eerder summier. Ook wat de integratie van theorie in de praktijk betreft, ziet de commissie nog een werkpunt. De studenten zouden in praktijkevaluaties nog meer getoetst mogen worden naar hun evidence based practice volgens de commissie. De commissie apprecieert wel dat er een evenwicht is tussen het aftoetsen van competenties en een holistische beoordeling van het functioneren van elk student: het persoonlijk groeiproces en de ontwikkeling van een eigen stijl als leraar krijgen zeker ook aandacht.

Naast de stage-evaluatie wil de opleiding de eindcompetenties van de studenten ook op een andere manier evalueren. Daarom koos ze ervoor om het **praktijkgericht eindwerk**, dat sinds 2010–2011 als keuzemodule in het programma zat, om te vormen tot een verplichte bachelorproef. De praktijkgerichte eindwerken die de commissie heeft gelezen, werden correct beoordeeld met aandacht voor proces, product en presentatie. Soms waren het verslagen van een maatschappelijk project, waarin veel theorie selectief en onvolledig werd gebruikt. De commissie dringt aan op meer aandacht voor correct refereren en grondige literatuurstudie. Soms bevatten de praktijkgerichte eindwerken wel een uitgewerkte opdracht waarvan het resultaat een functioneel instrument voor het werkveld kon zijn. Echter, de kritische reflectie of een didactisch onderbouwd praktijkonderzoek ontbrak vaak nog. De beslissing van de opleiding om van een praktijkgericht eindwerk te evolueren naar een **bachelorproef** is volgens de commissie noodzakelijk om op geïntegreerde wijze de verworven onderzoekscompetenties van de studenten te beoordelen. De commissie heeft uit de documenten en de gesprekken begrepen dat de opleiding dit zelf al ingezien had en dat er duidelijk een andere invulling gegeven wordt aan de bachelorproef. In 2013–2014 zijn de eerste studenten gestart met het nieuwe concept, maar daarvan kon de commissie nog geen resultaten bekijken. De commissie beveelt de opleiding ook aan om, net zoals voor de stage, een evaluatieformulier met gerichte criteria voor de bachelorproef op te stellen.

De opleiding kent een **gemiddeld rendement** dat strookt met de Vlaamse tendensen. Volgens de gegevens van het Datawarehouse Hoger Onderwijs slaagden in 2009–2010, 2010–2011, 2011–2012 respectievelijk ca. 69%, 70% en 63% van de uitstroomcohortes aan HoGent binnen drie jaar, ten opzichte van de Vlaamse gemiddeldes voor de opleiding Secundair onderwijs, ca. 70%, 65% en 59%. Ook op het vlak van studieduur volgt deze opleiding de algemene lijn in het hoger onderwijs in Vlaanderen: de studieduur nam de afgelopen jaren stilaan toe. Een meerderheid van de studenten Secundair onderwijs aan de HoGent studeert af na drie academiejaren (ca. 63% in 2011–2012), maar een vierde heeft er vier jaar voor nodig en sommigen spreiden de opleiding over vijf of zes jaar. Het diplomarendement (voor laatstejaars) in 2012–2013 bedroeg volgens de eigen gegevens van de opleiding ca. 84%. Eens de studenten de eerste bachelorfase positief afgerond hebben, zijn hun slaagkansen met andere woorden hoog. De commissie concludeert dat het instroomrendement verbeterd kan worden. Hoewel de opleiding de instroom- en doorstroomgegevens monitort, kan een meer doorgedreven analyse daarvan de opleiding helpen om concrete acties op te zetten om de drop-out te verkleinen.

Globaal genomen heeft de commissie gemerkt dat het **werkveld** tevreden is over de kwaliteit van de afgestudeerden en hun zelfkritische open blik waardeert. De inzet op de diversiteitslijn in het programma levert ook resultaat op: de vertegenwoordigers uit het werkveld bevestigen dat de studenten en alumni van de HoGent op dat vlak al ver staan en niet schrikken van de maatschappelijke problematieken en sociale situaties waarmee scholen geconfronteerd worden. Ook alumni zijn tevreden over het onderwijs dat ze genoten hebben. Ze voelen zich goed voorbereid op het leraarenberoep, al geven ze ook aan dat de leraar als partner van externen nog meer aandacht mag krijgen in het programma.

De meerderheid van de alumni vindt binnen zes maanden na afstuderen werk en komt meestal terecht in het regulier secundair onderwijs. Sommige studenten kiezen een vervolgopleiding of nemen na het afstuderen nog één onderwijsvak extra op.

Samengevat: er is een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering dat kan aantonen dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd. De opleiding is op dit punt nog verdere verbeterinitiatieven aan het nemen, zoals de invoer van de structureel ingebodde peerreview. De stage-evaluatie is de laatste jaren verbeterd dankzij de opkomst van mentorenopleidingen en de ontwikkeling van een stage-evaluatieformulier.

De commissie stelt vast dat ook op het vlak van de bachelorproef de opleiding positief evolueert, hoewel ze daarvan de resultaten nog moet afwachten. Het rendement is stabiel en vertoont geen afwijkingen van de Vlaamse tendensen voor de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs. Op basis van bovenstaande bevindingen beoordeelt de commissie het gerealiseerd eindniveau van de opleiding als voldoende.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs, conform de beslissingsregels, voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Voltooi de overstap naar de opleidingsspecifieke leerresultaten en zet daarbij in op de bekendheid en de verdere profilering van de OLR bij de stakeholders.
- Maak werk van een internationale benchmarkoefening van het beoogd eindniveau.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Houd bij het updaten van het aanbod aan vakkencombinaties rekening met de inhoudelijke verwantschap tussen de onderwijsvakken, met de aanwezige expertise binnen het onderwijzend personeel en met de tewerkstellingsmogelijkheden in de sector.
- Uniformeer de studiefiches en stem ze af op de nieuwe opleidingsspecifieke leerresultaten.
- Breng meer consistentie in het studiemateriaal door het overleg en de samenwerking tussen docenten te bevorderen. Actualiseer de cursussen en de daarin gebruikte bronnen.
- Creëer als docent zelf meer differentiatie in de lessen, onder het motto 'teach as you preach'.
- Zoek (alternatieve) mogelijkheden om de studenten vanaf de eerste bachelorfase een actieve praktijkervaring te bieden, zodat zij meteen voeling krijgen met de beroepspraktijk.
- Koppel aan de reflectieoefeningen meer theoretische en methodische kennis en verdieping.
- Zorg ervoor dat de studenten de leerplannen van de verschillende onderwijsnetten leren kennen en gepast kunnen aanwenden in de praktijk.
- Versterk de expertlijn door meer diepgang te brengen in vakkennis en vakdidactiek en door de onderzoeksvaardigheden bij studenten doorheen het hele curriculum sterker te ontwikkelen.
- Onderzoek de noden van de instromende studenten qua studiebegeleiding, om de doorstroom te bevorderen. Organiseer op basis van die resultaten een meer proactieve en gerichte studieondersteuning.
- Tracht nog meer alle docenten te betrekken in de professionaliseringsactiviteiten en besteed in het bijzonder aandacht aan professionalisering op het vlak van praktijkgericht onderzoek en de bachelorproef.
- Waak over het sluiten van de pdca-cyclus bij het uitvoeren van de interne kwaliteitszorg.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Voltooi verder het opgestarte evaluatiebeleid, door de koppeling met de nieuwe opleidings specifieke leerresultaten te expliciteren in de toetsing.
- Benut het stage-evaluatieformulier ten volle en motiveer de mentoren om de studenten voldoende schriftelijke feedback te geven. Besteed in de stage-evaluaties als opleiding ook aandacht aan de evidence based practice en de theorie achter de praktijk.
- Blijf investeren in het vernieuwde bachelorproefconcept. Ontwerp, net zoals voor de stage, een transparant beoordelingsformulier voor de bachelorproef.
- Maak werk van een doorgedreven analyse van de instroom-, doorstroom- en uitstroomgegevens, zodat de opleiding daarvan gebruik kan maken in het opzetten van acties om het rendement te blijven verbeteren.

KATHOLIEKE HOGESCHOOL LEUVEN

Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs

SAMENVATTING Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs Katholieke Hogeschool Leuven

Een commissie van onafhankelijke experts evalueerde de onderwijskwaliteit van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Katholieke Hogeschool Leuven. De evaluatie vond plaats op 24 en 25 maart 2014. Deze samenvatting van die momentopname vat de belangrijkste bevindingen van de visitatiecommissie samen.

Profilering

Deze professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs maakt deel uit van het departement Lerarenopleiding van de Katholieke Hogeschool Leuven en telde in 2012–2013 954 ingeschreven studenten. Momenteel werken KHLeuven, KHLim en Groep T aan een fusieproces.

Bloem van rollen en dimensies

De opleiding stelt zeven rollen voorop voor elke leraar in wording. Dat profiel visualiseert ze in de vorm van een bloem. Het hart van de bloem staat voor de leraar als planner en realisator van een krachtige leeromgeving. De blaadjes en de stengel geven de zes ondersteunende rollen weer: de leraar als begeleider van leerprocessen, als inhoudelijk expert, als opvoeder, als communicator, als organisator en als onderzoeker en innovator. Die rollen komen tot stand binnen drie dimensies: in de klas, in de school en in de

wereld. De bloem staat ten slotte op een bodem van professionele identiteit: elke student dient ook waarden zoals verantwoordelijkheidszin, engagement, samenwerkingscapaciteiten en bezieling voor de job te ontwikkelen. Het sterke beeld van de bloem toont een duidelijke en doordachte visie van de opleiding op het leraarschap en garandeert tegelijk dat de studenten en externe partners deze opleidingsvisie herkennen en dragen.

Programma

Leerlijnen en modeltrajecten

Het bachelorprogramma (180 ECTS) is opgebouwd aan de hand van de volgende leerlijnen: Taal; ICT voor het onderwijs; Religie, Zingeving en Levensbeschouwing; School en/in/voor wereld; Opvoedkunde, B-stroom en BSO. Daarnaast heeft elk onderwijsvak een eigen leerlijn. De studenten kunnen kiezen uit 72 combinatiemogelijkheden van twee onderwijsvakken. De commissie waardeert in het programma sterk de focus op vakken-nis en vakdidactiek. Daarentegen heeft ze bedenkingen bij het bestaan van drie modeltrajecten naargelang er een vakkencombinatie gemaakt wordt van een algemeen vak en Voeding-Verzorging, van Lichamelijke opvoeding en een algemeen vak of van Lichamelijke verzorging en Bewegingsrecreatie. In het licht van het gemeenschappelijke competentieprofiel, pleit ze voor een verdergaande homogenisering tussen de trajecten.

Onderwijsinnovatie en vakdidactiek

De vormgeving van het programma en de gekozen werkvormen tonen dat de opleiding innovatief aan de slag gaat met haar onderwijs, dat kan dienen als een voorbeeld voor de leraren in wording. De opleiding wisselt af in werkvormen en integreert vormen van blended learning in het programma. Daarnaast valt ook de focus op vakkennis en vakdidactiek de commissie positief op.

Onderzoekende houding in onderwijs

In deze opleiding worden de studenten actief aangemoedigd om een onderzoekende houding aan te nemen ten opzichte van hun onderwijs en hun onderwijsvakken. Ook in het afstudeeronderzoek dat elke student uitvoert, staat een vakoverschrijdend en praktijkgericht onderzoeksthema centraal. De commissie ziet dat de opleiding de kwaliteit van de afstudeeronderzoeken de laatste jaren heeft verbeterd. Ze waardeert ook de vele projecten waarmee een aantal docenten de integratie van onderzoek in onderwijs wil bevorderen.

De opleiding heeft specifiek voor de onderzoekende houding bij haar docenten een bijzonder kwaliteitskenmerk aangevraagd. Hoewel de commissie erkent dat deze onderzoekende houding bij een aantal docenten aanwezig is en dit reeds een bijdrage levert aan het onderwijs in bepaalde onderwijsvakken, voldoet de opleiding als geheel niet aan alle strikte criteria om een bijzonder kwaliteitskenmerk te kunnen verwerven.

Praktijkervaring

Eenzijds bouwen de studenten ervaring op aan de hand van microteachings en oefenlessen op de campus. Met name het opleidingsonderdeel Leraar worden toont de eerstejaars mooi de verschillende dimensies van het beroep. Studenten verkennen daarnaast concreet het werkveld aan de hand van verschillende stages: initiatiestage, inloopstage, stage I, II en III en ten slotte een zelfstandige stage. Die stages worden aangevuld met alternatieve praktijkervaringen zoals het Buddy Project, een immersiestage in Wallonië en een stage in het beroepssecundair onderwijs. De commissie ziet dat de studenten opgeleid worden tot sociaal bewuste leraren, met aandacht voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Dat laatste mag nog meer plaats krijgen in het programma.

Studiemateriaal en ICT

De cursussen zijn degelijk opgebouwd en verwijzen naar actuele literatuur, waaronder ook Engelstalige bronnen. Daarnaast zijn ook ICT en multimedialiteit aanwezig in het onderwijs. Studenten leren binnen hun onderwijsvakken allerhande ICT-toepassingen ontwikkelingen en gebruiken in hun lesvoorbereidingen.

Internationaliseringsbeleid

Wie geen grote tekorten toont op examens of stage en een overtuigende motivatiebrief schrijft, kan op internationale uitwisseling vertrekken, via programma's zoals Erasmus, Erabel of Noord-Zuid. De laatste jaren meet de opleiding een studentenmobiliteit van ca. 10%. Daarnaast biedt het programma voor de andere studenten initiatieven aan in het kader van internationalisation@home, zoals korte buitenlandse excursies. Ook kunnen studenten kiezen voor een alternatieve immersiestage in Wallonië.

Beoordeling en toetsing

Toetsplan en COMTOET

De opleiding heeft een visiegericht toetsplan ontwikkeld, dat een adequate en gevarieerde toetsing garandeert. Daarnaast is er een werkgroep COMTOET actief die samen met de docenten werk maakt van een transparantere evaluatie van de leerresultaten. De commissie geeft aan dat er op dat vlak nog marge voor verbetering is en ze pleit eveneens voor het gebruik van antwoordsleutels in alle opleidingsonderdelen.

Brede bachelorproef

Als bachelorproef tellen zowel de stages in de derde bachelorfase als het afstudeeronderzoek mee. Sinds 2011 hanteert de opleiding voor beide onderdelen een nieuw, zeer degelijk en competentiegericht beoordelingsformulier. De commissie vraagt om in het beoordelingsproces ook voldoende woordelijke feedback te geven aan de studenten en erover te waken dat bij de globale beoordeling van de verschillende competenties geen compensatie tussen de competenties wordt verleend.

Begeleiding en ondersteuning

Doordachte studiebegeleiding

De opleiding hecht veel belang aan doelgerichte studiebegeleiding en analyseert in dat kader ook verschillende indicatoren met betrekking tot de slaagkansen. Studenten kunnen onder meer gebruikmaken van een instapcursus 'Nederlands in het hoger onderwijs', van algemene studievaardigheidssessies en monitoraten. Ook krijgt elke eerstejaars een persoonlijke coach. De commissie prijst ten slotte de werkwijze met student tutoring, waarbij derdejaars ingeschakeld worden om eerstejaars te ondersteunen.

Voorzieningen op de campus

De faciliteiten van de campus in Heverlee zijn in orde en bevatten de nodige vakspecifieke materialen. Met name de sportinfrastructuur is zeer uitgebreid. Bovendien kunnen de studenten, dankzij de samenwerking met het Heilig Hartinstituut, dat op dezelfde campus ligt, alvast enkele oefenlessen geven voor zij echt op stage vertrekken.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Degelijk rendement

Deze opleiding wordt gekenmerkt door een grote instroom uit het algemeen en het technisch secundair onderwijs. Vergeleken met de andere Vlaamse opleidingen Secundair onderwijs is er een eerder lage drop-out en het slaagpercentage is bovengemiddeld. Ruim de helft van de alumni vindt vlot werk binnen het jaar na afstuderen. Een aanzienlijke groep studenten kiest voor een vervolgopleiding nadien.

Vakdeskundige leraren

Volgens het werkveld tonen de afgestudeerden van deze opleiding zowel kritische ingesteldheid als vakdeskundigheid. De afgestudeerden zelf voelen zich goed voorbereid op het lerarenberoep.

Het volledige rapport van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs Katholieke Hogeschool Leuven

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs aan de Katholieke Hogeschool Leuven. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 24 en 25 maart 2014.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook

het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidings specifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

De opleiding heeft voor de onderzoekende grondhouding van haar docenten een bijzonder kwaliteitskenmerk aangevraagd. Dat wil zeggen dat zij een open, nieuwsgierige, onderbouwde en kritische houding aannemen ten opzichte van zichzelf als individuele docent-lerarenopleiding en als team van docenten-lerarenopleiders binnen de opleiding. De beoordeling van dit bijzonder kwaliteitskenmerk door de visitatiecommissie is achteraan het opleidingsrapport toegevoegd.

De professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs bestaat uit 180 studiepunten en behoort tot het departement Lerarenopleiding van de KHLeuven. Het departement Lerarenopleiding heeft een campus te Leuven en een campus te Diest. Op de campus in Leuven worden de opleidingen Kleuteronderwijs, Lager onderwijs en Secundair onderwijs aangeboden, naast ook diverse bachelor-na-bacheloroopleidingen. Ook het Pedagogisch Didactisch Centrum Leuven (PDCL), de dienstverlening inzake nascholingen voor basis- en secundair onderwijs is gelegen op de campus Leuven. Het opleidingsaanbod in Diest beperkt zich tot de opleiding Kleuteronderwijs en de opleiding Lager onderwijs.

De opleiding Secundair onderwijs bestond oorspronkelijk uit drie afzonderlijke regentaten: algemene vakken (AV), lichamelijke opvoeding (LO) en voeding-verzorging (VV). Vervolgens evolueerden die drie regentaten tot de twee afdelingen LO en AV-VV, die ondertussen tot één gemeenschappelijke opleiding uitgegroeid zijn. De huidige opleiding organiseert zich volgens vier clusters: de cluster Lichamelijke opvoeding-Bewegingsrecreatie, de cluster Mens en Maatschappij, de cluster Taal en Communicatie en de cluster Wetenschap en Technologie. Samen met de vier clusterverantwoordelijken is het opleidingshoofd verantwoordelijk voor de opleiding. In de opleidingscommissie zitten naast het opleidingshoofd en de clusterverantwoordelijken ook een vertegenwoordiger van het Overleg Stage-

coördinatie, een kwaliteitszorgverantwoordelijke en de studentenvertegenwoordigers.

De KHLeuven maakt deel uit van de Associatie KU Leuven. De KHLeuven, KHLimburg en Groep T werken momenteel aan een fusie tegen januari 2016.

Volgens de gegevens van het Datawarehouse Hoger Onderwijs telde de opleiding Secundair onderwijs aan de KHLeuven in 2012–2013 954 ingeschreven studenten.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs als goed.

In 2012 werden door alle professionele bacheloropleidingen Secundair onderwijs in Vlaanderen de breed gevalideerde **domeinspecifieke leerresultaten** ontwikkeld. De commissie heeft op basis van de competentie-matrix en de gesprekken vastgesteld dat de opleiding die domeinsspecifieke leerresultaten kan afdekken in haar eigen opleidingsconcept. Conform de Vlaamse kwalificatiestructuur en de Dublin descriptoren, heeft de opleiding de afgelopen jaren een eigen visie, een competentieprofiel en een visuele samenvatting ontworpen. Het beoogd eindniveau van de opleiding is tevens afgestemd op de actuele regelgeving voor het beroepsprofiel van de leraar zoals dat door de Vlaamse regering is vastgelegd in de functionele gehelen.

De opleiding formuleert **vijf fundamente**n van waaruit ze haar onderwijs wil inrichten: gedeeld eigenaarschap, focus op vakinhoud en vakdidactiek, engagement, zelfsturing en praktijkgericht onderzoek en projectwerking. Ze streeft ernaar om alle studenten congruent op te leiden, vanuit die vijf fundamente. De commissie heeft gemerkt dat de opleiding zich sterk profileert vanuit de focus op vakdeskundigheid en vakdidactiek. Dat profiel werd algemeen bevestigd door de werkveldvertegenwoordigers, de alumni en de studenten, met wie de commissie sprak.

Het **competentieprofiel** vertrekt vanuit zeven rollen en bijhorende deelcompetenties. De competenties worden gekoppeld aan vier beheersingsniveaus: elementair, doorgroei, integratie en expert. Om het competentieprofiel toegankelijker te maken gebruikt de opleiding de figuur van een

bloem, die de rollen en dimensies van het leraarschap uitbeeldt. Het hart van de bloem staat voor de kernrol: de leraar als planner en realisator van een krachtige leeromgeving. De blaadjes en de stengel geven de zes ondersteunende rollen weer: de leraar als begeleider van leerprocessen, als inhoudelijk expert, als opvoeder, als communicator, als organisator en als onderzoeker en innovator. De bloem wordt geplaatst in drie dimensies: het leraarschap in de klas (microniveau), in de school (het mesoniveau) en in de wereld (het macroniveau). De bodem waarin de bloem geworteld is, is die van de professionele identiteit: elke leraar in wording dient volgens de opleiding voldoende verantwoordelijkheidszin, engagement, samenwerkingscapaciteiten en bezieling voor de job te ontwikkelen. De commissie waardeert de duidelijke visie van de opleiding en de vertaling daarvan in een competentieprofiel met eigen accenten. De commissie merkt wel op dat daardoor sommige functionele gehelen daarin sterker naar voren komen dan anderen. Functionele gehelen zoals 'leraar als cultuurparticipant', zijn slechts impliciet in het opleidingsprofiel aanwezig. De opleiding kon de commissie tijdens de gesprekken voldoende verduidelijken dat deze functionele gehelen ook aandacht krijgen en opgenomen zijn in het onderwijsprogramma. Toch vraagt de commissie daarover voldoende te blijven waken.

Mede dankzij het beeld van de bloem zijn de studenten en andere stakeholders vertrouwd met de opleidingsdoelstellingen. De commissie apprecieert de **gedragenheid** en de zichtbaarheid van de opleidingsbloem en de daaronder geformuleerde competenties. De commissie waardeert daarnaast dat de opleiding haar eigen kader in vraag durft stellen en aan de hand van bevragingen de relevantie van de beoogde competenties opvolgt.

De opleiding wil zowel studenten als externe partners actief betrekken bij de doelen, inhoud en vormgeving van het programma. Zij hebben het opleidingsconcept gevalideerd. De '**trialoog**' tussen opleiding, student en werkveld is een belangrijke stap naar gedeeld eigenaarschap, wat tevens een speerpunt van het hele departement is. Studentenparticipatie wordt aangemoedigd door studentenvertegenwoordigers die deelnemen aan vergaderingen en raden, vrij te stellen voor drie studiepunten. De commissie heeft uit de gesprekken begrepen dat de studenten inderdaad gehoord worden en dat zij andersom ook vertrouwd zijn met de visie en de doelstellingen van de opleiding. Externe partners vindt de opleiding in de verschillende stagescholen, maar eveneens bij: School of Education van de Associatie KU Leuven, Buddyproject Leuven, Bloso, de pedagogische begeleidingsdienst, Specifieke lerarenopleidingen van de KU Leuven, Overleg

Scholengemeenschap, Scholengemeenschap Katholiek Secundair Leuven, de Erfgoedcel Stad Leuven en de Vlaamse Trainerschool. Uit de gesprekken die de commissie had met vertegenwoordigers uit het werkveld blijkt dat er goede contacten zijn en dat de werkveldvertegenwoordigers op geregelde momenten geïnformeerd worden, maar ze zijn vragende partij om meer terugkoppeling te krijgen over wat er met hun suggesties gebeurt. De wederzijdse betrokkenheid zit goed, maar de commissie vindt de huidige input van het werkveld te beperkt om al van gedeeld eigenaarschap te spreken. Daaronder verstaat ze een samenwerking die verder gaat dan een klankbordfunctie, waarin het werkveld mee het onderwijs kan creëren. De mogelijkheden om samen met het werkveld de opleiding vorm te geven, kunnen volgens de commissie nog krachtiger benut worden.

Hoewel het opleidingsconcept weinig gewag maakt van een **visie op internationalisering**, heeft de commissie begrepen dat de opleiding wel een internationaliseringsbeleid heeft. Voor de studenten in het buitenland worden bijkomend vijf generieke competenties geformuleerd, die zij tijdens het buitenlands verblijf moeten behalen. Daarnaast heeft de opleiding ook verschillende internationale partners in het kader van studentenmobiliteit of onderzoeksprojecten. De commissie raadt de opleiding aan om die contacten ook te benutten in het kader van benchmarkoefeningen.

De KHLeuven bevindt zich momenteel in een **fusieproces** met KHLim en Groep T. Die fusie zal ook gevolgen hebben voor de respectievelijke opleidingen Secundair onderwijs in die drie hogescholen. Er werden voor de nieuwe fusiehogeschool alvast vijf strategische prioriteiten en departementale beleidsopties vastgelegd. De commissie heeft de drie opleidingen gevisiteerd en ziet in elke opleiding eigen sterktes. Daarom moedigt ze, naast de dialoog met werkveld en studenten, ook het constructief overleg tussen de opleidingen aan, zodat zij kunnen voortgaan op elkaars best practices.

Op basis van bovenstaande bevindingen komt de commissie tot de conclusie dat het beoogd eindniveau van de opleiding de domeinspecifieke leerresultaten kan afdekken. De opleiding heeft een doordacht en uitgesproken opleidingsconcept met eigen accenten, dat herkenbaar is en gedragen wordt door haar stakeholders. Ze hecht zelf belang aan de betrokkenheid van die verschillende stakeholders, al is er op dat punt nog marge voor verbetering om het gedeeld eigenaarschap volledig te kunnen waarmaken. Na afweging van deze bevindingen beoordeelt de commissie de eerste generieke kwaliteitswaarborg als goed.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs als goed.

De commissie heeft vastgesteld dat het opleidingsconcept consequent vertaald wordt in de ECTS-fiches en in het onderwijsprogramma. De visie, de rollen en de dimensies zijn aanwezig in de verschillende leerlijnen en opleidingsonderdelen. Dat getuigt volgens de commissie van een sterke aansturing en een gedragenheid van het competentieprofiel op het niveau van de vakgroepen en de individuele docenten. De projectwerkgroep COMTOET (competentie-ontwikkelen en toetsen) waakt er dan ook over dat de docenten bewust blijven omgaan met de beoogde leerresultaten.

Het curriculum is opgebouwd aan de hand van de **leerlijnen**: Taal; ICT voor het onderwijs; Religie, Zingeving en Levensbeschouwing (RZL); School en/in/voor wereld; Opvoedkunde; B-stroom en BSO. Daarnaast heeft ook elk onderwijsvak een eigen leerlijn. De commissie ziet dat vakkennis en vakdidactiek pijlers van de opleiding zijn. De verticale **samenhang** is in het programma duidelijk zichtbaar doorheen de verschillende semesters. De commissie waardeert eveneens de horizontale afstemming tussen de opleidingsonderdelen en cursussen. Elke student kiest sinds 2007 twee onderwijsvakken uit de volgende zestien vakken: Aardrijkskunde, Bewegingsrecreatie, Biologie, Economie, Engels, Frans, Fysica, Geschiedenis, Godsdienst, Informatica, Latijn, Lichamelijke opvoeding, Nederlands, Techniek, Voeding-Verzorging en Wiskunde. De opleiding biedt 72 combinatiemogelijkheden aan. Het aanbod aan mogelijke vakkencombinaties wordt beargumenteerd vanuit de traditie van de opleiding en een aantal pragmatische redenen. Gezien de verschillende vakkencombinaties van de studenten, bestaat er een veelheid aan opleidingstrajecten. De commissie vraagt de opleiding om een denkoefening te maken over het aanbod aan vakkencombinaties en daarbij de volgende drie factoren in beschouwing te nemen. Ten eerste raadt de commissie aan om rekening te houden met de inhoudelijke verwantschap tussen de onderwijsvakken, in functie van het verwerven van een meer solide domeinskundigheid. Ten tweede vindt de commissie ook de aanwezige expertise binnen het onderwijzend personeel relevant voor het bepalen van het vakkenaanbod. Ten derde noemt de commissie de tewerkstellingsmogelijkheden in de sector een belangrijke factor. Bewuste samenwerking met de fusiescholen kan hierin zeker ook een meerwaarde betekenen.

Daarnaast structureert de opleiding het programma volgens **drie modeltrajecten**, naargelang er een vakkencombinatie gemaakt wordt van een algemeen vak en Voeding-Verzorging, van Lichamelijke opvoeding en een algemeen vak of van Lichamelijke opvoeding en Bewegingsrecreatie. Het valt de commissie op dat de verschillen vooral bepaald worden door het onderwijsvak Lichamelijke opvoeding. De studenten Lichamelijke opvoeding hebben bijvoorbeeld geen opleidingsonderdeel Opvoedkunde III. Wie Lichamelijke opvoeding en Bewegingsrecreatie combineert, loopt ook minder stage, maar volgt meer vakspecifieke opleidingsonderdelen. De opleiding heeft dat onderscheid voor de commissie te weinig beargumenteerd. De verschillen zijn volgens de commissie voornamelijk historisch gegroeid. In het licht van het gemeenschappelijke competentieprofiel, vindt de commissie dat niet logisch. De opleiding bevestigt dat er een asymmetrie bestaat tussen de modeltrajecten, al benadrukt ze wel dat alle competenties in elk traject en ongeacht de vakkencombinatie afgedekt zijn. De commissie kijkt uit naar een verdergaande homogenisering tussen de verschillende trajecten ten aanzien van de algemene lerarencompetenties.

De commissie vindt de **vormgeving** van het onderwijs en de aandacht voor **onderwijsinnovatie** vooruitstrevend. Ook de aandacht voor vakdidactiek in het programma is solide. Het onderwijs kan dienen als voorbeeld voor de studenten. De opleiding wisselt af in werkvormen en integreert vormen van blended learning in het programma. Er zijn naast hoorcolleges ook didactische ateliers met micro-teachings en rollenspelen, groepswork, werkenwerk, excursies, papers, videolessen, E-coaching en leerpaden, supervisies en peer tutoring. De derdejaars kunnen bijvoorbeeld kiezen voor het keuzevak Student-tutoring. Ze wonen als tutor de micro-teachings van de eerstejaars bij en leren hen feedback geven. Dat is volgens de commissie een waardevolle en leerrijke oefening voor beide groepen. De commissie heeft daarnaast begrepen uit het gesprek met de studenten dat de eerstejaars vaak in grote groepen les krijgen. Ze vraagt om dat zo veel mogelijk te beperken om de interactie tussen studenten en docenten te bevorderen. Ze merkt samen met het werkveld en de alumni op dat er in het algemeen nog meer aandacht in het programma mag zijn voor klasmanagement. Daarover vond de commissie weinig terug in de opleidingsonderdelen.

ICT en multimedia worden vlot geïntegreerd in het onderwijs. De eerstejaars krijgen een opleidingsonderdeel ICT, dat in de tweede bachelorfase overgaat in het toepassingsgerichte opleidingsonderdeel ICT voor het onderwijs. De commissie heeft eveneens gemerkt dat de meeste studenten

binnen hun vakken allerhande ICT-toepassingen leren ontwikkelen of gebruiken in hun lesvoorbereidingen. Ook Toledo wordt als digitale leeromgeving actief gebruikt.

De commissie is zeer positief over de kwaliteit van het **curriculummateriaal**. De cursussen zijn duidelijk opgebouwd en bevatten actuele literatuurlijsten, met aandacht voor Engelstalige literatuur. Ook ziet de commissie in het curriculummateriaal de aandacht voor evidence based practice terugkomen. Uit de cursussen blijkt de focus op vakkennis en vakdidactiek. Het geheel is overzichtelijk, al merkt de commissie op dat sommige cursussen behoorlijk omvangrijk zijn. Een kritische opmerking plaatst de commissie bij het curriculummateriaal van het opleidingsonderdeel Religie, Zingeving en Levensbeschouwing (RZL), dat doorheen de opleiding negen studiepunten omvat. Ze vindt het belangrijk dat de studenten voor dit vak leren reflecteren over religie en het belang van normen en ethiek, maar ze is van mening dat deze cursus te weinig wetenschappelijke basis toont. Ze heeft eveneens begrepen uit het gesprek met de studenten dat zij de meerwaarde van het opleidingsonderdeel niet altijd zien, wat te betreuren is. Ze vraagt de opleiding dan ook om deze cursus een beter theoretisch kader te geven, met bronnenlijst.

De studenten worden aangemoedigd om een **onderzoekende houding** aan te nemen ten opzichte van het onderwijs en hun onderwijsvakken. De onderzoeksgroep Integratie van Onderzoek in Onderwijs werkte daarvoor de handleiding en e-tool Onderzoekend vernieuwen en ontwerpen in onderwijs uit, zodat de docenten in alle opleidingsonderdelen aandacht besteden aan praktijkgerichte onderzoekscompetenties. De studenten leren onderzoeksmatig reflecteren, een onderzoeksvraag formuleren en informatie verzamelen in functie van reële praktijkproblemen. Binnen elk vak worden per semester twee onderwijsvakdagen (OD-dagen) georganiseerd. Een OD kan een excursie bevatten, al dan niet met een praktijkonderzoeksinstek. Zo gingen de studenten Geschiedenis naar relevante musea of deden de studenten Biologie en Aardrijkskunde een biotoopstudie. De commissie vindt de excursies een must in het programma, maar heeft weinig voorbeelden gezien van extra-muros activiteiten die effectief onderzoeksgelateerd waren. Ze vraagt de opleiding om die excursies nog meer te koppelen aan een concrete onderzoeks casus en om de studenten meer aan te moedigen om probleemoplossend te leren werken. In het algemeen waardeert ze echter wel dat onderzoek in deze opleiding gedragen wordt door de praktijk.

Op aanbeveling van de vorige visitatiecommissie heeft de opleiding de kwaliteit van haar eindwerken verbeterd. Vanaf 2010–2011 hebben alle eindwerken een werkveldgerelateerde component. De **bachelorproef** bestaat sinds 2012–2013 enerzijds uit de stage (stage II, III en de zelfstandige stage) en anderzijds uit een volwaardig afstudeeronderzoek, waarvan de studiebelasting werd opgetrokken tot negen studiepunten. De studenten kunnen kiezen uit een ruim aanbod aan afstudeeronderzoeken, die zich binnen een onderwijsvak situeren of die een vakoverschrijdend thema centraal stellen. De commissies zag thema's zoals het meertalig onderwijs in Brussel of de implementatie van sociale media en ICT in Lichamelijke opvoeding. Sommige bachelorproeven worden individueel uitgewerkt, andere komen in duo of in groep tot stand, naar gelang de omvang van het onderzoeksonderwerp. Elke student voert een onderzoek uit en maakt daar een schriftelijk eindwerk en een poster over. Doorheen het derde bachelorjaar worden de studenten ondersteund aan de hand van doelgerichte seminaries gericht op de methodologische opbouw van het onderzoek, het eindwerk en de ontwikkeling van de poster. De commissie is positief over de verbeteringen die de opleiding de laatste jaren heeft gerealiseerd op het vlak van het afstudeeronderzoek.

De studenten worden ook opgeleid tot **sociaal bewuste en geëngageerde leraren**. Dankzij het opleidingsonderdeel School in Wereld komen de studenten in aanraking met maatschappelijke thema's. In School in Wereld organiseert men verschillende vakoverschrijdende projectdagen. In School voor Wereld leren de studenten via simulatiespelen een onderwijskundig thema zo breed mogelijk te benaderen, met aandacht voor de actualiteit. Het is positief dat de studenten aangemoedigd worden om de actualiteit te volgen en dat de docenten de studenten attent maken op zinvolle tentoonstellingen of toneelvoorstellingen in het kader van hun vak. Voor Biologie werd bijvoorbeeld de tentoonstelling The Human body bezocht. De commissie maakt de kanttekening dat ze in de opleidingsonderdelen School en/in/voor Wereld de 'leraar als cultuurparticipatant' in de eerste plaats ziet terugkomen vanuit opdrachten en werkvormen omtrent diversiteit, terwijl cultuurparticipatie veel breder kan worden opgevat (kunst, creativiteit,...). Bovendien raadt de commissie de opleiding aan om zeker voor dit aspect ook meer opdrachten in authentieke context te organiseren. Enkele alumni gaven aan dat ze de simulatieopdrachten niet steeds even realistisch vonden. Een goed voorbeeld vindt de commissie de authentieke opdracht bij Bewegingsrecreatie, waarbij elke student binnen de stage een event organiseert.

De commissie drukt haar waardering uit voor de invulling van de **praktijkcomponent** en de verkenning van de beroepspraktijk vanaf de eerste trajectfase. Studenten ervaren zo al snel wat het beroep inhoudt. Met name het opleidingsonderdeel Leraar worden toont mooi de verschillende dimensies van het leraarschap en geeft de kans om studenten gericht te begeleiden in de eerste stappen in de opleiding en in de ontwikkeling van praktijkvaardigheden. Ook de alumni en studenten vermelden tijdens de gesprekken met de commissie dat opleidingsonderdeel expliciet als een pluspunt van de opleiding. Het praktijkleren bestaat daarnaast uit micro-teachings, waarbij de studenten lesgeven aan medestudenten, oefenlessen in het Heilig Hartinstituut Heverlee en verschillende stages: initiatiestage, inloopstage, stage I, stage II, stage III en de zelfstandige stage in het kader van de bachelorproef. De commissie stelt vast dat de opleiding conform de decretale richtlijnen 45 studiepunten inzet op stage. Van de 45 ECTS gaan er 35 naar stage in een stageschool. De overige 10 ECTS krijgen vorm in de didactische ateliers (5 ECTS) en in het opleidingsonderdeel Leraar worden (5 ECTS), waarin ook een beperkte instapstage voorzien is. De initiatiestage is andersom ondergebracht in de onderwijsvakken.

Uit de kwaliteitsbevraging blijkt dat de studenten wensen vroeger kennis te maken met de **leerplannen** uit de andere onderwijsnetten, zoals bijvoorbeeld het Gemeenschapsonderwijs of methodescholen zoals Steiner. De studenten aan de KHLeuven werken vooral met de leerplannen van het Vlaamse Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs (VVKSO). In principe mogen zij hun stage in alle scholen doen, hoewel in praktijk de meeste studenten terechtkomen in de katholieke scholen. Het aantal katholieke scholen en stageplaatsen is in Vlaanderen nog steeds het grootst. De commissie pleit ervoor dat de opleiding de studenten ook voorbereidt op de brede arbeidsmarkt, zodat zij in de verschillende onderwijsnetten vlot aan de slag kunnen.

De commissie noemt de verschillende mogelijkheden voor **alternatieve stages** een sterk punt van de opleiding. Ze heeft begrepen dat stagiairs kunnen kiezen voor immersiestages in Wallonië, waar ze hun onderwijsvak kunnen doceren in het Nederlands aan Franstalige leerlingen. Ook kunnen de studenten Bewegingsrecreatie een stage lopen buiten het secundair onderwijs, bijvoorbeeld bij een sportdienst of in een fitnesscentrum. In samenwerking met andere onderwijsinstellingen en de stad Leuven participeert de opleiding daarnaast al jaren in het Buddy Project. De studenten Secundair onderwijs kunnen vrijblijvend als 'buddy' een of meer GOK-leerlingen na de schooluren begeleiden met huiswerk en

moeilijke vakken. Ten slotte is er in de derde bachelorfase een opleidingsonderdeel B-stroom en BSO opgenomen. De studenten doen dan een korte BSO-stage. Daarnaast is er voor alle studenten met minstens één algemeen vak een opleidingsonderdeel stage III van 6 studiepunten dat zich volledig in de B-stroom en het BSO situeert. Studenten voelen zich echter niet altijd voldoende voorbereid op deze stage. Zowel de alumni als de studenten vonden de stage desalniettemin erg leerrijk en geven aan dat ze ook nog meer voorbereid willen worden op het lesgeven aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Het nieuwe M-decreet¹ indachtig, vraagt de commissie de opleiding om te bekijken op welke manier ze daarvoor meer plaats kan maken in het programma, bijvoorbeeld door een langere stage in het buitengewoon onderwijs.

De commissie is tevreden over het belang dat wordt gehecht aan **reflectie-opdrachten**. Studenten vinden de schriftelijke reflecties in de eerste bachelorfase nogal arbeidsintensief en appreciëren dat er naar het einde van de opleiding meer mondelinge supervisiegesprekken zijn. Er is in het programma een onderdeel Reflectie (voor de studenten Lichamelijke opvoeding) en een onderdeel 'PRiT' (voor de studenten Algemene vakken) opgenomen. PRiT staat voor Professioneel Reflecteren In Team. De commissie kon vaststellen dat de studenten zich baseren op het competentieprofiel en de beheersingsniveaus in hun reflecties. Ook maken ze daarbij gebruik van de cyclus van Korthagen, de smart-principes en de pdca-cirkel om hun lessen bij te sturen. De commissie moedigt dat aan, maar voegt daar aan toe dat de koppeling aan vakdidactische referentiekaders en de opvolging in de latere opleidingsfasen versterkt moeten worden.

Er wordt geen **mentorenvorming** voorzien. Daarentegen organiseert de opleiding structurele overlegmomenten met de mentoren en met centrale ankerfiguren, die in grote stagescholen als rechtstreekse contactpersoon fungeren. De vaklectoren vanuit de hogeschool gaan minimaal één keer per stageperiode langs op de stageplaats. In de derde bachelorfase voltooiën de studenten een zelfstandige stage. In E-portfolio's houden studenten hun lesvoorbereidingen en reflectieverslagen bij.

Wat de **internationalisering** betreft, is er voor studenten enerzijds de mogelijkheid om een uitwisseling in Europa of het Zuiden te doen, via programma's zoals Erasmus, Erabel en Noord-Zuid. Daarnaast bevat het

1 Het M-decreet werd op 12 maart 2014 gestemd door het Vlaams Parlement. Aan de hand van maatregelen wil men het regulier onderwijs meer inclusief maken voor kinderen met bijzondere onderwijsbehoeften.

programma ook standaard een aantal korte internationale uitwisselingen en initiatieven voor internationalisation@home. Op basis van de afgelopen vijf academiejaren meet de opleiding een gemiddelde studentenmobiliteit van ca. 10%. De commissie stelt vast dat de opleiding een uitwisselingsbeleid hanteert. Om in aanmerking te komen, dienen de studenten een motivatiebrief op te stellen en een curriculum vitae mee te sturen. Ook de resultaten van de examens en de stage spelen mee: er mogen geen grote tekorten zijn. Door een buitenlands uitwisselingsprogramma te volgen, vallen er immers ook onderdelen van het curriculum aan de KHLeuven weg, zoals een aantal weken stage. De opleiding kiest hier bewust voor een integratieve aanpak, waarbij het echter minder duidelijk is of deze studenten voldoen aan de decretale vereiste van 45 studiepunten stage. Uiteindelijk beslist het hele docententeam samen of de student mag vertrekken. De commissie vraagt de opleiding om te vermijden dat een buitenlandse stage enkel weggelegd is voor studenten die excelleren. Elke student op Erasmus of op Zuidstage houdt een Erasmusgroeiboek bij, dat als portfolio en evaluatie-instrument dient. Ook op de campus in Leuven wil de opleiding de internationalisering integreren. Het departement heeft een internationaal programma uitgewerkt voor inkomende buitenlandse studenten. Daarnaast biedt de opleiding alternatieve immersiestages aan in Wallonië of buitenlandse excursies. Ook de docenten nemen deel aan internationale congressen en gaan regelmatig naar het buitenland in het kader van study visits, staff mobility of projecten. Sinds 2011 gingen 51 docenten naar een internationaal congres. De opleiding wil op termijn de internationale dimensie in het programma nog verder vormgeven.

De studenten waarmee de commissie sprak, vinden – ondanks zware piekmomenten – de studielast van de opleiding haalbaar. De **studeerbaarheid** wordt gefaciliteerd door het gebruik van een kalenderboekje, waarin alle opleidingsgebonden activiteiten zijn opgenomen. De opleiding kent echter ook drop-out, waaruit blijkt dat niet alle studenten vlot doorheen het curriculum lopen. Sommige studenten onderschatten het niveau en de vrijwel constante werkdruk. De opleiding helpt de afhakende studenten via exitgesprekken te heroriënteren. Globaal genomen doet de opleiding het op het vlak van **doorstroomrendement** echter relatief goed: volgens de gegevens van het Datawarehouse Hoger Onderwijs (DHO) kende de opleiding in 2010 een drop-out van ca. 28% na het eerste jaar, ten opzichte van ca. 37% als Vlaams gemiddelde voor de opleiding Secundair onderwijs. Ook de gemiddelde studieduur van 3,3 jaar is een degelijk resultaat, gezien de toegenomen flexibilisering van het hoger onderwijs: steeds meer studenten volgen een individueel traject met vaak een langere studieduur.

De opleiding wordt gekenmerkt door een grote instroom uit het algemeen secundair onderwijs (ca. 56%) en het technisch secundair onderwijs (ca. 40%). Slechts enkele studenten komen uit een vooropleiding in het beroepssecundair onderwijs (ca. 1%) of het kunstsecundair onderwijs (ca. 1%). Studenten kunnen bij het opstellen van een individueel traject rekenen op de hulp van studieadviseurs en docenten. Het blijft een moeilijke oefening voor de opleiding om enerzijds de flexibilisering te ondersteunen en anderzijds voor iedere student een programma zonder overlappende opleidingsonderdelen op te stellen.

De **studentenbegeleiding** is sterk geïntegreerd in de opleiding en wordt geprezen door de studenten. Bij de instromende studenten neemt men een LASSI-test af en meet men het taalniveau met de Taalvast-test. De commissie waardeert dat de opleiding verschillende indicatoren verzamelt en analyseert. Het taalniveau heeft volgens de opleiding een voorspellende waarde voor de latere slaagkansen. Daarom zet de opleiding sterk in op remediëring op dat punt aan de hand van de instapcursus 'Nederlands in het hoger onderwijs' en besteedt men ook doorheen het curriculum expliciete aandacht aan de taalcompetenties van de leraren in wording. Voor kandidaat-studenten Lichamelijke opvoeding voorziet de opleiding een intake-driedaagse, om de studenten een juist beeld te geven van de verwachtingen van de opleiding. Vanuit de KHLeuven organiseert men ook algemene studievvaardigheidssessies en wordt er hulp aangeboden bij bepaalde problemen, zoals faalangst. De opleiding wijst elke eerstejaars een persoonlijke coach toe, die de student aanvankelijk opvolgt in meerdere coachingsgesprekken. Het opleidingsonderdeel Leraar worden speelt een belangrijke rol ten opzichte van de doorstroom. De commissie waardeert de beschikbaarheid en bereidbaarheid van lectoren om hun studenten te remediëren. De eerstejaars geven aan dat ze kunnen rekenen op een actieve begeleiding en monitoraten voor de vakinhoudelijke vragen. Ook de werkwijze met student tutoring is volgens de commissie nuttig en leerrijk voor zowel eerstejaars als derdejaars. Doorheen het curriculum evolueert de begeleiding naar zelfstandigheid en zelfsturing van de studenten.

De commissie is in het algemeen tevreden over de **faciliteiten** van de campus, die bestaat uit twee delen: de Naamsesteenweg en de Hertogstraat. Het studielandschap met de bibliotheek bevat veel handboeken en lesmateriaal voor de studenten. Er is een uitgebreide collectie werken over orthopedagogiek, evenals een aantal relevante tijdschriften zoals Teaching and teacher education. De klaslokalen zijn ruim en beschikken over de nodige vakspecifieke infrastructuur en materialen. Ook de sportinfrastructuur in

de Hertogstraat is zeer uitgebreid. Naast verschillende sportvelden en een zwembad, is er een moderne sporthal met verschillende zalen en fitnessruimte. Op de campus in Heverlee ligt tevens het Heilig Hartinstituut van Heverlee. Dat benut de opleiding slim, door het Heilig Hartinstituut als oefenschool te laten fungeren: studenten kunnen er na de micro-teachings hun eerste lessen gaan geven in de klassen, voor ze een volledige stage lopen.

De commissie heeft kennisgemaakt met een **dynamisch, professioneel en enthousiast** team dat de motor vormt voor onderwijsinnovatie en dienstverlening. Het onderwijzend team bestaat uit 84 docenten (ca. 38 VTE) en staat in voor een combinatie van onderwijsopdrachten, stagebegeleiding, coördinerende of beleidsondersteunende taken en project- of praktijkonderzoekswerk. Alle docenten zijn lid van een cluster en van één of meer vak- of projectwerkgroepen. De clusters en werkgroepen functioneren deels autonoom, maar worden ook aangestuurd door de opleidingscommissie. Studenten waarderen de expertise van de lectoren en noemen hun docenten 'krakken in hun vak'. Ook het professionaliseringsbeleid en de talrijke projecten waaraan docenten participeren, garanderen een brede en actuele deskundigheid. Zij zijn actief betrokken in allerlei (praktijkgerichte) onderzoeksprojecten en vormen van dienstverlening (cf. *Bijzonder kwaliteitskenmerk*). De docenten volgen verschillende bijscholingen, nemen deel aan binnen- en buitenlandse congressen en geven ook zelf navormingen. De professionalisering van lectoren wordt opgevolgd en bij functionerings- of evaluatiegesprekken dient elke docent een persoonlijk ambitieplan met kwalitatieve benoemingscriteria voor te leggen. Een andere good practice vindt de commissie de docentenstage, waarbij de lectoren zelf een stage kunnen lopen in de secundaire scholen. Het geeft blijk van een goede samenwerking tussen de opleiding en de stagescholen. Daarnaast is een twintigtal docenten betrokken bij het expertisenetwerk School of Education van de Associatie KU Leuven. Ook zijn er ook lectoren actief in Comeniusprojecten. De lectoren Bewegingsrecreatie coördineren momenteel het ELES-Comeniusproject, dat ontwikkelonderzoek doet voor een outdoor-opleidingsprogramma.

Het onderwijzend personeel maakt melding van een **hoge werkdruk** en ziet ondanks het toenemend aantal opgenomen studiepunten, het aantal VTE voor de opleiding dalen. De digitalisering van het onderwijs heeft bijvoorbeeld de opvolging van de stageportfolio's al voor een stuk kunnen vereenvoudigen, maar de lectoren wijzen er ook op dat het moeilijk blijft om de stagebegeleiding zo te organiseren, dat elke student tijdens zijn of

haar stage bezocht wordt. De commissie vindt het niet wenselijk dat het aantal VTE verder daalt en steunt het onderzoek dat de opleiding plant in functie van de werklastermindering.

De commissie is van mening dat de opleiding voldoende investeert in haar **interne kwaliteitszorg**. Ze verzamelt informatie aan de hand van bevragingen en focusgesprekken bij de verschillende stakeholders en geeft opvolging aan de daaruit voortkomende actiepunten. Er bestaat een werkgroep Kwaliteit, maar tegelijk ligt de verantwoordelijkheid voor kwaliteit ook bij elke individuele lector. De commissie vraagt de opleiding om erover te waken dat die individuele verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de opleidingsonderdelen niet tot isolatie leidt. De studenten gaven aan dat zij inspraak hadden bij de hervorming van de bachelorproef en dat er na bepaalde klachten over een onderwijsvak initiatief genomen is. De opleiding heeft verschillende aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie opgevolgd. De aanvankelijk informele contacten met het werkveld zijn geformaliseerd tot structurele overlegorganen. De commissie waardeert dit. Ook prijst de commissie het heldere zelfevaluatierapport dat getuigde van veel visie. Die visie zag ze vertaald in het onderwijsprogramma en in de beschikbare materiaal.

De commissie maakt een afweging van de bovenstaande elementen en concludeert dat het onderwijsproces van deze opleiding het voor de studenten goed mogelijk maakt de beoogde leerresultaten te realiseren. De commissie is globaal genomen zeer tevreden over de inhoud en de vormgeving van het programma, net zoals de kwaliteit van het personeel en de voorzieningen op de campus. Het geheel garandeert een samenhangende onderwijsleeromgeving, die zich blijft innoveren en optimaliseren. De commissie ziet dan ook nog enkele aandachtspunten, zoals de veelheid aan trajecten en de verschillen naargelang de vakkencombinatie. De commissie heeft er echter vertrouwen in dat de opleiding daarvan werk zal maken in de toekomst.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs als voldoende.

De opleiding heeft een duidelijke visie op toetsing en heeft die visie vertaald in het **BaSO-toetsplan**. Ze zet haar kennis op het vlak van duurzame toetsing ook in voor de ontwikkeling van de inspiratiegids 'Kwaliteitsvol

toetsen' van de KHLeuven. Ook werkten er docenten van de opleiding Secundair onderwijs mee aan het project Toetskoffer dat gaat over competentiegericht toetsen. De opleiding geeft over toetsing ook nascholingen aan secundaire scholen. De commissie stelt vast dat de evaluatie visiegericht en consequent georganiseerd wordt, maar mist hier tegelijk nog het alignement tussen de opleidingsspecifieke leerresultaten, het programma en vervolgens de toetsing. De werkgroep **COMTOET** werkt momenteel in samenwerking met de vakgroepen het toetsbeleid verder uit in functie van een meer transparante en systematisch evaluatie van de leerresultaten. De commissie moedigt de opleiding daarin aan en vraagt daarbij specifiek om te waken over de evaluatie van eindcompetenties op het vlak van zorgbeleid en diversiteit. Die thema's zag ze op basis van de beschikbare documenten nog te weinig terugkomen in de evaluatie. De werkgroep COMTOET is nu nog sterk coachend. De commissie moedigt aan dat de werkgroep vanaf 2013-2014 ook meer de evaluatiemethodes zal gaan screenen.

De commissie heeft begrepen dat de opleiding formatieve en summatieve **toetsing** combineert en afwisselt tussen peer-, co- en self-assessment. De examenexemplaren die de commissie kon inkijken, zijn adequaat en valide opgesteld. Bovendien is er voldoende variatie in de evaluatievormen en -vragen. Met name is de commissie positief over de aanwezigheid van open en analytische vragen, grotere onderzoeksopdrachten en groepsopdrachten. De integratie van theorie in de opdrachten wordt ook gewaardeerd. De commissie beveelt de opleiding wel aan om voor alle examens antwoordsleutels te voorzien; dat was ten tijde van de visitatie nog niet voor alle opleidingsonderdelen het geval.

De opleiding concipieert de **bachelorproef** als de combinatie van de stages in de derde bachelorfase en het afstudeeronderzoek. In stage II en III worden de algemene lerarencompetenties en de vakdeskundigheid geëvalueerd. Voor de zelfstandige stage is het eindevaluatiedocument belangrijk als basis voor het finale driehoeksgesprek tussen stagementor, begeleider en student. De commissie heeft begrepen dat de opleiding sinds 2011 een nieuw **beoordelingsformulier** voor de stages en het afstudeeronderzoek hanteert. Het beoordelingsformulier hanteert vier beheersingsniveaus. De mentoren geven aan dat het vernieuwde formulier duidelijker is. De commissie vindt dat het beoordelingsformulier goed in elkaar zit met aandacht voor de competenties, maar ze ondersteunt de vraag van de studenten om ook voldoende kwalitatieve feedback neer te schrijven. De meeste stagementoren blijven op dat vlak vrij summier en beperken zich tot het

nagaan van de criteria. Vaklectoren gaan per stage één keer langs in de stageschool om de stagiair te observeren. Enkel bij de zelfstandige stage in de derde bachelorfase gebeurt dat niet meer en volgt de lector vanop afstand de stage op. De beoordeling van de stages gebeurt in samenspraak met alle vaklectoren en op basis van de beoordelingsformulieren en de E-portfolio's met begeleidingsfiches, evaluaties en lesbesprekingen van de studenten. De commissie vraagt om voor het gezamenlijk eindoordeel van de stage er op te letten dat een goede beoordeling van een competentie niet compenseert voor een onvoldoende van een andere; voor alle competenties moet een bepaald minimum niveau behaald worden. Het mag niet zo zijn dat ernstige tekorten op bepaalde competenties gecompenseerd worden door een excellente beheersing van andere. Ze begreep ook uit het zelfevaluatierapport dat de opleiding een werkdag plant rond interbeoordelaarsbetrouwbaarheid, na verzuchtingen van studenten over de stagebeoordelingen.

De opleiding heeft de afgelopen jaren een proces afgelegd om de **afstudeeronderzoeken** te verbeteren, zodat de studenten hun onderzoeksvaardigheden zelfstandig leerden inzetten. Het resultaat toont zich: de commissie is tevreden over de systematiek en de theoretische onderbouwing van het afstudeeronderzoek. Ze suggereert enkel dat de opleiding de onderzoeksvraag nog beter kan integreren in de bachelorproef. De meeste eindwerken die ze gelezen heeft, toonden een degelijk onderzoeksmatig gedeelte en waren vanuit een duidelijke structuur geschreven. De consequente aandacht voor het onderzoeksgedeelte en de methodologie wijzen er volgens de commissie op dat de bachelorproefbegeleiders over de juiste competenties beschikken om studenten te begeleiden in het proces. De commissie heeft daarnaast begrepen dat de opleiding samen met het werkveld op zoek gaat naar praktijkgerichte onderzoeksprojecten op het niveau van een professionele bachelor. De commissie waardeert deze aanpak in overleg met externe partners. Ook presenteren de studenten hun poster op een didactische beurs, waar de opleiding de mentoren uit het werkveld ook uitnodigt. Het resultaat van de afstudeeronderzoeken is vaak van nut voor het werkveld, die de win-winsituatie erkent. Een aantal studenten Geschiedenis met een project omtrent de Holocaust werden bijvoorbeeld bekroond met de oorkonde van het Leuvens Historisch genootschap, resulterend in een publicatie in het jaarboek van 2013.

In het algemeen noemt het werkveld de **kritische ingesteldheid en de vakdeskundigheid** van de afgestudeerden als sterke punten. Ook wordt aangehaald dat de stagiairs meestal administratief in orde zijn en zich

sociaal correct opstellen, wat volgens het werkveld niet van alle stagiairs gezegd kan worden. De alumni voelen zich goed voorbereid en geven aan dat ze in de opleiding geleerd hebben om zelfstandig aan de slag te gaan als leraar. Ruim de helft van de alumni vindt vlot werk binnen het jaar van afstuderen. Daarnaast studeert ca. 40% van de alumni verder en de opleiding geeft aan dat dat aandeel nog blijft stijgen.

De opleiding volgt haar **rendementscijfers** goed op. Zoals de drop-out en de gemiddelde studieduur, bevindt ook het diplomarendement van de opleiding zich boven het Vlaamse gemiddelde van de opleidingen Secundair onderwijs. Volgens de gegevens van het Datawarehouse Hoger Onderwijs slaagden in 2009–2010, 2010–2011, 2011–2012 respectievelijk ca. 74%, 75% en 66% van de uitstroomcohortes aan de KHLeuven, ten opzichte van de Vlaamse gemiddeldes voor de opleiding Secundair onderwijs: ca. 70%, 65% en 59%.

De commissie komt tot de conclusie op basis van de bovenstaande bevindingen dat de opleiding een adequaat systeem van toetsing heeft en dat het afstudeeronderzoek degelijk van niveau is. Toch moet de opleiding de link tussen toetsing en beoogde leerresultaten nog versterken en kan de betrouwbaarheid van de toetsing nog verbeterd worden met antwoord-sleutels voor elk examen. Globaal genomen blijkt uit de tevredenheid van het werkveld en het hoge rendement dat de opleiding kan garanderen dat de studenten het beoogd eindniveau ook realiseren.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs, conform de beslisregels, voldoende.

Uit de reactie van de opleiding op de eerste terugmelding heeft de commissie vernomen dat de opleiding op basis van de aanbevelingen in het rapport reeds verbeteracties heeft opgestart.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Waak erover dat alle functionele gehelen, met name de 'leraar als cultuurparticipand', voldoende aanwezig zijn in het beoogd eindniveau van de opleiding en een bredere invulling krijgen dan enkel diversiteit.
- Benut de goede contacten met het werkveld sterker om ook effectief hun input te gebruiken en het gedeeld eigenaarschap tot stand te brengen.
- Plan een internationale benchmarkoefening.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Herbekijk het aanbod aan vakkencombinaties. Houd daarbij rekening met de inhoudelijke verwantschap tussen de onderwijsvakken, met de aanwezige expertise binnen het onderwijzend personeel en met de tewerkstellingsmogelijkheden in de sector.
- Maak werk van de homogenisering tussen de modeltrajecten en werk de niet-functionele verschillen in het traject van een student Lichamelijke opvoeding weg.
- Vermijd te grote klasgroepen in de eerste bachelorfase. Heb voldoende aandacht voor klasmanagement in het programma.
- Evalueer en optimaliseer de kwaliteit van het cursusmateriaal voor Religie, Zingeving en Levensbeschouwing (RZL).
- Benader in het programma 'de leraar als cultuurparticipand' zo breed mogelijk.
- Zorg ervoor dat de studenten de leerplannen van de verschillende onderwijsnetten leren kennen en gepast kunnen aanwenden in de praktijk.
- Maak meer plaats in het programma om de studenten te leren lesgeven aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.
- Koppel aan de reflecties meer theoretische kaders en blijf dit doen tot in de derde bachelorfase.
- Let erop dat de autonomie van docenten niet te zeer tot geïsoleerd functioneren leidt.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Versterk het alignment tussen beoogde leerresultaten en toetsing. Waak daarbij over de evaluatie van eindcompetenties op het vlak van zorgbeleid en diversiteit.

- Voorzie voor alle examens antwoordsleutels, ter bevordering van de betrouwbaarheid.
- Moedig de mentoren aan om bij stage-evaluaties ook voldoende kwalitatieve feedback neer te schrijven voor de studenten. Let op voor compensatievisie bij de beoordeling van de stages.

BIJZONDER KWALITEITSKENMERK: ONDERZOEKENDE GRONDHOUDING VAN HET ONDERWIJZEND PERSONEEL

Inleiding

De opleiding heeft voor de **onderzoekende grondhouding van haar docenten** een bijzonder kwaliteitskenmerk aangevraagd. Daaronder verstaat ze dat de docenten een open, nieuwsgierige, onderbouwde en kritische houding aannemen ten opzichte van zichzelf als individuele docent-lerarenopleiding en als team van docenten-lerarenopleiders binnen de opleiding. Aan de hand van die onderzoekende grondhouding bij de docenten streeft de opleiding in eerste instantie kennisverruiming en professionalisering na. Vervolgens bevorderen de onderzoekende grondhouding en de kennisverruiming ook de innovatie en de onderwijsvernieuwing binnen het programma.

De opleiding hecht veel belang aan de integratie van onderzoek in het onderwijs (IOO). Er is daarvoor een specifieke IOO-vakgroep tot stand gekomen. Instrumenten zoals de IOO-bundel (integratie onderwijs en onderzoek) hebben binnen het docententeam het bewustwordingsproces in een stroomversnelling gebracht. De commissie heeft vastgesteld dat het docententeam betrokken wordt bij verschillende projecten en vormen van dienstverlening. Op die manier worden de lectoren niet alleen gestimuleerd om hun onderzoekscompetenties verder te ontwikkelen, maar ook om die onderzoekende houding mee te nemen naar het onderwijs. De commissie apprecieert de initiatieven ter bevordering van de integratie van onderzoek in het onderwijs.

De commissie beoordeelt het eerste criterium voor het bijzonder kwaliteitskenmerk – differentiatie en profilering als goed.

Het belang van een goede integratie van onderzoek in het onderwijs wordt door alle opleidingen die de commissie bezocht, erkend. Verschillende opleidingen in Vlaanderen proberen dan ook een onderzoeksleerlijn uit te bouwen in het programma om de studenten de juiste competenties om dit vlak mee te geven voor de latere lespraktijk. Ook de opleiding Secundair onderwijs aan de KHLeuven maakt daar werk van. In die zin is de opleiding op dat punt niet uniek, maar door bewust in te zetten op de noodzakelijke onderzoekende grondhouding van haar docenten staat zij op dit punt al verder dan andere opleidingen.

Het verschil verklaart zich in eerste instantie vanuit de duidelijke visie die de opleiding heeft op de integratie van onderzoek in onderwijs. Haar opleidingsconcept legt de focus op vakkennis, onderzoek en innovatie.

In tweede instantie is het de inzet voor de onderzoekende grondhouding van de docenten, die de opleiding karakteriseert. De opleiding ziet in dat de rol van elke docent cruciaal is om onderzoek te kunnen integreren in het onderwijs en investeert daarin dan ook bewust. Hiermee onderscheidt ze zich volgens de commissie van andere opleidingen Secundair onderwijs.

Het profiel van deze opleiding werd bovendien door het werkveld, de studenten en de alumni omschreven als sterk gericht op vakexpertise en vakdidactiek. De commissie erkent dat vooral in de vakexpertise en in de vakdidactiek de onderzoekende grondhouding tot uiting komt. Daarnaast gaven de werkveldvertegenwoordigers aan dat de opleiding sterke contacten heeft in de beroepspraktijk en die contacten ook benut voor onderzoeksprojecten en vormen van dienstverlening.

De commissie vindt na vergelijking zeker dat de opleiding zich profileert op dit punt ten opzichte van de andere opleidingen Secundair onderwijs die ze gevisiteerd heeft. Daarentegen merkt ze op dat voor alle bezochte opleidingen de onderzoekende grondhouding van het personeel (en bij uitbreiding van de toekomstige leraar) in enige mate een evidentie en een must is. In die zin relativiseert ze het bijzonder en differentiërend karakter van de onderzoekende grondhouding van de docenten.

De commissie beoordeelt het tweede criterium voor het bijzonder kwaliteitskenmerk – kwaliteit als excellent.

De commissie heeft zeer veel waardering voor het inzetten op een onderzoekende houding bij de docenten en binnen de opleiding. Hoewel ze nog ruimte ziet voor verdere concretisering en verdieping, heeft dit duidelijk nu al een meerwaarde voor de kwaliteit van de opleiding. Dat vindt de commissie ook terug in de drie generieke kwaliteitswaarborgen.

Het opleidingsconcept en de visie van de opleiding zijn niet alleen tot stand gekomen door de kritische ingesteldheid van de opleiding, ze dragen de focus op de onderzoekende houding eveneens over op het competentieprofiel en het leraarschap dat de opleiding bij haar studenten nastreeft. Ook daar vormen onderzoek en innovatie de stengel van de bloem: de basis van waaruit de rollen van een leerkracht zich kunnen ontwikkelen. De projectgroep COMTOET zet zich daarbij in voor de implementatie daarvan tot in de vakgroepen en de opleidingsonderdelen.

Binnen het onderwijsproces is het effect van de onderzoekende houding van de docenten het meest zichtbaar. Ze komt volgens de commissie bijvoorbeeld indirect tot uiting in de innovatieve vormgeving van het programma en in de degelijkheid van het cursusmateriaal, maar vooral in de professionalisering van de docenten. De docenten krijgen tijd in hun taakverdeling voor de deelname aan onderzoeks-, innovatie- of onderwijsontwikkelprojecten. In 2012–2013 volgde het docententeam samen 1238 navormingen waarvan 107 omtrent het thema ‘onderzoeksvaardigheden’. De commissie vindt dit zeer positief en stimuleert de combinatie van een lesopdracht en participatie aan projecten. Ze merkt op dat de meeste docenten daardoor een innoverende houding meenemen naar hun lessen en dat ook studenten op die manier opgeleid worden tot leraren die kritisch kunnen reflecteren en probleemoplossend kunnen handelen. Studenten worden af en toe zelf actief betrokken in lopende projecten en professionaliseringsactiviteiten. Een concreet voorbeeld is een project omtrent de verbetering van het informaticaonderwijs in Vlaanderen: daarvoor onderzocht een student samen met een collega-student op Erasmus hoe men het vak Programmeren op een innovatieve manier kan doceren. De commissie begreep ook dat de studenten samen met de docenten uitgenodigd werden voor nascholingen, bijvoorbeeld een didactische sessie van de KULeuven over ICT in het onderwijs. Een ander mooi voorbeeld is onder meer dat studenten Techniek samen met het werkveld een Wesphotel ontworpen hadden en daarover zelf een bijscholing mochten geven. Kortom, de onderzoekende en innoverende houding van docenten werkt ook aanstekelijk voor de studenten. Het onderwijsproces wordt er sterker door.

Ook binnen de derde generieke kwaliteitswaarborg ziet de commissie aanwijzingen dat de docenten zeer bewust en kritisch omgaan met de organisatie van de toetsing en met het gerealiseerd eindniveau van de studenten. Het verbeterde afstudeeronderzoek is daar een concreet voorbeeld van (cf. *infra*).

De onderzoekende houding van de docenten is met andere woorden geen geïsoleerd kenmerk, maar bepaalt mee de sterke punten van de opleiding. De commissie heeft vastgesteld dat dit aangevraagd bijzonder kwaliteitskenmerk een duidelijk effect heeft op de professionalisering van de docenten. De docenten nemen die onderzoekende houding bovendien mee in hun lessen en zijn op die manier een goed voorbeeld voor hun studenten.

De commissie beoordeelt het derde criterium voor het bijzonder kwaliteitskenmerk – concretisering als voldoende.

De commissie ziet dat het inzetten op de onderzoekende grondhouding van de docenten de kwaliteit van de opleiding ten goede komt en dat de resultaten daarvan op een operationeel niveau reeds zichtbaar zijn. Er blijft echter nog duidelijk ruimte voor verdere concretisering en een bredere gedragenheid. Die laatste is er op visieniveau, maar wordt (nog) niet in alle vakken even sterk geoperationaliseerd in zijn gevolgen.

De commissie heeft enerzijds meerdere concrete voorbeelden gezien van waardevolle professionaliseringsactiviteiten en projecten van de docenten en de doorslag daarvan op het onderwijsprogramma. Anderzijds vindt de commissie die concretisering momenteel echter nog niet genoeg verspreid binnen de opleiding. Sommige opleidingsonderdelen zoals Lichamelijke opvoeding of Geschiedenis staan hier al ver in en participeren aan verschillende concrete projecten met het werkveld, maar dat geldt niet voor alle onderwijsvakken in dezelfde mate. De commissie is ervan overtuigd dat de opleiding op dit vlak nog een schaalvergroting kan realiseren. De commissie vraagt de opleiding ook om erover te waken ook de docenten die niet voltijds werkzaam zijn binnen de opleiding, voldoende te betrekken. Volgens het zelfevaluatie-rapport van de opleiding zit dat in stijgende lijn en zijn er momenteel 47 (voor ca. 6 VTE) van de 84 docenten actief in onderzoeks- en onderwijsinnovatieprojecten.

De commissie ziet nog mogelijkheden voor de opleiding, ten opzichte van het werkveld. Het blijkt momenteel niet zo evident om in de stagescholen meer oor te creëren voor de ontwikkeling van onderzoekcompetenties bij personeel of studenten. Het is een stap in de goede richting dat de opleiding daarover reeds een informerende brochure voor het werkveld heeft ontwikkeld.

De waaier aan voorbeelden van onderzoeksprojecten in het kader van onderzoek of dienstverlening, heeft ontegensprekelijk een gunstig effect op de expertise van de docenten. Toch heeft de opleiding de commissie niet helemaal kunnen verduidelijken op welke manier ze het overzicht bewaakt over de verschillende projecten en de professionalisering doelgericht aanstuurt. De commissie mist wat dat betreft een overkoepelend beleid dat de professionalisering van individuele of bepaalde groepen van docenten kan optillen naar de professionalisering van het hele team. Ze heeft uit het zelfevaluatie-rapport begrepen dat de opleiding de verscheidenheid van docentenprofielen wil valoriseren aan de hand van leergemeenschap-

pen waarin men met elkaar over bepaalde thema's in gesprek kan gaan. De commissie raadt de opleiding aan om meer systematiek te brengen in deze kennisdeling.

Ten slotte wil de commissie opmerken dat de inzet voor de onderzoekende grondhouding van de docenten, niet zo zeer leidt tot effectief waardevol praktijkonderzoek binnen de opleiding, maar zich voornamelijk concreetiseert in een innoverende invulling van het onderwijs. Dat is lovenswaardig, maar de commissie denkt dat het mogelijk moet zijn om te mikken op beide pistes.

Integraal eindoordeel van de commissie

Bijzonder kwaliteitskenmerk: Onderzoekende grondhouding van het onderwijzend personeel	
Differentiatie en profilering	G
Kwaliteit	E
Concretisering	V

Conform de beslisregels, kan een **bijzonder kwaliteitskenmerk** enkel worden toegekend bij ten minste eenmaal een oordeel “excellent” en geen enkel oordeel “onvoldoende” of “voldoende”. Vermits voor het bijzonder kwaliteitskenmerk Onderzoekende grondhouding van het onderwijzend personeel criterium 1 als goed wordt beoordeeld, criterium 2 als excellent en criterium 3 als voldoende, wordt het bijzonder kwaliteitskenmerk **niet toegekend**².

² De beoordeling van het bijzonder kwaliteitskenmerk is niet van invloed op de uitkomst van de accreditatie maar kan wel leiden tot een aantekening in het accreditatierapport.

KATHOLIEKE HOGESCHOOL LIMBURG

Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs

SAMENVATTING Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs Katholieke Hogeschool Limburg

Een commissie van onafhankelijke experts evalueerde de onderwijskwaliteit van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs van de Katholieke Hogeschool Limburg. De evaluatie vond plaats op 5 en 6 mei 2014. Deze samenvatting van die momentopname vat de belangrijkste bevindingen van de visitatiecommissie samen.

Profilering

Deze professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs maakt deel uit van het departement Lerarenopleiding De Ark op de campus in Diepenbeek en telde in 2012–2013 1035 ingeschreven studenten. Deze opleiding biedt ook een bidualomeringstraject aan samen met de Luikse hogeschool HELMO (Haute École Libre Mosane) en het NEXT-traject in avondonderwijs voor werkstudenten. Momenteel werken KHLeuven, KHLim en Groep T aan een fusieproces.

Meesterschap als visie

Om haar studenten op te leiden tot leraar vertrekt de opleiding vanuit het begrip ‘meesterschap’, dat voortbouwt op vier pijlers. Een leraar moet niet alleen een authentieke persoon zijn in relatie tot leerlingen, maar ook lesgeven vanuit passie. Dat moet volgens de opleiding gepaard gaan met

inhoudelijke expertise en engagement ten opzichte van de samenleving. Om die visie te kunnen waarmaken, kiest de opleiding voor tien typefuncties, die ze baseert op het beroepsprofiel van de leraar Secundair onderwijs. Daarnaast hanteert ze een aparte set van stagecompetenties en bachelorproefcompetenties. Het zou het opleidingsprofiel ten goede komen, als de typefuncties gedetailleerder uitgewerkt worden en meer gekoppeld worden aan de visie op meesterschap.

Programma

Geïntegreerd onderwijs

Het bachelorprogramma (180 ECTS-punten) biedt ongeveer 200 combinatiemogelijkheden van twee onderwijsvakken aan en streeft daarin een doorgedreven integratie van vakken, didactiek en praktijk na om van haar studenten echte meesters in hun vak te maken. Elke student in het reguliere traject voltooit een constructiegericht project (CGP), waarin vakken, vakdidactiek en vaktoepassingsopdracht uit de praktijk samenkomen. De opleiding profileert zich sterk rond de integratie van vakken, didactiek en praktijk door haar 'vak3dactische' aanpak en heeft voor vakdidactiek dan ook een bijzonder kwaliteitskenmerk aangevraagd. Hoewel de commissie erkent dat deze integratie binnen de opleiding een belangrijke plaats inneemt en dit reeds een bijdrage levert aan het onderwijs in bepaalde onderwijsvakken, voldoet de opleiding als geheel niet aan alle strikte criteria om hiervoor een bijzonder kwaliteitskenmerk te kunnen verwerven.

Die knappe 'vak3dactische' aanpak voor de onderwijsvakken wordt ondersteund door vier leerlijnen omtrent taal, Religie, Zingeving en Levensbeschouwing (RZL) en onderzoek. De pedagogische leerlijn richt zich per fase op een specifiek thema: de leraar, de leraar tussen de leerlingen, de leraar tussen lerende leerlingen, de leraar en verschillen tussen lerende leerlingen, de leraar in een bredere context en de leraar competent.

Om te garanderen dat alle beoogde leerresultaten van de leraren in wording ook bereikt worden, is elk opleidingsonderdeel 'hoofdeigenaar' van een aantal competenties. Die koppeling tussen leerresultaten en het programma kan volgens de commissie nog verbeterd worden, zeker voor het NEXT-traject waar op dat punt nog verschillende aandachtspunten zijn.

Duidelijke opbouw van praktijkervaring

De praktijkcomponent in het programma bestaat zowel uit didactische ateliers en micro-teachings binnen de hogeschool als uit verschillende stages die vanaf de eerste bachelorfase plaatsvinden en toenemen in complexiteit: de observatiestage, de assistentstage, de managementstage, de leeromgevingstage, de differentiatiestage en de ingroeistage. Laatstejaars kunnen ook opteren voor werkplekleren, als stage. Binnen de praktijkcomponent is veel aandacht voor de sensibilisering voor GOK-leerlingen. Het opleidingsonderdeel Leren thuis leren, waarin studenten huiswerk- en studiebegeleiding geven bij kinderen thuis is daarvan een mooi voorbeeld en stimuleert ook de communicatie met ouders.

Vernieuwde bachelorproef

Het bachelorproefconcept werd de afgelopen jaren hervormd. Momenteel werken de studenten in interdisciplinaire groep een bachelorproef uit om trent een complex maatschappelijk thema uit de actualiteit. Het onderzoeksmatig karakter ervan wordt opgevolgd door een onderzoekscoach die de studenten daarop gefaseerd voorbereidt aan de hand van Just-in-Time-sessies. De commissie waardeert deze aanpak en vraagt blijvende aandacht voor een systematische uitvoering van alle fases in de onderzoeksacyclus.

Bidiplomerings en NEXT

In het bidiplomeringstraject voltooien laatstejaars hun derde jaar in een andere hogeschool: hetzij de Luikse studenten aan de KHLim, hetzij vice versa de Limburgse studenten aan HELMO in Luik. Dit traject wordt voorlopig slechts door een zeer kleine groep studenten gekozen. Toch ziet de commissie daarvan de meerwaarde in, gezien de brede leerervaring op cultureel en onderwijskundig vlak.

Het NEXT-traject richt zich specifiek op werkstudenten en verschilt daarom in organisatie en vormgeving. Naar gelang de vooropleiding van de studenten zijn er verschillende modeltrajecten, waarbij het volledige traject van 180 ECTS zich spreidt over vier academiejaren in avondonderwijs. Het programma heeft minder contacturen en rekent sterker dan de dagopleiding op zelfstudie van de studenten. Daarnaast bestaat het programma ook uit vormen van blended learning en werkplekleren, waarbij de studenten als stage quasi volledig mee functioneren in een secundaire school. Sinds academiejaar 2013–2014 maken ook deze studenten een bachelorproef. Dat is een positieve vooruitgang, al dient in functie van de ontwikkeling

van onderzoeksvaardigheden de voorbereiding op die bachelorproef in het programma nog te verbeteren. De commissie heeft ten opzichte van het NEXT-traject een aantal bedenkingen geformuleerd die in vraag stellen of de invulling van het programma wel alle beoogde leerresultaten kunnen afdekken. Ze hoopt dat de opleiding op korte termijn de nodige stappen zal zetten om het onderwijsproces van dit traject te verbeteren.

Cursussen en Toledo

De kwaliteit van de cursussen is globaal genomen in orde. De meeste cursussen bevatten de nodige praktische informatie over doelstellingen en evaluatie van het opleidingsonderdeel. Het cursusmateriaal kan volgens de commissie nog meer verwijzen naar internationale bronnen. Naast de cursussen wordt ook Toledo als digitale leeromgeving actief ingezet in het onderwijs, vooral voor de studenten in het NEXT-traject is dat een meerwaarde.

Internationale dimensie

De internationale dimensie van het programma krijgt vorm dankzij de waardevolle initiatieven in het kader van internationalisation@home. Jaarlijks is er bijvoorbeeld een internationale week 'Over the Frontiers' en binnen sommige onderwijsvakken organiseert men korte buitenlandse uitstappen. Relatief weinig studenten in deze opleiding tonen interesse om naar het buitenland te vertrekken, hoewel zij de mogelijkheid hebben om aan een Erasmusprogramma deel te nemen of om in het kader van de Zuidwerking naar landen zoals Zuid-Afrika of Brazilië te gaan in het kader van hun opleiding. Dat verdient meer aanmoediging.

Beoordeling en toetsing

Optimalisatie van het toetsbeleid

De opleiding is de laatste jaren haar toetsbeleid aan het optimaliseren, wat zichtbaar is in de vernieuwde stagebeoordeling en de ontwikkeling van een nieuw bachelorproefconcept. Ook maakt ze momenteel werk van een transparantere afstemming van de toetsing op de beoogde leerresultaten. Met name binnen het NEXT-traject is het voor de commissie niet duidelijk hoe alle competenties geëvalueerd en bereikt worden, die implementatie moet nog verdergezet worden. De recent opgestarte toetscommissie heeft hierin nog een belangrijke rol te spelen. De commissie waardeert de variatie aan competentiegerichte en betrouwbare evaluatiemethodes die in de verschillende opleidingstrajecten gebruikt worden.

Begeleiding en ondersteuning

Drielijnenmodel van studiebegeleiding

De studentenbegeleiding is erg geïntegreerd in de opleiding en situeert zich op drie niveaus: begeleiding van andere studenten (nulde lijn), hulp en remediëring vanuit de docenten (eerste lijn), ondersteuning vanuit studiebegeleiders en een zorgcoach bij specifieke vragen (tweede lijn) en doorverwijzing naar externe instanties (derde lijn). De menselijke visie op studentenbegeleiding viel de commissie positief op.

Campus Ark

De campus Ark in Diepenbeek is modern en ruim. De studenten kunnen er terecht in verschillende vaklokalen en de mediatheek. De opleiding mag ook gebruikmaken van de sportinfrastructuur van Healtcity voor de opleidingsonderdelen Lichamelijke opvoeding en Bewegingsrecreatie. Voor de kunstvakken gaan de studenten naar een aparte campus in het centrum van Hasselt: het Volkstehuis. Wie in het NEXT-traject ingeschreven is, krijgt doorgaans les in de gebouwen van het departement Sociaal-Agogisch Werk.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Gemiddeld rendement

Vooraf studenten uit het algemeen en het technisch secundair onderwijs schrijven in voor deze opleiding, al stijgt de laatste jaren ook het aantal studenten uit kunst- en beroepssecundair onderwijs. Hoewel de opleiding nog verbetering kan brengen in de drop-out na het eerste jaar en op het vlak van studieduur, loopt het uiteindelijke slaagrendement gelijk met de Vlaamse gemiddeldes voor de opleidingen Secundair onderwijs. In het NEXT-traject vormt het uitstroomrendement wel nog een uitdaging.

Geëngageerde vakdeskundigen

Het werkveld noemt de vakdeskundigheid en het engagement van de afgestudeerden als sterke punten. De helft van de alumni vindt binnen de twee maanden na afstuderen werk. Na maximaal een half jaar is dat al zeventig procent. Ook de studenten uit het biddiplomeringsstraject en het NEXT-traject vinden doorgaans vlot werk. Een vijfde van de studenten kiest voor een vervolgopleiding.

Het volledige rapport van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs Katholieke Hogeschool Limburg

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs aan de Katholieke Hogeschool Limburg. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 5 en 6 mei 2014.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook

het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidings specifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

De opleiding heeft voor Vakdidactiek een bijzonder kwaliteitskenmerk aangevraagd. De opleiding plaatst vakdidactiek centraal in haar onderwijs, onderzoek en dienstverlening. Door de focus op vakdidactiek, wil ze in het programma vakstudie, didactiek en praktijk met elkaar verbinden. De beoordeling van dit bijzonder kwaliteitskenmerk door de visitatiecommissie is achter het opleidingsrapport toegevoegd.

Aanvankelijk was er één Departement Lerarenopleiding aan de KHLim, voor de verschillende opleidingen Kleuteronderwijs, Lager onderwijs en Secundair onderwijs. De opleidingen zaten echter verspreid over twee campussen in Hasselt en Diepenbeek. Om organisatorische redenen werd sinds 2010 de gezamenlijke lerarenopleiding gesplitst, waardoor de opleiding Secundair onderwijs een afzonderlijk departement vormt, LER Ark op de campus in Diepenbeek. De opleidingen Kleuter onderwijs en Lager onderwijs bevinden zich op de campus in Hasselt en hebben een eigen departement LER Hemelrijk.

De professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs aan de KHLim bestaat uit 180 studiepunten, gespreid over drie opleidingsfases. Daarnaast kunnen werkstudenten inschrijven in het NEXT-traject. Die opleidingsvariant biedt avondonderwijs aan en werd in 2006 oorspronkelijk als proeftuintraject ondergebracht binnen het departement LER Hemelrijk. In 2013–2014 daalde het NEXT-traject in het departement LER Ark in. Daarnaast biedt de opleiding ook een biddiplomerings traject aan, in samenwerking met de Luikse hogeschool HELMO (Haute École Libre Mosane). Wanneer de commissie significante verschillen genoteerd heeft, zal dat expliciet in het rapport vermeld worden. Dat geldt ook voor de aanbevelingen die de commissie formuleert.

Er is een departementaal managementteam (DMT), dat de beleidsvorming op zich neemt. De onderwijsraad, voorgezeten door de opleidingscoördinatoren,

is verantwoordelijk voor onderwijsontwikkeling en -vernieuwing. Daarnaast is er ook de onderzoeksraad die geleid wordt door de Quadricoördinator en instaat voor lopend onderzoek en dienstverlening. In het college Ark zeten alle leden van het DMT, de onderwijsraad, de onderzoeksraad en de ankers. In het werkforum kunnen de opleidingscoördinatoren en de docenten brainstormen over de concretisering van beleidsplannen. Meer vakspecifieke thema's worden besproken in het vakgroepoverleg. Daarnaast zijn er ook nog overlegorganen zoals het HOC (Hogeschool Onderhandelingscomité) en het DOC (Departementaal Onderhandelingscomité).

De Katholieke Hogeschool Limburg maakt deel uit van de Associatie KU Leuven. KHLeuven, KHLim en Groep T werken momenteel aan een fusie tegen januari 2016.

Volgens de gegevens van het Datawarehouse Hoger Onderwijs telde de opleiding Secundair aan de KHLim in 2012–2013 1035 ingeschreven studenten.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs voor alle opleidingsvarianten als voldoende.

Het is voor de commissie duidelijk dat de opleiding een **uitgesproken en breed gedragen visie** heeft op het profiel van de leraar. Ze stelt daarbij het begrip '**meesterschap**' centraal, dat vertrekt vanuit vier pijlers die nodig zijn om een meesterlijke leraar te kunnen worden: authenticiteit, fundamenteel leren, inhoudelijke expertise en engagement. Niet alleen moet een leraar volgens de opleiding een authentieke mens zijn in zijn of haar relatie tot leerlingen (authenticiteit), ook moet de leraar vanuit passie lesgeven (fundamenteel leren). Daarnaast dient elke leraar een grondige vakkennis (inhoudelijke expertise) te hebben en zich te engageren ten opzichte van de samenleving (engagement). Het vereiste van engagement sluit ook aan bij de katholieke identiteit van de hogeschool.

In 2012 werden door alle professionele bacheloropleidingen Secundair onderwijs in Vlaanderen de breed gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten ontwikkeld. De commissie heeft op basis van de ingekeken documenten voor de drie decretale varianten vastgesteld dat de opleiding de domeinspecifieke leerresultaten kan afdekken in haar huidig opleidingsprofiel. De opleiding baseert zich voor de opleidingsspecifieke leerresultaten op de

decretales regelgeving, waarin men in functionele gehelen of **typefuncties** het beroepsprofiel van de leraar heeft vastgelegd. Aan de tien typefuncties voegt de opleiding ook taal- en ICT-competenties toe. Dat geheel wordt gekoppeld aan drie beheersingsniveaus: verkennend, verdiepend en start-bekwaam. Het werktraject NEXT en het bidediplomeringstraject streven hetzelfde beoogde eindniveau na en hanteren dezelfde set leerresultaten als het reguliere traject. De commissie is van mening dat de typefuncties van de opleiding weinig gedetailleerd zijn. De commissie beveelt aan om in de opleidingseigen leerresultaten ook specifiekere deelcompetenties op te nemen, zodat het onderwijsprogramma en de individuele opleidingsonderdelen zich daarop kunnen richten. Bovendien mist ze in het verhaal van de opleiding een sterke link tussen de typefuncties en haar visie op meesterschap. De vier pijlers van meesterschap worden niet weerspiegeld in de opleidings-specifieke leerresultaten.

Daarnaast heeft de commissie begrepen dat de opleiding vanuit die typefuncties aparte stagecompetenties en bachelorproefcompetenties heeft geformuleerd. In het **stagevenster** heeft de opleiding sinds 2007 de minimumvereisten uitgeschreven per semester en per stage. Dit stagevenster werd afgetoetst met andere competentiekaders voor stages van Vlaamse en Nederlandse lerarenopleidingen. De commissie is tevreden over het stagevenster, dat zowel aan studenten als stagebegeleiders en –mentoren een goede houvast biedt. Ook hier kan de link naar meesterschap echter sterker gemaakt worden. In het NEXT-traject is het ARTES-model al verschillende jaren een didactische leidraad. De competenties, zoals vermeld in het stagevenster, zijn nog niet tot op hetzelfde niveau van concreetheid ingeburgerd in het NEXT-traject. De opleiding zal het stagevenster voortaan ook hanteren als kerndocument voor begeleiding en beoordeling van de stage in het NEXT-traject. Ook voor de nieuwe **bachelorproef** (cf. GKW 2) schreef de opleiding een lijst competenties uit, waarin zowel enkele overkoepelende competenties als een aantal gerichte onderzoekscompetenties zijn opgenomen. Sinds 2013–2014 is ook in het NEXT-traject de bachelorproef met dezelfde set beoogde competenties ingevoerd. De commissie moedigt de opleiding aan om verder werk te maken van de implementatie van deze basiscompetenties in het NEXT-traject.

De commissie waardeert dat de opleiding voor de ontwikkeling van haar visie en beoogd eindniveau haar studenten en het werkveld breed geconsulteerd heeft. De profilering in functie van meesterschap wordt herkend en gedragen door de stakeholders. De opleiding legt haar profilering en haar opleidingsvisie uit aan de hand van een **kubus**, die met verschillende

kernwoorden overal in de opleiding is terug te vinden.

De **klankbordgroep** studenten bestaat uit een studentenraad die meedenkt over de organisatie van het onderwijs en over curriculumherzieningen. Daarnaast organiseert de opleiding ook focusgesprekken met studenten en (recente) alumni. De klankbordgroep studenten kan rekenen op de ondersteuning van het anker voor studentenparticipatie. Het werkveld heeft een eigen klankbordgroep en komt twee keer per jaar samen om de stage-organisatie of nieuwe onderwijsontwikkelingen te bespreken met de opleiding. Ook plant de opleiding samen met het departement vier keer per jaar een overleg met de diocesane pedagogische begeleidingsdienst, en de schooldirecties. Uit de gesprekken met het werkveld en de studenten bleek dat zij zich gehoord voelen door de opleiding. Ook merkt de commissie dat de studenten voldoende bekend zijn met de typefuncties die de opleiding nastreeft.

De opleiding heeft verschillende **nationale en internationale partners**, waaronder lerarenopleidingen van de Nederlandse en Duitse hogeroponderwijsinstellingen, zoals Fontys of de University of Bayreuth. Ook is de opleiding lid van een educatief samenwerkingsverband van vijf Vlaamse lerarenopleidingen: Interactum. Daarnaast vindt de opleiding een partner bij de Luikse hogeschool HELMO, wat tot uiting is gekomen in de gezamenlijke opstart van een biddiplomeringstraject. Voor de biddiplomerings heeft de opleiding haar profiel en programma naast dat van de lerarenopleidingen in HELMO gelegd, om de mogelijkheden van de samenwerking te bestuderen. De commissie raadt de opleiding aan om ook haar andere contacten te benutten om een meer systematische benchmarkoefening te doen.

De KHLim bevindt zich momenteel in een **fusieproces** met KHLeuven en Groep T. Die fusie zal ook gevolgen hebben voor de respectievelijke opleidingen Secundair onderwijs in de drie hogescholen. Er werden voor de nieuwe fusiehogeschool alvast vijf strategische prioriteiten vastgelegd. De commissie heeft de drie opleidingen gevisiteerd en ziet in elke opleiding eigen sterktes. Daarom moedigt ze het constructief overleg tussen de opleidingen aan, zodat zij kunnen voortgaan op elkaars best practices.

De commissie concludeert op basis van haar bevindingen dat het beoogd eindniveau van de opleiding zich op het niveau van een professionele bachelor situeert. Het beoogd eindniveau is voldoende afgestemd op de domeinspecifieke leerresultaten, al zijn de typefuncties weinig gedetailleerd. Het is daarom positief dat de het stagevenster en de bachelor-

proefcompetenties mee vorm geven aan het beoogd eindniveau. Daarnaast heeft de opleiding een mooi uitgewerkte visie op meesterschap. De commissie vraagt om de relatie tussen de typefuncties, de stage- en bachelorproefcompetenties en de visie op meesterschap te expliciteren, zodat de profilering van de opleiding ook zichtbaar is in de beoogde leerresultaten.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs voor het regulier traject en voor het bidiplomeringstraject als voldoende.

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs voor het NEXT-traject als onvoldoende.

Het **onderwijsproces** van het regulier traject en het bidiplomeringstraject maakt het volgens de commissie mogelijk om de beoogde leerresultaten te behalen. Gezien de recente overheveling in september 2013 van het NEXT-traject van het departement LER Hemelrijk naar het departement LER Ark (cf. *Woord vooraf*), stelt de commissie vast dat de opleiding nog te weinig tijd heeft gehad om binnen dit traject het onderwijsproces helemaal af te stemmen op de visie en de vooropgestelde doelstellingen van de opleiding. Die implementatie is nog niet voltooid, waardoor de commissie in het onderwijsproces nog op verschillen in aanpak en organisatie is gebotst. De commissie pleit ervoor om het programma van het NEXT-traject verder onder de loep te nemen, vertrekkende vanuit het beoogd eindniveau. De commissie weet dat de opleidingsverantwoordelijken zich hiervan bewust zijn en moedigt hen aan om hierin snel verdere concrete stappen te nemen. De commissie waardeert dat de opleiding in eerste instantie reeds werk gemaakt heeft van het samenbrengen en het gelijkstemmen van de docenten in beide trajecten.

In het algemeen is de commissie van mening dat de expliciete **koppeling** tussen een eenduidige set van **opleidingseigen leerresultaten** en het programma nog verbeterd kan worden. De competentiematrix van de opleiding geeft een overzicht van de typefuncties die in de opleidingsonderdelen aan bod komen. Momenteel stelt de commissie vast dat de typefuncties wel bekend zijn, maar dat er onder meer in de ECTS-fiches niet altijd op dezelfde manier verwezen werd naar het beoogd eindniveau. Voor alle opleidingsonderdelen worden competenties en gedragsindica-

toren vermeld, maar de overkoepelende systematiek daarin ontbreekt. De opleiding heeft de interpretatieverschillen en de wildgroei van competenties in opleidingsonderdelen zelf als een werkpunt benoemd in het zelfevaluatierapport. Om daarin verbetering te brengen werden volgens het principe van 'hoofdeigenaarschap' al specifieke competenties toegekend aan de opleidingsonderdelen. In het NEXT-traject moet dat zeker nog verder geconcretiseerd worden, wat de commissie zeer wenselijk acht. De commissie beveelt de opleiding aan om in het algemeen de relatie tussen beoogde leerresultaten en het regulier programma verder te stroomlijnen. Ze verwijst hierbij ook naar haar aanbeveling om tegelijk de typefuncties verder te detailleren (cf. GWK 1). De opleiding zou er bij winnen om naast de integrale benadering aan de hand van de typefuncties ook een meer analytische benadering aan de hand van deelcompetenties te hanteren, zonder het geheel daarom te herleiden tot een afvinklijst. Dit kan verhelderend werken naar evaluatie en remediëring toe. De cursussen, de stageportfolio's en de gesprekken met de studenten en docenten maakten de commissie echter wel duidelijk dat er in praktijk een grote competentiegerichtheid is binnen deze opleiding.

De commissie waardeert de focus op het geïntegreerd meesterschap die ze in het programma ziet terugkomen. Om de visie van de opleiding tot in alle lagen van het programma te concretiseren, vraagt ze de opleiding om te blijven waken over te sterk docentafhankelijke werkwijzes in het programma. De opleiding heeft op aanbevelen van de vorige visitatiecommissie echter reeds werk gemaakt van de samenhang en afstemming tussen de verschillende opleidingsonderdelen. Het programma wordt vormgegeven volgens het vak3dactisch model, dat het resultaat is van een School-of-Education-project omtrent kwaliteitsvolle vakdidactiek. Het **vak3dactisch model** wil de tweedeling tussen pedagogen en vakexperten overstijgen en streeft de doorgedreven combinatie van vakkennis, didactiek en praktijk na. Die combinatie komt tot stand in de vakdidactiek, die ondersteund wordt door de vier leerlijnen: Taal, ICT, Religie, zingeving en levensbeschouwing (RZL) en Onderzoekskompetenties. De opleiding bouwt het programma cyclisch op, waarbij de studenten steeds meer zichzelf leren sturen. De toenemende complexiteit van de opdrachten en de overgang van veel contacturen naar zelfstandig werken bevorderen geleidelijk aan de zelfstandigheid van de studenten. In dat proces worden zij steeds meer zelf 'meester' in hun vak en als leraar. Voor haar focus op geïntegreerde vakdidactiek vraagt de opleiding een bijzonder kwaliteitskenmerk aan (cf. BKK).

Aan KHLim kunnen de studenten Secundair onderwijs twee **onderwijsvakken** kiezen uit 24 vakken: Aardrijkskunde, Bewegingsrecreatie, Biologie, Chemie, Economie, Elektriciteit, Engels, Frans, Fysica, Geschiedenis, Godsdienst, Handel-Burotica, Informatica, Latijn, Lichamelijke opvoeding (LO), Mechanica, Muzikale opvoeding, Nederlands, Plastische opvoeding (PO), Project Algemene Vakken (PAV), Project Kunstvakken (PKV), Techniek, Voeding-Verzorging en Wiskunde. De opleiding wil het aanbod zo groot mogelijk houden. In totaal bestaan er ongeveer 200 combinatiemogelijkheden. De commissie vraagt de opleiding om een denkoefening te maken over het aanbod aan vakkencombinaties en daarbij de volgende drie factoren in beschouwing te nemen. Ten eerste raadt de commissie aan om rekening te houden met de inhoudelijke verwantschap tussen de onderwijsvakken, in functie van het verwerven van een meer solide domeinkundigheid. Ten tweede vindt de commissie ook de aanwezige expertise binnen het onderwijzend personeel relevant voor het bepalen van het vakkenaanbod. Ten derde noemt de commissie de tewerkstellingsmogelijkheden in de sector een belangrijke factor. Bewuste samenwerking met de fusiescholen kan hierin zeker ook een meerwaarde betekenen. De commissie heeft begrepen dat de opleiding het opbouwen van **vakkennis** doorheen het curriculum in stand houdt en steeds meer in functie van vakdidactiek plaatst. In het programma voltooit elke student een **constructiegericht project of CGP**, waarin vakkennis en vakdidactiek samenkomen in een toepassingsgerichte opdracht die inspeelt op wat leeft in het werkveld. In het NEXT-traject kunnen de studenten een combinatie van twee uit negen vakken maken: Aardrijkskunde, Engels, Frans, Geschiedenis, Godsdienst, Biologie, Nederlands, PAV en Wiskunde. De NEXT-studenten hebben momenteel nog geen CGP in hun programma, waardoor de integratie van vakinhoudelijke, vakdidactische en onderzoeksmatige competenties niet voldoende gerealiseerd wordt.

De didactiek volgt in het programma een eigen leerlijn aan de hand van **pedagogische modules**. Gefaseerd per semester doorlopen de studenten een aantal thema's: de leraar, de leraar tussen leerlingen, de leraar tussen lerende leerlingen, de leraar en verschillen tussen lerende leerlingen, de leraar in een bredere context, de leraar competent. Deze lijn is afgestemd op de verschillende soorten stages van het curriculum, waarbij de pedagogische leerlijn een directe voorbereiding is op het centrale thema van het volgende stage moment.

Sinds de vorige visitatie heeft de opleiding de **praktijkcomponent** in het programma hertekend. De commissie vindt de huidige invulling met

didactische ateliers en een duidelijke opbouw van de stages een positief punt. Ze waardeert dat de pedagogen en vakdocenten samen aan de slag gaan in de didactische ateliers om studenten te begeleiden. De studenten geven ook micro-teachings binnen de hogeschool, waarbij ze lesgeven aan medestudenten en aan leerlingen uit het secundair onderwijs. De commissie vindt het knap dat de opleiding daarvoor, tijdens buitenschoolse uren, leerlingen in huis haalt. Dat verhoogt het authentieke karakter en de functionaliteit van de micro-teachings. Het opleidingsonderdeel Leren thuis leren, waarin studenten huiswerk- en studiebegeleiding geven bij kinderen thuis, is een mooie manier om de studenten inzichten te laten verwerven in het functioneren van leerlingen met diverse achtergronden. Het geeft studenten bovendien de kans om hierover te leren communiceren met de betrokken ouders. De commissie waardeert die sensibilisering voor GOK-leerlingen en heeft geconstateerd dat stagiairs op die manier ook sneller een rol krijgen in een leraarsteam, aangezien die studenten zo relevante informatie uit de thuiscontext van de leerling meegeven tijdens bijvoorbeeld klassenraden. Daarnaast vindt de commissie het een pluspunt dat de studenten leren werken met de leerplannen van alle onderwijsnetten. In het kader van de focus op vakdidactiek vindt de commissie dat de opleiding nog sterker moet inzetten op reflectieopdrachten vanuit algemene onderwijskundige en vakdidactische theoretische kaders die de analyses sturen en de eruit resulterende oplossingen onderbouwen.

De commissie stelt vast dat de opleiding voldoet aan de decretaal verplichte 45 studiepunten voor de stagecomponent: de **stages** omvatten in totaal 49 studiepunten. De verschillende stages zijn mooi afgebakend en verspreid over de jaren. De studenten in het regulier traject starten in het eerste semester met een observatiestage en in het tweede semester doen ze een assistentstage samen met de leraar op school. De commissie drukt haar waardering uit voor de verkenning van de beroepspraktijk vanaf de eerste trajectfase; dat is voor de studenten een grote meerwaarde. Tweedejaars gaan op managementstage in het derde semester en voltooiën een leeromgevingstage in het vierde semester. Tegelijk voorzien sommige onderwijsvakken die sterk gericht zijn op vaardigheden (Elektronica, Handel-Bureautica, Lichamelijke-opvoeding, Mechanica, Muzikale opvoeding en Voeding-Verzorging), in de tweede bachelorfase wekelijks een halve dag stage vanuit het vak. De commissie vindt dat waardevol. Op basis van verzuchtingen van de studenten vraagt ze echter ook aandacht voor de – vaak vooral administratieve en organisatorische – werkdruk die komt kijken bij dergelijke wekelijkse stages. Het vijfde en het zesde semester van de opleiding voorzien vervolgens respectievelijk een differentiatiestage en een

ingroeistage. Voor de differentiatiestage behoren ook alternatieven zoals een bedrijfsstage of een stage in de Politie school tot de mogelijkheden. De studenten geven aan dat zij het appreciëren dat de opleiding hen een breed beeld geeft van de uitstroommogelijkheden. In de ingroeistage komen verschillende competenties samen en speelt ook het functioneren van de stagiairs in de school meer een rol (mesoniveau). Ter opvolging van de ingroeistage houden de studenten een stageportfolio bij, waarin ze hun lesvoorbereidingen verzamelen. Ze schrijven ook meerdere stageverslagen en zelfreflecties met werkpunten.

In de derde bachelorfase kan een beperkte groep studenten die op de vorige stages een goede beoordeling kreeg, opteren voor **werkpleklers**. In plaats van de andere stages uit de derde bachelor, krijgen die studenten de ruimte om quasi volledig mee te functioneren in een secundaire school. De studenten geven niet alleen les, maar worden betrokken bij het hele onderwijsgebeuren binnen de school. Ook krijgen ze als opdracht om een dienstverlenend pakket te ontwikkelen voor de school. Om praktische redenen is het momenteel niet mogelijk om het werkpleklers voor alle studenten open te stellen. In het NEXT-traject voltooiën wel alle laatstejaars hun stage aan de hand van werkpleklers. Concreet houdt dat daar in dat de studenten verbonden zijn aan een vaste stageschool en er op regelmatige basis lesgeven en meedraaien in het lerarenteam. Zij kunnen rekenen op een stagementor op de stageschool en een coach vanuit de opleiding, die een tweetal keer langsgaat in de stageschool. De werkstudenten geven aan dat de begeleiding flexibel verloopt en dat er voor hen binnen de hogeschool reflecties en supervisies voorzien worden. De commissie is enthousiast over de voordelen van het werkpleklers, maar vraagt tegelijk dat de opleiding voldoende verantwoordelijkheid blijft opnemen aangaande de invulling van het werkpleklers.

De opleiding voorziet coachingssessies voor de **stagementoren**. Uit de gesprekken met het werkveld heeft de commissie begrepen dat de mentoren het stagevenster, dat sinds de vorige visitatie tot stand is gekomen, een handig instrument vinden bij de beoordeling van de stagiairs. Het werkveld vermeldt eveneens de goede contacten die ze met de opleiding heeft. Ze benadrukt hoe belangrijk een vlotte samenwerking is, aangezien de stagebegeleiding en de praktische organisatie voor de scholen een niet te onderschatten werklust meebrengt. De stagebegeleiders op de hogeschool gaan minstens één keer per stage langs om de stagiair te observeren in de stageschool. De studenten geven aan dat de stagebegeleiders zeer bereikbaar zijn.

Het programma bestaat daarnaast uit vier ondersteunende leerlijnen omtrent **taal, RZL, ICT en onderzoek**. Globaal genomen is de commissie tevreden over de organisatie van de opleidingsonderdelen die daar onder resulteren. Doorheen de opleiding is er aandacht voor basis- en algemene taalvaardigheden, die aangescherpt worden tot academische taalcompetenties. De commissie waardeert dat de opleiding voor het opleidingsonderdeel Basisvaardigheden taal, dat alle studenten in de eerste bachelorfase volgen, derdejaars inschakelt om de lessen te doceren. Ook de leerlijn Religie, zingeving en levensbeschouwing wordt volgens de commissie op een doordachte manier vormgegeven en leert de studenten vanuit een aantal stromingen en inspiratiebronnen nadenken over de beroepsethiek van een leraar en het pedagogisch project van een school. In de ICT-leerlijn groeien de studenten van basisvaardigheden, over vakgerichte vaardigheden naar de beroepsgerichte vaardigheden. Net zoals voor de talen, worden hier voor de lessen in de tweede opleidingsfase de derdejaars studenten Informatica ingeschakeld. In de ICT-week leren studenten vakgerichte tools toepassen in functie van de stages. De opleiding wil de studenten ten slotte ook de juiste onderzoeksvaardigheden bijbrengen. De studenten maken doorheen de drie bachelorfasen kennis met de heuristiek en de basisvaardigheden die nodig zijn voor het uitvoeren van een onderzoeksproces. Tijdens het bachelorproefproces worden de derdejaars ondersteund door Just-In-Time-sessies. Sinds de vorige visitatie werd de leerlijn rond onderzoekscompetenties versterkt in het programma. Daarvoor heeft de opleiding zich beroepen op de expertise van onderzoekers binnen Quadri. Quadri verenigt binnen de KHLim de expertiscellen die instaan voor de onderzoeks- en dienstverleningsopdracht van de hogeschool. Vanuit Quadri ondersteunt men ook mee het research based learning in de opleidingen.

De opleiding heeft de afgelopen jaren het **bachelorproefconcept** verschillende malen vernieuwd en geoptimaliseerd. Voor 2013 werd reeds het onderzoeksmatig karakter versterkt en verhoogde de opleiding de bachelorproef van zes naar tien studiepunten. Sinds 2013–2014 werd gestart met een nieuw concept. Daarbij staat een complex maatschappelijk thema uit de actualiteit centraal, dat door een interdisciplinaire groep van vijf studenten wordt uitgewerkt tot een bachelorproef. Het nieuwe concept richt zich op die manier expliciet op een aantal vakoverschrijdende eindtermen en typefuncties, die eerder minder aan bod kwamen in het programma, zoals 'de leraar als cultuurparticipant'. Voor elke bachelorproef wordt een onderzoekscoach aangesteld die het proces opvolgt. Waar vroeger veel docenten ingeschakeld werden als begeleider, kiest de opleiding nu voor een

beperkte groep coaches met de juiste onderzoekscompetenties en -interesse. Uit de gesprekken heeft de commissie begrepen dat de studenten tevreden zijn over de gefaseerde begeleiding die ze krijgen via de Just-in-Time-sessies (JIT) en de coaching. De studenten waarderen ook de peerevaluatie tijdens de JIT-sessies, waarin ook gewaakt wordt over de gelijkwaardige inzet van alle leden van de groep. De commissie is positief over het nieuwe bachelorproefconcept, maar dient de eerste resultaten daarvan nog af te wachten (cf. GKW 3). Concreet raadt de commissie aan om te blijven waken over de onderzoekstechnische aard van de bachelorproef, gezien de vele verschillende invalshoeken van het onderwerp en interdisciplinariteit van de nieuwe bachelorproefthema's. Het is belangrijk dat de opleiding samen met de studenten waakt over het systematisch doorlopen van alle fases van de onderzoekscyclus, met name de aandacht voor het bestuderen van theorie en bestaande kennis in de oriëntatiefase.

Het programma van het **NEXT-traject** verschilt in grote mate van het regulier traject. De commissie begrijpt dat deze opleidingsvariant zich op een ander doelpubliek richt en dat er daarom verschillen in vormgeving en organisatie kunnen zijn met het regulier traject. NEXT wordt bijvoorbeeld in avondonderwijs aangeboden en heeft een lager aantal contacturen. Een aanzienlijk deel van het programma bestaat daarom uit zelfstudie, blended learning en werkplekleren. Het NEXT-programma is zelf nog opgedeeld in verschillende modeltrajecten die zich aanpassen in functie van de soort vooropleiding en de toegekende vrijstellingen. Het volledige modeltraject van 180 ECTS voor werkstudenten wordt gespreid over vier academiejaren.

Hoewel deze opleidingsvariant volgens dat modeltraject evenveel studiepunten omvat en hoewel de werkstudenten – vertrekkende vanuit dezelfde visie op meesterschap – dezelfde eindcompetenties dienen te behalen, stelt de commissie vast dat de verhouding tussen de programmaonderdelen in het NEXT-traject erg verschilt van het reguliere traject, zowel in aantal studiepunten als qua inhoudelijke vormgeving. Het NEXT-traject is – vanuit de specificiteit van de doelgroep (volwassenen en werkstudenten) – op een andere manier samengesteld. Het NEXT-traject kan voor de commissie nog niet voldoende duidelijk maken op welke manier de beoogde competenties in het programma zijn opgenomen. De vakinhoud krijgt in NEXT immers minder studiepunten en minder contacturen. In het programma van het NEXT-traject ontbreken de expliciete taal- en ICT-leerlijnen. De commissie vindt bovendien dat er minder duidelijk wordt ingezet op 'de leraar als partner van externen'. De focus ligt er sterk op de praktijkcomponent, waar de studenten allemaal hun stage grotendeels

via werkplekleren voltooiën (cf. *supra*). De commissie heeft begrepen dat ten tijde van de visitatie het stagevenster in het werkplekleren nog niet gebruikt wordt. De koppeling met de doelstellingen wordt momenteel inzichtelijk gemaakt aan de hand van stage-evaluatieformulieren waarvan dezelfde competenties ten grondslag liggen als in het stagevenster. De commissie betreurt dat de evaluatieformulieren in de concretisering van de competenties onvoldoende specifiek zijn, waardoor niet duidelijk is welke verschillende competenties ook effectief aan de orde komen in het NEXT-traject. Waar de werkstudenten in het NEXT-traject aanvankelijk een actieonderzoek deden als eindwerk, zijn ook zij sinds academiejaar 2013–2014 overgeschakeld naar de nieuwe bachelorproef. Dat is een eerste stap in de goede richting, maar in het NEXT-traject ontbreekt een goede voorbereiding op die proef. De commissie vindt het noodzakelijk dat de opleiding het NEXT-traject verder afstemt op de eigen opleidingsvisie en op basis daarvan meer aansluiting doet vinden bij het regulier traject, opdat geborgd wordt dat de studenten de te verwerven competenties ook daadwerkelijk kunnen verwerven. Momenteel heeft de commissie nog te veel aanbevelingen en bedenkingen bij het NEXT-traject om het onderwijsproces van deze opleidingsvariant positief te beoordelen. De commissie is zich ervan bewust dat de opleiding voor de verdere afstemming van deze opleidingsvariant al de eerste stappen heeft gezet. Als de opleiding erin slaagt ook de verdere noodzakelijke stappen te zetten, heeft de commissie er vertrouwen in dat de opleiding na verloop van tijd de kwaliteit van het NEXT-traject op dezelfde manier zal kunnen borgen als in het regulier traject.

In samenwerking met de Luikse Haute École Libre Mosane (HELMO) biedt de opleiding als proeftuinproject een **bidiplomeringstraject** aan voor bepaalde vakkencombinaties. Concreet houdt dat in dat de studenten die hiervoor kiezen, hun derde bachelorfase volledig in de andere onderwijsinstelling voltooiën. Zij studeren af met twee diploma's. De rest van het programma verloopt in principe identiek aan het regulier traject. De commissie heeft begrepen dat tot op heden enkel twee Waalse studenten deelnamen aan de bidiplomerings- en de derde bachelorfase aan de KHLim volgden voor de vakkencombinatie Engels-Frans. Andersom is eveneens mogelijk voor een beperkt aantal vakkencombinaties, maar kwam in praktijk nog niet voor. Gezien de verschillen tussen het Waalse en Vlaamse hoger onderwijs, kan de lerarenopleiding in HELMO slechts een beperkt aantal vakkencombinaties aanbieden aan de studenten van de KHLim. Momenteel heeft de opleiding voor het eerst enkele aanvragen gekregen van studenten die in 2014–2015 hun derde bachelorfase aan HELMO willen

voltooien. De commissie stelt vast dat de opleiding in overleg met HELMO een degelijk uitgewerkt samenwerkingsverband met bijgaande reglementering heeft opgesteld. De studenten binnen het bidualmeringstraject dienen een taaltest te doen voor ze worden toegelaten. De commissie heeft eveneens begrepen dat bidualmering als opleidingsvariant in zekere zin een excellentietraject is, voor studenten die er voldoende capaciteiten voor hebben. Die selectie acht ze belangrijk en goed. De Waalse studenten die aan het **bidualmeringstraject** hebben deelgenomen, rapporteren een brede leerervaring, zowel op het culturele als op het onderwijskundige vlak. Met name dat laatste vindt de commissie een pluspunt, net zoals de verrijking die de aanwezigheid van een native speaker Frans biedt voor de lessen binnen de KHLim. De commissie betreurt globaal genomen dat dit bidualmeringstraject momenteel nog weinig rendeert, maar ze bevestigt wel het bestaansrecht en de meerwaarde van deze opleidingsvariant.

Wat de **internationale dimensie** van het programma betreft, vindt de commissie enerzijds dat de mobiliteit laag is. Anderzijds stelt ze vast dat de internationalisation@home degelijk uitgebouwd is. Slechts ca. 7% van de studenten in 2012–2013 nam deel aan een langdurige buitenlandse uitwisseling. Er is nochtans een aanbod voor het Erasmusprogramma of voor Zuidwerking in landen zoals Zuid-Afrika, Brazilië of Suriname. Ook kunnen studenten kiezen voor een korte buitenlandse ervaring via de CDSL-trajecten (Community Development through Service Learning), die de opleiding aanbiedt in samenwerking met de Vredeseilanden. Studenten vertonen weinig interesse om naar het buitenland te vertrekken. De commissie vraagt om dit sterker aan te moedigen en het mobiliteitscijfer te verhogen. Hoewel internationalisation@home een langdurige ervaring in het buitenland niet kan vervangen, constateert de commissie dat de opleiding verschillende waardevolle initiatieven organiseert en aanbiedt. Er is bijvoorbeeld jaarlijks een internationale week 'Over the Frontiers' waarin buitenlandse gastdocenten komen spreken over vakgerelateerde onderwijsthema's. In het kader van sommige onderwijsvakken ondernemen de studenten ook korte uitstappen naar het buitenland. De studenten Engels bijvoorbeeld gingen in dat kader naar Cambridge. De studenten komen op de campus ook in contact met de EOS-klas: daarin zitten internationale studenten die de Experiential Orientated Spring Module for student-teachers volgen. Sinds 2013–2014 kunnen de werkstudenten uit het NEXT-traject aansluiten bij de Engelstalige keuzemodules van de EOS-klas. In het algemeen vindt de commissie dat de opleiding de internationale dimensie in de opleidingsonderdelen nog kan versterken.

De commissie is tevreden over de kwaliteit van het **cursusmateriaal**, hoewel er in het algemeen meer aandacht nodig is voor het gebruik van internationale bronnen. De meeste cursussen bevatten informatie over de doelstellingen en vermelden praktische informatie over de evaluatie van het opleidingsonderdeel. Ook de digitale leeromgeving, Toledo, wordt actief ingeschakeld in het onderwijsproces. De studenten vinden er de slideshowpresentaties en het cursusmateriaal terug, en benutten voor bepaalde opleidingsonderdelen ook de interactieve discussiefora en digitale oefenpaden. Met name de werkstudenten in het NEXT-traject uiten zich tevreden over de duidelijke informatie op Toledo.

De commissie is in het algemeen tevreden over de **faciliteiten van de campus Ark**. De studenten kunnen er terecht in een modern gebouw met ruime lokalen. De vakspecifieke infrastructuur is volgens de commissie in orde. Ze waardeert het financieel bewustzijn en de creativiteit bij de aankopen van lesmateriaal, zoals ze kon vaststellen voor het vak Elektronica. Ook de Taalstraat, die het taalbewustzijn van alle leraren in wording aanmoedigt, vindt de commissie een mooi initiatief. De studenten LO kunnen gebruikmaken van de sportinfrastructuur van Healthcity, als partner van de hogeschool. Voor de onderwijsvakken PKV, MO en PO heeft de opleiding een kunstencampus in het centrum van Hasselt: het Volkstehuis. De mediatheek op de campus Ark heeft verschillende werkruimtes voor studenten en biedt, naast de online databanken, voornamelijk een collectie schoolhandboeken aan. Vakliteratuur is in de mediatheek eerder in beperkte mate beschikbaar. Er is wel aandacht voor multimedia en ICT. Studenten kunnen de IPAD-koffer ontlenen in het kader van hun stagelessen. Voor de studenten in het NEXT-traject blijft de bibliotheek een dag per week 's avonds wat langer open. De studenten in het NEXT-traject krijgen doorgaans les in de gebouwen van het departement Sociaal-Agogisch Werk (SAW).

De **studentenbegeleiding** is volgens de commissie sterk geïntegreerd in de opleiding, vanaf de instroom. Tijdens de infodagen van de opleiding zijn er studietrajectbegeleiders aanwezig die de studenten informeren over de mogelijkheden. Ook op SID-INS en de KHLim-al-even-mee-dag kunnen toekomstige studenten een eerste indruk opdoen. De opleiding voorziet in het eerste semester een Leerstijl- en motivatietest (LEMO) en ze biedt een voortraject Nederlands aan. Tijdens de opleiding zelf voorziet men begeleiding volgens het drielijnenmodel van Klasse: op de nulde lijn noemt de opleiding het tutorproject waarin derdejaars eerstejaars begeleiden. De werkwijze met student tutoring is volgens de commissie nuttig

en leerrijk voor zowel eerstejaars als derdejaars. De eerste lijn staat voor de begeleiding en remediëring door de docenten. Zij voorzien onder meer ook proefexamens. De commissie waardeert dat de docenten zich laagdrempelig opstellen om studenten te ondersteunen. Bij specifieke vragen kunnen studenten terecht bij de studiebegeleider en de zorgcoach. De studiebegeleider coacht en geeft workshops in het kader van studievaardigheden, timemanagement en teamcoaching. De zorgcoach gaat op zoek naar de geschikte begeleiding van studenten met een functiebeperking. Indien nodig kunnen studenten via de derde lijn doorverwezen worden naar externe instanties. De commissie apprecieert de menselijke visie op studentenbegeleiding, die ze in de opleiding kon gewaarworden.

De instroom van deze opleiding komt voornamelijk voort uit het algemeen en technisch secundair onderwijs (ca. 90%), al stijgt het aantal studenten uit beroeps en kunstsecundair onderwijs de laatste jaren gestaag. De commissie begrijpt dat het **doorstroomrendement** mogelijk beïnvloed wordt door de flexibilisering van het hoger onderwijs enerzijds, en de drop-out van eerstejaars anderzijds. In 2010–2011 studeerde ca. 61% van de studenten in drie academiejaren af. Circa 31% had er vier jaar voor nodig. Daarmee heeft de opleiding een iets langere studieduur dan het Vlaamse gemiddelde voor de opleidingen Secundair onderwijs, dat op ca. 29% lag dat jaar. Ook de drop-out ligt volgens de gegevens van het Datawarehouse Hoger Onderwijs (DHO) iets hoger dan gemiddeld, met een uitval in het eerste jaar van ca. 43% ten opzichte van ca. 37% als gemiddelde. De commissie vindt de cijfers niet alarmerend, maar vraagt wel om initiatieven te nemen om uitval in de hogere jaren te voorkomen. Een kwalitatieve analyse van de drop outs (exitinterviews) en daarbij aansluitend een onderzoek van specifieke begeleidingsnoden van deze studenten en het afstemmen van de begeleiding daarop zou het doorstroomrendement kunnen verhogen. In het NEXT-traject lag in 2012–2013 de drop-out op ca. 14%. Ongeveer 77% van de eerstejaars in NEXT gingen na datzelfde academiejaar succesvol over naar de tweede bachelorfase.

De commissie vraagt ook aandacht voor de **studeerbaarheid** van het programma, aangezien de studenten de piekmomenten in de eerste bachelorfase niet goed zagen aankomen. Ze ervaren ook stress, doordat ze veel tijd verliezen aan communicatie en organisatie. De commissie raadt de opleiding aan om de jaarplanning beter te communiceren. Ook in het NEXT-traject ligt de werkdruk erg hoog, al ligt dat daar vaak aan de zware combinatie van een job, een gezinsleven en het NEXT-traject. De opleiding organiseert verplichte intakes waarbij ze de combinatie van een voltijdse

baan met de studie afraadt. De opleiding volgt de studielast op aan de hand van bevragingen en focusgesprekken. De commissie waardeert dit.

De **docenten** met wie de commissie heeft kennism gemaakt, zowel uit het regulier traject als uit het NEXT-traject, tonen zich als 'meesters' met passie voor hun vak. De commissie heeft gemerkt dat de opleiding ten opzichte van het NEXT-traject reeds gerealiseerd heeft dat elke NEXT-docent ook actief is in het regulier traject, wat de samenwerking en de eensgezindheid ten goede komt. In totaal beschikt de opleiding over 80 docenten en 2 gastprofessoren. Het hele team is gedreven en zet zich in om kwalitatief onderwijs te bieden en om de wereld voor de studenten te ontsluiten. Ook de professionaliseringsprojecten waaraan docenten participeren, bevorderen een brede en actuele deskundigheid. Zij nemen deel aan nationale en internationale congressen en onderhouden hun contacten. In het kader van VLIR-UOS-projecten gingen enkele docenten recent naar Suriname. Verschillende docenten zijn betrokken in projecten, die zich vaak op het gebied van de vakdidactiek concentreren. De opleiding benadrukt dat vakdeskundigheid alleen niet volstaat en dat bij aanwerving van personeel ook een pedagogisch getuigschrift vereist is.

De **werkdruk** bij het personeel ligt al enkele jaren hoog. De commissie heeft begrepen dat daarvoor verschillende initiatieven zijn genomen en dat de opleiding recent met een korvensysteem werkt. Binnen de vakgroepen worden de 'korven' zelfstandig verdeeld, zodat iedere docent naast de onderwijsopdracht extra taken kan opnemen. Er zijn korven voor professionalisering en voor forfaitaire uren. Op die manier is de taakverdeling tussen docenten transparanter geworden. Toch herhaalt de commissie de vraag van de vorige visitatiecommissie om de vernieuwingsdruk op de docenten beheersbaar te houden. De commissie waardeert wel de werking aan de hand van ankerfiguren die zich toeleggen op een bepaalde onderwijsondersteunende opdracht: interne kwaliteitszorg, werktraject NEXT, internationalisering, studentenparticipatie, taal, onderwijsontwikkeling, ICTO, stage, studentenbegeleiding, trajectbegeleiding, zorgcoach, diversiteit en zorg.

De opleiding heeft verschillende aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie opgevolgd en heeft op basis van het klankbordoverleg, de jaarlijkse enquêtes en focusgesprekken met de studenten verschillende acties ondernomen. De ankerfiguren stellen een actieplan op, op basis van prioriteiten en actiepunten (priac). Onder meer de ontwikkeling van het stagevenster, de vernieuwde bachelorproef, de leerlijnen in het programma en

de introductie van het vak3dactisch model en van het hoofdeigenaarschap zijn nieuwe elementen sinds de vorige visitatie. De commissie waardeert dat en ziet dat de opleiding sterk innovatiegericht is. Ze heeft ook geconstateerd dat het Departementaal Management Team (DMT) verantwoordelijk is voor de langetermijnvisie en het meerjarenbeleid. De commissie maakt de opmerking dat de **kwaliteitszorg** binnen de opleiding in het algemeen erbij zou kunnen winnen als de opleiding een meer geformaliseerde aanpak uitwerkt met betrekking tot de langetermijnvisie en het meerjarenbeleid. De commissie vond het zelfevaluatierapport van de opleiding voldoende zelfkritisch geschreven. Echter niet alle opleidingsvarianten kregen daarbij dezelfde aandacht. De vormgeving van het ZER was fraai en vernieuwend, maar niet altijd even praktisch.

De commissie concludeert dat het regulier traject en het biddiplomerings-traject een degelijk onderwijsproces hebben dat het mogelijk maakt de beoogde competenties te realiseren, al kan de koppeling tussen doelstellingen en opleidingsonderdelen zeker nog verbeterd worden. Ook dient de opleiding te blijven waken over het doorstroomrendement en de werkdruk bij het personeel. Knap zijn wel de focus op geïntegreerd onderwijs en de invulling van de praktijkcomponent in deze opleiding. Wat de opleidingsvariant voor werkstudenten betreft, heeft de commissie te weinig garantie gevonden in de beschikbare documenten en in de gesprekken dat de huidige vormgeving van het traject het mogelijk maakt om de beoogde leerresultaten te behalen. Het huidige programma van het NEXT-traject is volgens de commissie nog niet voldoende afgestemd op de visie en de doelstellingen van de opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs voor het regulier traject en voor het biddiplomerings-traject als voldoende.

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs voor het NEXT-traject als onvoldoende.

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding de afgelopen jaren haar evaluatiebeleid aan het verbeteren is. Sinds 2007 werd op basis van een actieplan de stage-evaluatie reeds geoptimaliseerd. In 2011–2012 werd een denkcel opgestart omtrent toetsing, die sinds 2013 werd opgevolgd door de opstart van een departementale toetscommissie. De recente

toetscommissie heeft vervolgens een aantal prioriteiten vastgelegd, zoals het verbeteren van de ECTS-fiches en het creëren van een gemeenschappelijk toetsjargon binnen de opleiding. Ook zorgt de toetscommissie voor professionaliseringsinitiatieven in het kader van toetsing. Het NEXT-traject is sinds 2013–2014 vertegenwoordigd in de toetscommissie.

De commissie vindt dat de transparantie van het **toetsbeleid** momenteel nog voor verbetering vatbaar is. Hoewel de commissie meent dat het generaliseerd eindniveau van de reguliere variant en het bidualomeringstraject aan de maat is, vindt zij dat de opleiding dit meer expliciet moet bewaken en borgen. De opleiding verwijst op dit vlak naar het hoofdeigenaarschap, waardoor bepaalde competenties zijn toegewezen aan vakken/docenten als hoofdeigenaars daarvan. Zij zijn bijgevolg ook verantwoordelijk voor de evaluatie. In de ECTS-fiches wordt inderdaad aangegeven welke competenties in welk opleidingsonderdeel geëvalueerd worden, maar het is niet zichtbaar voor de commissie hoe die relatie met de doelstellingen vervolgens in de toetsing gegarandeerd wordt. De recent opgestarte toetscommissie is volgens de commissie een noodzakelijk initiatief naar een transparanter en centraler toetsbeleid, dat aan de hand van toetsmatrijzen en een gestructureerde opvolging de link met de beoogde leerresultaten kan hard maken.

Hoewel de commissie het toetsbeleid nog een aandachtspunt vindt in deze opleiding, stelt ze vast dat de evaluatie adequaat verloopt en dat de **evaluatiemethodes** in alle opleidingsvarianten voldoende gevarieerd en competentiegericht zijn. Er wordt afgewisseld tussen formatieve en summatieve beoordeling en de opleiding combineert examens met onder meer voortgangstoetsen, integratieopdrachten, papers en presentaties. Ook zet de opleiding veel in op self- en peerassessment, waarbij studenten elkaar correct leren beoordelen en feedback geven. De examenexemplaren die ze bekeken heeft, zitten degelijk in elkaar en zijn op het juiste niveau. Ook heeft de commissie voor de meerderheid van examens antwoordsleutels teruggevonden, wat de betrouwbaarheid ten goede komt. Uit de gesprekken met studenten en alumni bleek nochtans dat de studenten de beoordelingen van examens soms docentafhankelijk vinden. De commissie vraagt de opleiding daarover te blijven waken. Studenten waarderen wel de feedbackmogelijkheden.

De **stage-evaluatie** zoals die momenteel verloopt kan dienen als een sterk voorbeeld. Het stagevenster maakt inzichtelijk welke competenties behaald moeten worden, per stage en per semester. De integrale benadering

komt daarin mooi tot uiting. De reacties over het stagevenster als beoordelingsformulier zijn zeer positief. Het NEXT-traject heeft momenteel het stagevenster nog niet geïmplementeerd. De commissie vindt dat noodzakelijk, aangezien het beoordelen van werkplekleren (ook in het reguliere traject) – meer dan een gewone stage – een gerichte systematische aanpak vraagt om te garanderen dat alle competenties inderdaad verworven worden. De stage-evaluatieformulieren die vooralsnog gebruikt worden in het NEXT-traject hebben niet dezelfde concreetheid en specificiteit als het stagevenster in het reguliere traject.

Ten tijde van de visitatie waren er nog geen **bachelorproeven** afgeleverd volgens het nieuwe concept. De commissie heeft een aantal bachelorproeven uit het vorige concept doorgenomen en een sterk wisselend niveau vastgesteld. Sommige eindwerken waren voldoende databased en onderzoeksmatig, waar andere oppervlakkig bleven en voornamelijk gericht waren op ontwikkeling van praktijkmateriaal. In het algemeen stelde de commissie bij het lezen van de bachelorproeven weinig aandacht vast voor een bestudering van de literatuur. De commissie vindt bovendien de quotering voor de vroegere bachelorproeven aan de hoge kant. Dit moet meegenomen worden bij het opzetten van de beoordeling van de nieuwe bachelorproeven, zodat de quotering betrouwbaarder wordt. Het niveau van de actieonderzoeken in het NEXT-traject is volgens de commissie zorgwekkend en kon de twijfels van de commissie over het gelijkwaardig niveau van het NEXT-traject niet wegnemen. De commissie hoopt dat de overgang naar de nieuwe bachelorproef tot een kwaliteitsverhoging zal leiden.

De commissie ziet verschillende indicaties dat de opleiding de matige kwaliteit van de vorige bachelorproeven zal kunnen optrekken met het vernieuwde bachelorproefconcept. De keuze voor onderzoekscoaches en de gefaseerde begeleiding vanuit Just-in-Time-sessies toont dat de overgang is ingezet naar een meer analytische benadering. De nieuwe bachelorproef bestaat uit een groepsrapport van 25 pagina's en een abstract en wordt door drie docenten samen geëvalueerd.

De commissie constateert dat het **rendement** van deze opleiding geen grote afwijkingen vertoont ten opzichte van de resultaten van andere Vlaamse opleidingen Secundair onderwijs. Volgens de gegevens van het Datawarehouse Hoger Onderwijs slaagden in 2009–2010, 2010–2011, 2011–2012 respectievelijk ca. 66%, 64% en 61% van de uitstroomcohortes aan de KHLim binnen drie jaar, ten opzichte van de Vlaamse gemiddeldes voor de opleiding Secundair onderwijs: ca. 70%, 65% en 59%. De opleiding merkt

op dat ca. 92% van alle uitstromende studenten in 2011–2012 in maximaal vier jaar kon afstuderen. Volgens de rendementcijfers van het NEXT-traject, studeerde in 2011–2012 ca. 90% van de uitstromende studenten af. In 2012–2013 was dat slechts 58%. Het zelfevaluatie-rapport vermeldt dat de opleiding het uitstroomrendement van het NEXT-traject nog als een grote uitdaging ziet.

De **tewerkstelling** van alumni verloopt vlot. Gemiddeld 50% van de alumni vindt binnen de twee maanden na afstuderen werk, dat loopt op tot 70% na maximaal zes maanden. Een vijfde van de gediplomeerden studeert verder. Het werkveld noemt de vakdeskundigheid en het engagement van de afgestudeerden als sterke punten. Alumni vinden zichzelf startklaar na afstuderen, maar vragen in het programma ook meer aandacht voor het opstellen van jaarplannen. De commissie ziet ten slotte de meerwaarde van de bidingering voor de werkgelegenheid van de afgestudeerden die daaraan deelnamen. Ook de studenten die in de derde bachelorfase op keerden voor het werkplekleren, kunnen vaak nadien aan de slag in hun stageschool.

Na afweging van de bevindingen vindt de commissie het **gerealiseerd eindniveau** van het regulier traject en het bidingeringstraject voldoende. De opleiding toont dat ze haar toetsbeleid aan het optimaliseren is in functie van de beoogde leerresultaten. Dat ziet de commissie reeds aan de hand van de transparante stage-evaluatie via het stagevenster en de ontwikkeling van het vernieuwde bachelorproefconcept. Globaal genomen heeft de commissie ook vertrouwen in het rendement en de tewerkstelling van deze opleiding. De evaluatie in het NEXT-traject voor werkstudenten moet dringend herzien worden, in functie van de beoogde leerresultaten. Daar kan de opleiding volgens de commissie momenteel nog niet borgen dat alle competenties geëvalueerd en behaald worden. Het niveau van de actieonderzoeken van de werkstudenten was voor de commissie ondermaats. De geplande implementatie van het stagevenster en de recente overgang naar de vernieuwde bachelorproef zullen op korte termijn reeds een groot verschil kunnen maken, maar de commissie acht een algemene curriculumherziening en een daarop aansluitende denkoefening in functie van het evaluatiebeleid in het NEXT-traject noodzakelijk. De commissie kan om die redenen het gerealiseerd eindniveau van deze opleidingsvariant niet positief beoordelen.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	Regulier traject	V
	NEXT	V
	Bidiplomering	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	Regulier traject	V
	NEXT	O
	Bidiplomering	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	Regulier traject	V
	NEXT	O
	Bidiplomering	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van het **regulier traject** van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs, conform de beslisregels, **voldoende**.

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als onvoldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als onvoldoende, is het eindoordeel van het **NEXT-traject** van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs, conform de beslisregels, **voldoende met beperkte geldigheidsduur**.

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van het **bidiplomeringstraject** van de professioneel gerichte opleiding Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs, conform de beslisregels, **voldoende**.

Uit de reactie van de opleiding op de eerste terugmelding heeft de commissie vernomen dat de opleiding op basis van de aanbevelingen in het rapport reeds verbeteracties heeft opgestart.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- De commissie beveelt aan om de typefuncties als opleidingsspecifieke leerresultaten gedetailleerder uit te werken en te koppelen aan de visie op meesterschap.
- Ga verder met de implementatie van het stagevenster en de bachelorproefcompetenties in het NEXT-traject.
- Benut de (inter)nationale partners voor een benchmarkoefening.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Maak in het NEXT-traject duidelijk waar welke beoogde competenties gerealiseerd worden, onder meer door ook daar het 'hoofdeigenaarschap' (verder) te concretiseren.
- Breng meer orde en systematiek in de ECTS-fiches. Zorg voor een verdere stroomlijning tussen de opleidingsonderdelen en de opleidingsspecifieke leerresultaten en vermijd te zeer docentafhankelijke werkwijzes in de vertaling van de typefuncties en de visie.
- Herbekijk het aanbod aan vakkencombinaties. Houd daarbij rekening met de inhoudelijke verwantschap tussen de onderwijsvakken, met de aanwezige expertise binnen het onderwijzend personeel en met de tewerkstellingsmogelijkheden in de sector.
- Koppel reflectieopdrachten meer aan theoretische kaders.
- Beperk de administratieve en/of organisatorische belasting die de wettelijke stage voor sommige vakken in de tweede bachelor, met zich meebrengt.
- Verhoog de betrokkenheid van de opleiding bij de invulling en de opvolging van het werkplekleren.
- Blijf in het nieuwe bachelorproefconcept belang hechten aan de opvolging van de onderzoekstechnische uitbouw van de eindwerken.
- Stem het NEXT-traject meer af op het regulier traject, zodat daar ook duidelijke leerlijnen in functie van de competenties uitgewerkt worden. Heb daarbij aandacht voor voldoende vakinhoud en voor de taal-, ICT- en onderzoeksvaardigheden in het programma en zet voldoende in op alle typefuncties.
- Moedig meer studenten aan om te kiezen voor een buitenlandse ervaring.
- Neem meer internationale bronnen op in het cursusmateriaal.
- Onderneem actie om het doorstroomrendement op peil te houden.

- Waak over de studeerbaarheid van het programma en zet daarbij in op duidelijke communicatie over timing en planning bij de studenten.
- Werk een meer geformaliseerde aanpak uit met betrekking tot de langetermijnvisie en het meerjarenbeleid.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Breng meer transparantie in het toetsbeleid ten opzichte van de beoogde leerresultaten en centraliseer de opvolging en evaluatiecontrole in de opgestarte toetscommissie.
- Blijf waken over docentafhankelijke beoordelingen, in functie van een zo maximaal mogelijk objectieve en inzichtelijke evaluatie voor de studenten.
- Hanteer in het NEXT-traject het stagevenster voor de adequate beoordeling van het werkplekleren.
- Geef voldoende opvolging aan de opstart van de bachelorproef in de drie opleidingsvarianten. Let op voor te hoge quoteringen van de bachelorproef. Waak in het bijzonder over de borging van de onderzoekscompetenties van de werkstudenten en de meer betrouwbare evaluatie van de bachelorproef in het NEXT-programma.
- Blijf het uitstroomrendement van het NEXT-traject aandachtig opvolgen.

BIJZONDER KWALITEITSKENMERK VAKDIDACTIEK

Inleiding

De opleiding heeft voor Vakdidactiek een bijzonder kwaliteitskenmerk aangevraagd. De opleiding plaatst vakdidactiek centraal in haar onderwijs, onderzoek en dienstverlening. Door de focus op vakdidactiek, wil ze in het programma vakstudie, didactiek en praktijk met elkaar verbinden. Dat is volgens de visie van de opleiding het kanaal waarlangs leerlingen leren, docenten lesgeven en toekomstige leraren zich het beroep van leraar eigen maken.

De opleiding heeft binnen de KHLim het Vakdidactisch Centrum opgericht als multidisciplinaire expertisecel, waarin men vakdidactisch materiaal ontwikkelt en zich inzet voor het doorstromen van resultaten uit vakdidactisch onderzoek naar de onderwijspraktijk. Via verschillende onderzoeksprojecten probeert de onderzoeksgroep de inzichten uit het fundamenteel onderzoek didactisch te ontsluiten voor het onderwijs. Deze vakdidactische know-how wordt via navormingen breed aangeboden. Het Vakdidactisch Centrum werkt nauw samen met internationale en nationale partners, zoals het expertisenetwerk School of Education van de Associatie KU Leuven en universitaire partners in binnen- en buitenland.

De commissie beoordeelt het eerste criterium voor het bijzonder kwaliteitskenmerk – differentiatie en profilering als goed

De opleiding profileert zich volgende de commissie sterk rond vakdidactiek. Dat uit zich zowel in haar engagement en de projecten waaraan de docenten participeren, als in de vormgeving van het programma aan de hand van het vak3dactisch model.

In 2009 kreeg de opleiding het promotorschap van het **kernproject 'kwaliteitsvolle vakdidactiek'** voor de School of Education van de Associatie KU Leuven. Binnen dat kernproject werd het vak3dactisch model ontworpen en zijn acht kwaliteitsindicatoren ontwikkeld ter bevordering van de vakdidactiek bij lerarenopleiders. Docenten van deze opleiding waren reeds betrokken bij verschillende vakdidactische projecten van het Vakdidactisch Centrum, zoals de Praktijkgerichte P-reviews. Daarnaast zijn er ook vakspecifiekere projecten in het kader van vakdidactiek. Binnen het domein van de kunsten zijn er initiatieven zoals: 'KriZoom', 'Een brug naar cultuur', 'Competent in artistieke competenties'. Vanuit de focus die de regering legt op technische en wetenschappelijk onderwijs werken ook docenten mee aan projecten en navormingen rond STEM: Science, Techno-

logy, Engineering and Mathematics. De commissie merkt dat de opleiding zich ten opzichte van externen kan profileren dankzij haar focus en opgebouwde kennis op vakdidactiek.

De commissie ziet dat de opleiding zich ook profileert dankzij de rol van vakdidactiek in het onderwijs. De visie van de opleiding is weloverwogen en mooi uitgewerkt in het **vak3dactisch model**. Die aandacht voor vakdidactiek en de passie voor het vak als verbindend element tussen leraar en leerling zijn volgens de commissie zeker onderscheidend voor deze opleiding. Het wordt ook door het werkveld positief erkend als typerend voor de opleiding.

De commissie merkt ook dat de opleiding haar kennis en kunde omtrent vakdidactiek breed uitdraagt. Ze waardeert de **disseminatie** van de kennis uit onderzoek en projecten aan de hand van navormingen voor docenten in de opleiding of voor externen. Zo ontwikkelden twee docenten van de KHLim in samenwerking met de KU Leuven bijvoorbeeld het School of Educationproject 'Liefde voor het vak'. In september 2011 werden de resultaten daarvan voorgesteld op een disseminatiedag voor het hele team.

De commissie beoordeelt het tweede criterium voor het bijzonder kwaliteitskenmerk – kwaliteit als goed

De commissie heeft veel waardering voor de wijze waarop vakdidactiek een plaats krijgt binnen de opleiding. Hoewel ze nog ruimte ziet voor verdere concretisering en verdieping binnen alle opleidingsonderdelen, heeft de aandacht voor vakdidactiek duidelijk nu al een meerwaarde voor de onderwijskwaliteit. De commissie stelt vast dat 'vakdidactiek' geen geïsoleerd kenmerk is, maar bijdraagt aan de drie generieke kwaliteitswaarborgen van de opleiding.

De opleiding heeft een duidelijke **visie** op meesterschap en vakkennis, die ondersteund wordt vanuit de onderzoeken omtrent vakdidactiek. In die zin geeft vakdidactiek mee vorm aan de profilering van de opleiding. Echter, de commissie merkte reeds op dat de opleiding haar visie nog sterker kan vertalen in de opleidings specifieke leerresultaten.

Het sterkst komt het effect van dit aangevraagd kwaliteitskenmerk tot uiting in het **onderwijsproces**. De commissie stelt vast dat de opleiding vakdidactiek concipieert als de na te streven combinatie van vakkennis, didactiek en praktijk. De commissie is van mening dat de opleiding vanuit het vak3dactisch model een mooi programma heeft opgebouwd, waarin

ze het **geïntegreerd onderwijs** en de leerlijnen sterk apprecieert. Ook de samenwerking tussen pedagogen en vakdocenten in de didactische ateliers toont aan dat de opleidingsvisie op vakdidactiek ook effectief vertaald wordt in het programma. De gezamenlijke vormgeving van de didactische ateliers faciliteert en bewerkstelligt de integratie van didactiek en vakken. De focus op vakdidactiek blijkt daarnaast ook uit het engagement en de deskundigheid van het onderwijzend personeel. Verschillende docenten nemen deel aan professionaliseringsactiviteiten en onderzoeksprojecten. De opgebouwde expertise bij docenten is voelbaar en aanwezig in de opleiding. Dat is volgens de commissie een mooi voorbeeld van 'teach as you preach'.

In de derde generieke kwaliteitswaarborg kan de opleiding de vruchten gaan plukken van de inzet op vakdidactiek. De commissie heeft geconstateerd dat de afgestudeerden snel werk vinden en dat de vertegenwoordigers uit het werkveld de **vakdeskundigheid** en het engagement van de studenten aanhalen als sterke punten.

De commissie beoordeelt het derde criterium voor het bijzonder kwaliteitskenmerk – concretisering als voldoende

De commissie merkt op dat de brede benadering van het concept vakdidactiek in het vakdidactisch model, als gevolg heeft dat er veel delen van het programma onder vallen. In zekere zin stuurt de focus op vakdidactiek daardoor de kwaliteit van al die delen, maar de commissie vindt de rechtstreekse concretisering van 'vakdidactiek' moeilijk om vast te stellen, aangezien de invloed van het vakdidactisch model vooral in de processen daarachter zit, en minder in de producten of de resultaten van het programma.

Ook wordt vakdidactiek zelfs door het team van leidinggevendenden nog niet altijd op een eenduidige manier gepercipieerd. De opleiding kan op dit punt nog meer **gedragenheid en verankering** creëren binnen het team. De klemtoon die gelegd wordt op vakdidactiek inspireert de opleiding en krijgt er een duidelijke plaats, maar laat zich nog niet voelen in alle aspecten van de opleiding. Een bredere transfer naar alle onderdelen van de opleiding is verder nodig.

De commissie is ten slotte van mening dat **vakdidactiek** veel meer is dan een vertaling of toepassing van algemene didactiek. De commissie heeft vastgesteld dat de operationalisering aanwezig is op visieniveau en in de vakdidactiek van bepaalde onderwijsvakken (bijvoorbeeld Wiskunde, Informatica, Lichamelijke opvoeding, Natuurwetenschappen en Religie, Zin-

geving en Levensbeschouwing), maar zeker nog niet over het geheel van de opleiding. Er zijn echter nog verschillende vakdidactieken waar die bijzondere kwaliteit momenteel nog niet gerealiseerd wordt. Het vakspecifiek karakter van de didactiek binnen een groot deel van de onderwijsvakken kan volgens de commissie nog versterkt worden.

Integraal eindoordeel van de commissie

Bijzonder kwaliteitskenmerk: Vakdidactiek	
Differentiatie en profilering	G
Kwaliteit	G
Concretisering	V

Conform de beslisregels, kan een **bijzonder kwaliteitskenmerk** enkel worden toegekend bij ten minste eenmaal een oordeel “excellent” en geen enkel oordeel “onvoldoende” of “voldoende”. Vermits voor het bijzonder kwaliteitskenmerk Vakdidactiek criterium 1 als goed wordt beoordeeld, criterium 2 als goed en criterium 3 als voldoende, wordt het bijzonder kwaliteitskenmerk **niet toegekend**¹.

¹ De beoordeling van het bijzonder kwaliteitskenmerk is niet van invloed op de uitkomst van de accreditatie maar kan wel leiden tot een aantekening in het accreditatierapport.

BIJLAGE I

Personalia van de leden
van de visitatiecommissie

Peter Op 't Eynde behaalde in 1993 het licentiaat in de Pedagogische wetenschappen, richting Onderwijskunde. Hij voltooide in datzelfde jaar ook het aggregaat in de academische lerarenopleiding. Momenteel is hij coördinerende directeur van de scholengemeenschap Dilbeek-Ternat. Daarnaast is hij lid van de redactie van Impuls voor onderwijsbegeleiding en van de onderwijsdenktank WIVO (Werkgroep Informatie Vernieuwing Onderwijs). Hij was tevens voorzitter van de Beleidsgroep aanvangsbegeleiding die door het Departement Onderwijs en Vorming is opgericht in opvolging van het rapport van de Commissie Beleidsevaluatie Lerarenopleidingen. Voorheen was hij onder meer werkzaam als assistent aan de afdeling didactiek van het Departement Pedagogische Wetenschappen aan de KU Leuven en als wetenschappelijk medewerker bij het Centrum voor Instructiepsychologie en Technologie van de Katholieke Universiteit Leuven, waar hij hoofdzakelijk expertise verworven heeft in verband met de eigenheid van leerprocessen en de wijze waarop de klas- en de schoolcontext als een krachtige leeromgeving kunnen functioneren.

Tom Buekers zit momenteel in zijn derde bachelor leerkracht secundair onderwijs aan de Hogeschool PXL in Limburg. Hij opteerde voor de vakken Handel-Burotica en Project Algemene Vakken. Naast zijn studies is hij onder meer voorzitter van de Jeugdraad in Herk-de-Stad.

Els Consuegra behaalde haar master in de Pedagogische wetenschappen, afstudeerrichting Onderwijskunde en startte daarna als stage- en nascholingscoördinator aan het Interfacultair Departement Lerarenopleiding van de Vrije Universiteit Brussel. Daarnaast maakt zij deel uit van de redactie van het Tijdschrift voor Hoger Onderwijs. Momenteel is zij doctorandus binnen de vakgroep Educatiewetenschappen aan de VUB en werkt zij mee aan het opleidingsonderdeel Curriculumontwikkeling voor de studenten Onderwijskunde. Ze heeft ruime expertise op vlak van de professionalisering van leerkrachten, interactie en relatie leerling-leerkracht. Vanuit haar functie aan de VUB bereidt zij vanuit mee de visitatiebezoeken van opleidingen voor. Zij is ten slotte sinds 2012 lid en sinds 2014 ondervoorzitter van de raad van bestuur van de VUB.

Charlotte Vermeulen is derdejaars studente Secundair onderwijs aan de Karel de Grote-Hogeschool in Antwerpen. Ze begon in 2012 aan haar opleiding en koos voor de vakkencombinatie Nederlands en Engels. Buiten haar opleiding is ze op vrijwillige basis Multimove begeleidster voor jonge kinderen in Zwijndrecht.

Theo Wubbels behaalde in 1974 zijn doctoraal diploma in de natuurkunde en was daarna werkzaam als leraar en conrector. Vervolgens werkte hij aan de Universiteit Utrecht eerst als curriculumontwikkelaar voor het voortgezet natuurkundeonderwijs en daarna als lerarenopleider. In 1984 promoveerde hij op een proefschrift "Ordeproblemen bij beginnende leraren". Vanaf 1986 was hij werkzaam als universitair hoofddocent en vanaf 1991 als hoogleraar didactiek. In 1994 werd hij benoemd tot hoogleraar-directeur van het Instituut voor Lerarenopleiding, Onderwijsontwikkeling en Studievaardigheden. In 2002 stapte hij over naar de Faculteit Sociale wetenschappen als hoogleraar Onderwijskunde en opleidingsdirecteur Pedagogiek en Onderwijskunde en vanaf 2004 als vice-decaan. Hij is onder meer voorzitter van de Programmaraad voor het Onderwijsonderzoek van NRO/NWO, voorzitter van de European Educational Research Association en bestuurslid van de World Educational Research Association. Hij was lid van vele visitatiecommissies in Vlaanderen en Nederland.

